

INFORMATOR OŚWIATOWY

BIULETYN OŚRODKA DOSKONALENIA NAUCZYCIELI W SŁUPSKU

WSPARCIE PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNE KSZTAŁTOWANIE POSTAW

W biuletynie m.in.:

- Przepisy prawne, decyzje, zalecenia i wyjaśnienia...
- Informacje o placówkach oświatowych
- Innowacje i poszukiwania w nauczaniu i wychowaniu
- Propozycje doskonalenia nauczycieli
- Informacje o konkursach i olimpiadach dla uczniów
- Recenzje, nowości wydawnicze
- Komunikaty

ODN
S Ł U P S K

JEDNOSTKA
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
POMORSKIEGO

INFORMATOR OŚWIATOWY

• Nr 4/21 (196) • Rok XXXI • PAŹDZIERNIK - GRUDZIEŃ 2021 • ISSN 1505-0904 •

Bożena Żuk: *Niełatwe życie w ciekawych czasach* 3

INFORMACJE, OPINIE, PROPOZYCJE

Arkadiusz Gliszczyński: <i>A casu ad casum. Dyrektor placówki oświatowej a funkcjonariusz publiczny</i>	4
Danuta Hałasiewicz-Tokarska: <i>Wsparcie postpandemiczne dzieci i młodzieży</i>	7
Natalia Kaczmarczyk: <i>Postpandemiczna rzeczywistość szkolna – nowe wyzwania</i>	10
Alicja Balcerzak: <i>Kształtowanie postaw i udzielanie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego poprzez edukację teatralną</i>	13
Bożena Szycko, Katarzyna Iwanik-Syrek: <i>„Zamiast tępić zło lepiej szerzyć dobro”. O kształtowaniu postaw w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Damnicy</i>	15
Krystian Zdziennicki: <i>Młodzieżowe rady. Kuźnia samorządności dla młodzieży</i>	18
Ewa Kosiedowska: <i>Różne oblicza wolontariatu</i>	20
Magdalena Zakrzewska-Jerzak: <i>Czytamy w oryginale. Jak rozbudzić pasję do czytania w języku obcym?</i>	23
Agnieszka Olszewska: <i>Zdrowe odżywianie priorytetem w kształtowaniu u uczniów postawy dbałości o zdrowie</i>	25
Jerzy Paczkowski: <i>Continuum edukacji matematycznej (część I) Continuum, czyli ciągłość edukacji matematycznej w szkole podstawowej</i>	27

DOSKONALENIE NAUCZYCIELI

Iwona Poźniak: <i>III Konferencja Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej. Atrakcyjne i skuteczne nauczanie i wychowanie poprzez edukację morską</i>	35
Irena Czyż: <i>8. konferencja z cyklu Zdrowy Pomorzanie. Profilaktyczne działania prozdrowotne szansą na rozwój pomorskiej edukacji</i>	37
Mariusz Domański: <i>Eduinnowacje XXI wieku. Jak pozyskać informacje w Design Thinking? Wybrane narzędzia i techniki. Część II</i>	41
Marek Wróblewski: <i>Lekcja programowania: Algorytm Euklidesa w Python</i>	43
Mariola Czapiewska: <i>Z rodziną za pan brat. Scenariusz zajęć z WDŻ w klasie 4</i>	45

OLIMPIADY, IMPREZY, KONKURSY

Zdzisława Głowienka, Dorota Iwanowicz: <i>Nauczyciel Pomorza 2021.</i> <i>Dobrze jest czasem spojrzeć na świat z perspektywy dziecka</i>	47
Irena Dominik, Zofia Lewandowska: <i>Historia jednego zadania.</i> <i>Po finale XX ligi matematycznej w kategorii: szkoła ponadpodstawowa</i>	51
Justyna Szczypek-Bogdanowicz: <i>Gdzie cyfrowy emigrant spotyka cyfrowego tubylca.</i> <i>Jak rozpocząć przygodę z krajowymi i międzynarodowymi projektami eTwinning na wszystkich przedmiotach?</i>	54
Adrianna Wisłocka: <i>Matematyka na tropie złota</i>	57
Anna Kmita: <i>Choinka moich marzeń. Międzyszkolny konkurs plastyczny dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych</i>	58

KSIĄŻKI, CZASOPISMA, MULTIMEDIA

Kałgorzata Sychalska: <i>Projekt Biblioteka Przedszkolaka w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Smołdzinie. Rozwój kompetencji społecznych w przedszkolu</i>	60
Dorota Czapiewska: <i>PBW poleca. To warto przeczytać</i>	62
Jolanta Janonis, Agnieszka Stolarczyk: <i>Tematyczne zestawienie bibliograficzne na podstawie kartoteki zagadnieniowej PBW w Słupsku</i>	63

Niełatwe życie w ciekawych czasach

Wbrew pozorom życie w ciekawych czasach do łatwych nie należy. Od dwóch lat wszyscy doświadczamy permanentnych zmian uzależnionych od aktywności wirusa. Środowiska naukowe i medyczne skupiają uwagę na diagnozowaniu kierunków jego mutacji, walczą o życie i zdrowie ludzi, których zaatakuje. Wszyscy próbujemy się odnaleźć w niezwykle trudnych warunkach. Także edukacja stara się stabilnie i w miarę możliwości normalnie funkcjonować. Realizowany proces dydaktyczny opiera się na wzmacnianiu i budowaniu u uczniów odporności na stres, umiejętności płynnego dostosowywania się do zmieniającej się rzeczywistości.

Przekazywany w Państwa ręce najnowszy numer „Informatora Oświatowego” zawiera zróżnicowane pod względem tematycznym artykuły. Numer otwiera publikacja Danuty Hałasiewicz-Tokarskiej poświęcona wsparciu postpandemicznemu dzieci i młodzieży. Wśród zawartych w nim propozycji działań niwelujących skutki zaistniałej sytuacji, na szczególną uwagę zasługują normalizacja i stabilizacja. Kojarzą się one bowiem ze spokojem w życiu i poczuciem bezpieczeństwa. Są utożsamiane z dobrobytem i brakiem strachu o to, co przyniesie kolejny dzień.

Artykuły grudniowego wydania dotyczą głównie kształtowania postaw dzieci i młodzieży oraz udzielanego im wsparcia psychologiczno-pedagogicznego. Opublikowane teksty zawierają przykłady działań edukacyjnych sprawdzonych i rekomendowanych przez nauczycieli. Wśród nich przeczytacie o wielorakich pożytkach płynących z edukacji teatralnej, znaczeniu w rozwoju młodych ludzi cyklicznych, powtarzalnych działań, wspierających tych, którzy znaleźli się w trudnej sytuacji życiowej, angażujących całe społeczności w działania wolontarystyczne i akcje charytatywne. O znaczeniu samorządności uczniów pisaliśmy już wielokrotnie. Tym razem na łamach naszego kwartalnika głos zabrał Krystian Zdziennicki, były przewodniczący Młodzieżowej Rady Powiatu Sztumskiego oraz Młodzieżowej Grupy Działania w Sztumie, który dzieli się przemyśleniami na temat znaczenia aktywnego funkcjonowania młodych ludzi w przestrzeni samorządowo-społecznej.

Po dwóch latach zmagania z pandemią, nawet najwięksi zwolennicy ekstremalnych przeżyć, zatęsknili za umiarkowaną równowagą, która daje poczucie bezpieczeństwa i zapewnia wewnętrzny spokój. Oczekiwania te wzmacnia grudniowy przedświąteczny czas, w którym dorośli wracają w świat wspomnień z dzieciństwa,

a dzieci je gromadzą. Tradycyjnie przygotowujemy potrawy, odtwarzając smaki i zapachy, które zapisały się w naszej pamięci, przeglądamy i uzupełniamy świąteczne ozdoby, ubieramy choinkę, śpiewamy kolędy i czekamy z tęsknieniem na pierwszą gwiazdkę, która rozpoczyna magiczny czas Bożego Narodzenia, który nie jest wolny od pokus gastronomicznych. Agnieszka Olszewska przypomina, że nadmierne kilogramy nie są jedynie problemem estetycznych, ale stanowią duże zagrożenie dla zdrowia i życia.

Mimo, że każdemu święta Bożego Narodzenia kojarzą się z czymś innym i każdy z nas dostrzega w nich coś innego, warto znaleźć czas na refleksje, delektowanie się chwilą przy filiżance dobrej herbaty lub kawy; dobrej muzyce, książce, wspólnie oglądanym Kevinie...

*Wszystko jest, jak przed rokiem:
na szybach srebrne kwiaty
i ten sam obraz w ramach okien;
świat biały, jak opłatek...*

*Będzie wilia! – Uśmiechną się ludzie,
do świątecznej zasiądką wieczery –
błogosławiony grudzień!...
„W źłobie leży – kóż pobieży...”*

Zdzisław Kunstman, W Dzień Bożego Narodzenia

Życzę Państwu Świąt Bożego Narodzenia zdrowych, wypełnionych wzajemną życzliwością i zrozumieniem, wewnętrznym spokojem i radością oraz Nowego 2022 Roku bogatego w spełnione marzenia.

Bożena Żuk
Dyrektor

Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku

dr n. praw. Arkadiusz Gliszczyński

A casu ad casum

DYREKTOR PLACÓWKI OŚWIATOWEJ A FUNKCJONARIUSZ PUBLICZNY (część II)

Uwagi ogólne

Podstawowe regulacje prawne dotyczące dyrektora szkoły odnajdujemy już w art. 7 KN, gdzie wskazano, że: kieruje on szkołą, jest jej przedstawicielem na zewnątrz, przełożonym służbowym wszystkim pracownikom szkoły,

przewodniczącym rady pedagogicznej. Ponadto sprawuje opiekę nad dziećmi i młodzieżą uczącą się w szkole. Ust. 2 cytowanego art. 7 KN wymienia jedynie taksatywnie obszary, za które odpowiada dyrektor. W wyliczeniu tym nie można upatrywać jednak jedyńskich zadań dyrektora szkoły. Dla przykładu, sprawowanie nadzoru pedagogicznego nad nauczycielami zatrudnionymi w szkole, wynika z art. 68 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (zwane dalej Pr. Oś.).

Usystematyzowanie informacji w podejmowanym zakresie, nakazuje kompetencje dyrektora szkoły pogrupować w pięć poziomów:

1. Kompetencje w zakresie nadzoru pedagogicznego – m.in.: sprawuje nadzór pedagogiczny nad pracą nauczycieli oraz innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w szkole; realizuje zalecenia, uwagi i wnioski organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad szkołą oraz powiadamia ten organ o wykonaniu zaleceń; przedstawia radzie pedagogicznej, co najmniej dwa razy w roku ogólne wnioski wynikające ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego oraz informacje o działalności szkoły; wstrzymuje wykonanie uchwały rady pedagogicznej niezgodnej z przepisami prawa; dokonuje oceny pracy nauczycieli.
2. Kompetencje w zakresie zarządzania i kierowania pracą szkoły – m.in.: zapewnia, w miarę możliwości, odpowiednie warunki organizacyjne do realizacji zadań dydaktycznych i opiekuńczo-wychowawczych; dysponuje środkami określonymi w planie finansowym szkoły i ponosi odpowiedzialność za ich prawidłowe wykorzystanie; organizuje administracyjną, finansową i gospodarczą działalność szkoły; wyraża zgodę na podjęcie w szkole działalności przez stowarzyszenia i inne organizacje (z wyjątkiem organizacji politycznych).

3. Kompetencje w zakresie prawa pracy – m.in.: zatrudnia i zwalnia nauczycieli oraz innych pracowników szkoły; przyznaje nagrody oraz wymierza kary porządkowe pracownikom szkoły; występuje po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i rady szkoły (jeżeli takowa została powołana) o przyznanie pracownikom szkoły odznaczeń, nagród i innych wyróżnień; powierza stanowisko wicedyrektora oraz inne stanowiska kierownicze w szkole, a także odwołuje z nich.
4. Kompetencje w obszarze awansu zawodowego nauczycieli – m.in.: nadaje nauczycielowi stopień nauczyciela kontraktowego lub odmawia nadania tego stopnia; zatwierdza plan rozwoju zawodowego nauczyciela w okresie stażu i przyjmuje sprawozdanie z realizacji planu; przydziela opiekuna stażu nauczycielowi ubiegającemu się o stopień nauczyciela kontraktowego lub nauczyciela mianowanego; ustala ocenę dorobku zawodowego nauczyciela za okres stażu; powołuje komisję kwalifikacyjną dla nauczycieli ubiegających się o awans na stopień nauczyciela kontraktowego i pełni funkcję jej przewodniczącego; uczestniczy w komisji egzaminacyjnej i komisji kwalifikacyjnej; prowadzi rejestr zaświadczeń wydanych przez komisję kwalifikacyjną dla nauczycieli ubiegających się o awans na stopień nauczyciela kontraktowego.
5. Kompetencje związane z działalnością dydaktyczno-wychowawczą i opiekuńczą szkoły – m.in.: podejmuje decyzje o skreśleniu ucznia z listy uczniów; podejmuje decyzje w sprawach wcześniejszego przyjęcia dziecka do szkoły i odroczenia obowiązku szkolnego; udziela zezwolenia na spełnienie przez dziecko obowiązku szkolnego i obowiązku nauki poza szkołą oraz określa warunki spełnienia obowiązku w tej formie; kontroluje spełnianie obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego i obowiązku szkolnego przez dzieci zamieszkałe w obwodzie szkoły; udziela zezwolenia na realizowanie przez ucznia indywidualnego programu lub toku nauki oraz wyznacza uczniowi nauczyciela opiekuna.

Zanim przejdziemy do dalszych rozważań, warto jednoznacznie wskazać, że nie stoi na przeszkodzie żadna dyspozycja prawna, która uniemożliwiłaby przypisanie dyrektorowi ochrony prawnej przypisanej funkcjonariuszom publicznym podczas lub w związku z realizacją obowiązków służbowych (jak ma to miejsce w przypadku nauczycieli), przy poniżej wskazanym zastrzeżeniu. Art. 63 ust. 1 KN *expressis verbis* wskazuje

podmiot objęty ochroną prawną przypisaną funkcjonariuszom publicznym. Jest nim nauczyciel. Zatem z prawa do ochrony wynikającej z Kodeksu karnego korzystają będą wszyscy nauczyciele podlegający przepisom Karty Nauczyciela, w tym również dyrektor placówki oświatowej będący nauczycielem i realizujący zadania dydaktyczno-wychowawcze i opiekuńcze (podczas lub w związku z realizacją obowiązków służbowych). Takiej ochronie nie będzie jednak podlegał dyrektor placówki oświatowej, niebędący nauczycielem.

Zakres kompetencji i zadań dyrektora szkoły jest nieporównywalnie większy od tych przypisanych nauczycielom, zatem rodzi się pytanie, czy podczas wykonywania *kierowniczych* zadań służbowych przez dyrektora szkoły jest on funkcjonariuszem publicznym, innymi słowy czy może on liczyć na ochronę prawną obszerniejszą niż wynikająca z cytowanego wcześniej art. 63 KN?

Casus

Anna Kowalska jest dyrektorem szkoły ponadpodstawowej. Statut tej szkoły w obszarze niedopuszczalnych i karalnych zachowań uczniów wskazuje, że stosowanie przemocy fizycznej wobec innych uczniów lub nauczycieli może być podstawą do zastosowania określonych kar, nie wyłączając skreślenia ucznia z listy uczniów. 17 letni uczeń klasy III podczas przerwy międzylekcyjnej, poprzez wielokrotne uderzanie pięściami po twarzy i kopanie w okolice tułowia, doprowadził innego ucznia szkoły do stanu bezbronności, po czym ukraść jego telefon komórkowy. Sprawstwo ucznia klasy III zostało potwierdzone. Wobec takiego stanu rzeczy Anna Kowalska postanowiła wdrożyć procedurę określoną w art. 68 ust. 2 Pr. Oś. I – w ramach decyzji administracyjnej – skreślić ucznia z listy uczniów, kierowanej przez siebie szkoły (zakres czynności proceduralnych, a w szczególności ich kolejność zostaje tutaj całkowicie pominięta, stanie się podstawą odrębnego opracowania). Podczas trwania postępowania administracyjnego w niniejszej sprawie, dyrektor szkoły umożliwiła stronie (rodzicom sprawcy rozboju) przeglądanie akt sprawy. Po tej czynności, rodzice ucznia – stosując groźby bezprawne – chcieli wywrzeć wpływ na decyzję dyrektora szkoły w zakresie odstąpienia od dalszego prowadzenia postępowania w zakresie skreślenia ich dziecka z listy uczniów (do czego zachęciła ich okoliczność, z którą zapoznali się podczas przeglądania akt, a mianowicie podjęcie przez radę pedagogiczną szkoły uchwały o nie przychyleniu się do skreślenia ucznia z listy uczniów). Czy zatem, dyrektor szkoły (przyjmijmy, że również dyrektor niebędący nauczycielem) w opisanej sytuacji jest funkcjonariuszem publicznym i może korzystać z ochrony prawnej tej grupie podmiotów przysługującej?

Analiza stanu prawnego (uwagi *de lege lata*)

W poprzednim artykule ustalono, że lista podmiotów określonych jako funkcjonariusze publiczni jest zamknięta. Zgodnie z art. 115 § 13 pkt. 4 k.k. funk-

cjonariuszem publicznym jest: „(...) osoba będąca pracownikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba, że pełni wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba w zakresie, w którym uprawniona jest do wydawania decyzji administracyjnych”. Należy pamiętać, że o statucie podmiotu, jako organu administracji publicznej decydują: wyodrębnienie administracyjne (wskazanie nazwy, struktury wewnętrznej); prawem przypisane kompetencje i zadania; przynależność kompetencji do zadań administracji publicznej. Dyrektor szkoły jest elementem składowym układu administracji publicznej, bowiem: włączony jest w struktury samorządu terytorialnego (mimo, że nie jest pracownikiem samorządowym); przyporządkowane jest to stanowisko określonym organom rządowym (w tym przypadku MEiN). Uprawnienia wydawania decyzji administracyjnych przez dyrektorów szkół zostały wskazane powyżej, w punkcie dotyczącym kompetencji związanych z działalnością dydaktyczno-wychowawczą i opiekuńczą szkoły. Dalsze dociekania w tej sprawie kierują nas pod adres innego zapisu art. 115 § 13 k.k., a mianowicie do pkt. 6. Funkcjonariuszem publicznym jest: „(...) osoba zajmująca kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej”. A. Marek wskazuje, że: „(...) do funkcjonariuszy publicznych należą osoby zajmujące kierownicze stanowiska w innych niż administracja lub organ władzy, instytucjach państwowych (np. publicznych szkołach różnych szczebli). Wydaje się, że przez *zajmowanie kierowniczego stanowiska* należy rozumieć kierowanie całością lub wyodrębnionym działem tej instytucji, a nie pełnienie w niej jakichkolwiek funkcji kierowniczych”¹.

W opisanym casusie doszło do naruszenia przez rodziców ucznia przepisu określonego w art. 224 k.k. tj. wymuszenia czynności organu lub funkcjonariusza. Ochroną z tego artykułu objęte są wszystkie instytucje państwowe i samorządowe, przy czym dotyczy ona jedynie działań bezprawnych, polegających na używaniu przez sprawcę przemocy lub groźby bezprawnej, aby wymusić określoną czynność. Nie jest przy tym istotne, czy czynność urzędowa leży w kompetencji danego organu, czy też nie. Przedmiotem ochrony, jest bowiem funkcjonowanie organów i instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego wolne od przemocy lub groźby bezprawnej. Wobec powyższego należy uznać, że dyrektor szkoły, jako kierownik jednostki oświatowej, a w opisywanym przypadku dodatkowo osoba, która uprawniona jest na podstawie odrębnych przepisów do wydawania decyzji administracyjnych, jest funkcjonariuszem publicznym, a co za tym idzie, ochrona prawna wynikająca z przepisów Kodeksu karnego takiej osobie oczywiście przysługuje. Potwierdzenie tak postawionej tezy znajdujemy w utrwalającej się linii orzeczniczej².

Należy pamiętać o tym, że status funkcjonariusza publicznego, poza wymiernymi skutkami ochrony prawnej wynikającej z przepisów Kodeksu karnego, obliuguje określony podmiot do działania zgodnego

z jego uprawnieniami lub dopełniania obowiązków prawem przypisanych. Działanie podmiotu tj. funkcjonariusza publicznego poza obszarem jego kompetencji może być kwalifikowane jako nadużycie uprawnień tj. przestępstwo określone w art. 231 k.k. Odnosząc się podanego powyżej casusu, gdyby dyrektor szkoły, podjął decyzję o wszczęciu postępowania administracyjnego, a w jego konsekwencji wydał decyzję o skreśleniu ucznia z listy uczniów, bez uzyskania wcześniejszego stanowiska rady pedagogicznej, można by uznać takie zachowanie za niedopełnienie obowiązku, chociażby w typie nieumyślnym³.

Przestępstwo nadużycia uprawnień przez funkcjonariusza jest czynem indywidualnym właściwym, do którego znamion należy przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków wynikających z przepisów określających ich zakres w związku z zajmowanym stanowiskiem lub pełnioną funkcją (przepisy ustawy i rozporządzenia wykonawcze, regulaminy, statuty), a także z istoty zajmowanego stanowiska lub pełnionej funkcji. Z przekroczeniem uprawnień (w ujęciu ogólnym) mamy do czynienia przede wszystkim, gdy

funkcjonariusz publiczny podejmuje czynność wykraczającą poza jego uprawnienia służbowe. Jednak tak sklasyfikujemy również czyn, kiedy czynność funkcjonariusza publicznego mieści się wprawdzie w zakresie jego uprawnień, ale do podjęcia decyzji nie było podstawy faktycznej lub prawnej. Jeżeli chodzi o niedopełnienie obowiązków, to polega ono na zaniechaniu ich wykonania albo na wykonaniu nienależytym, sprzecznym z istotą lub charakterem danego obowiązku.

Warto również pamiętać, że samo przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków przez funkcjonariusza nie wypełnia jeszcze znamion przestępstwa, choć może oczywiście być podstawą odpowiedzialności służbowej lub dyscyplinarnej. Do znamion tych należy bowiem działanie na szkodę interesu publicznego lub prywatnego. Przyjmuje się zatem, że do dokonania tego przestępstwa niezbędne jest stwierdzenie, iż zachowanie funkcjonariusza (w formie działania lub zaniechania) stworzyło realne niebezpieczeństwo powstania szkody, a nie tylko zagrożenie potencjalne lub ogólne⁴.

Zapamiętaj

Czy z prawa do ochrony wynikającej z Kodeksu karnego (przysługującej funkcjonariuszom publicznym) korzystać będzie dyrektor placówki oświatowej będący nauczycielem i realizujący zadania dydaktyczno-wychowawcze i opiekuńcze (podczas lub w związku z wykonywaniem czynności służbowych)?	Tak
Czy z prawa do ochrony wynikającej z Kodeksu karnego (przysługującej funkcjonariuszom publicznym, z której korzystają nauczyciele podczas lub w związku z wykonywaniem czynności służbowych) korzystać będzie dyrektor placówki oświatowej nie będący nauczycielem?	Nie
Czy dyrektor szkoły (również niebędący nauczycielem) jest pracownikiem innego organu państwowego uprawnionym do wydawania decyzji administracyjnych?	Tak
Czy z tytułu wydawania decyzji administracyjnych (realizacji czynności w ramach postępowania administracyjnego), dyrektor szkoły jest funkcjonariuszem publicznym?	Tak
Czy dyrektor szkoły (również niebędący nauczycielem) jest osobą zajmującą kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej?	Tak (Uwaga! Linia orzecznicza w tym zakresie nie jest jednolita).
Czy z tego tytułu, że dyrektor szkoły jest osobą zajmującą kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej, jest funkcjonariuszem publicznym?	Tak (Uwaga! Linia orzecznicza w tym zakresie nie jest jednolita).

1. A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 341.

2. Za uznaniem dyrektora szkoły jako funkcjonariusza publicznego opowiedziało się wiele sądów np.: SO Lublin z dnia 14.12.2015 r. V Ka 996/15, SO Piotrków Tryb. z dnia 16.09.2014 r. IV Ka 430/14, SR Świdnica z dnia 29.03.2016 r. II K 1168/13. Niestety linia orzecznicza nie jest jednorodna. Dla przykładu przeciwnie stwierdził SO w Olsztynie, zob.: wyrok SO Olsztyn z dnia 8.03.2016 r. VII Ka 1085/15.

3. W takim przypadku warunkiem odpowiedzialności karnej jest spowodowanie istotnej szkody. Ocenę, czy wyrządzona szkoda jest istotna, należy oprzeć bądź na jej wielkości (zwłaszcza przy szkodzi majątkowej), bądź na jej charakterze i stopniu naruszenia dobra publicznego lub prywatnego.

4. Zob. R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, s. 368.

Arkadiusz Gliszczyński

Doktor nauk prawnych, ekspert w zakresie prawa oświatowego w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, wykładowca akademicki, twórca nowego modelu przeciwdziałania przemocy w rodzinie opartego na reintegracji wspieranej paradygmatem tożsamości osobowej, społecznej i kulturowo-cywilizacyjnej oraz twórca psychologiczno-społecznej teorii rozpoznawania predyspozycji przestępczych.

Danuta Hałasiewicz-Tokarska

Wsparcie postpandemiczne dzieci i młodzieży

Sytuacja pandemiczna stała się dla wielu osób sytuacją kryzysową. Nie był to naturalny kryzys, jakich często doświadczamy w życiu, ale kryzys sytuacyjny, wyjątkowy, nieporównywalny dotychczas właściwie z żadnym innym. Doświadczenie licznych strat ekonomicznych, emocjonalnych, zaburzenie poczucia stabilności dotyczyło większości ludzi, zarówno starszych, jak i młodszych.

W dużym stopniu kryzysem dotknięci zostali młodzi ludzie, którzy na okres prawie dwóch lat zostali wyłączeni z tradycyjnej edukacji i zmuszeni do funkcjonowania w zupełnie odmiennym systemie edukacyjnym. Pod pewnymi względami uczyli się żyć od nowa.

Nie jest możliwe w krótkim artykule podsumowanie trudności, jakich doświadczyły dzieci i młodzież. Problemy, z którymi się mierzyli były problemami nowymi – takimi jak: edukacja zdalna i trudności z nią związane (komunikacyjne, techniczne, długotrwała koncentracja na informacjach płynących z ekranu komputera), izolacja (brak wzorców społecznych, zatrzymanie albo wręcz regresja rozwoju społecznego, brak zaspokojenia potrzeb realnego kontaktu z innymi). Należy zauważyć, że jednocześnie młodzi ludzie doświadczali problemów starych, które nabrały nowego wymiaru, a często zostały spotęgowane przez istniejącą sytuację. Mam na myśli tutaj trudności w rodzinie, związane chociażby z przemocą i z nadużywaniem alkoholu, trudności w kontaktach rówieśniczych. W ogromnym stopniu również nasiliły się problemy emocjonalne dzieci i młodzieży, a wręcz choroby psychiczne.

W psychologii jednym z modeli wyjaśniających funkcjonowanie człowieka w stresie jest model podatność-stres. Tłumaczy on rolę wpływu wewnętrznych predyspozycji człowieka oraz czynników zewnętrznych na pojawianie się różnego rodzaju zaburzeń czy chorób. Model ten zakłada, że w sprzyjających warunkach człowiek, nawet o dużej wrażliwości, może nie rozwinąć żadnego zaburzenia, z kolei w szczególnie niekorzystnej sytuacji nawet osoba mało podatna może poważnie zachorować lub rozwinąć określone zaburzenie. Model ten był często stosowany w wyjaśnianiu zachorowań na schizofrenię lub zaburzenia nastroju. Może jednak wyjaśnić również inne problemy o charakterze psychologicznym lub różne choroby, szczególnie psychosomatyczne.

Odwołując się do tego modelu możemy zauważyć, że w szczególnie niesprzyjającej sytuacji, jaką jest sytuacja pandemiczna, u wielu ludzi, zarówno wcześniej nie okazujących objawów zaburzeń psychicznych, jak i u ludzi mających już trudności w funkcjonowaniu, mogły nasilić się problemy o charakterze zaburzeń psychicznych.

Jako psycholog zaobserwowałam niewątpliwie wzrost różnego rodzaju trudności, nie zawsze bezpośrednio związanych z sytuacją pandemiczną, ale jej pośredni wpływ jest trudny do wykluczenia. W ostatnich kilkunastu miesiącach można zaobserwować więcej problemów o charakterze lękowym lub depresyjnym, a także dotyczących relacji międzyludzkich.

Jakie w związku z tym możemy podejmować działania?

Odnosząc się do tytułu powyższego artykułu, rolą nauczycieli, specjalistów, ale i przede wszystkim ważnych dorosłych w życiu dziecka, jest udzielanie podopiecznemu szeroko rozumianego wsparcia.

Wsparcie psychologiczne jest bardzo powszechnie używanym pojęciem – słyszymy je na co dzień w telewizji, używamy w języku nie tylko w opiniach, ale również w języku potocznym. Formalnie istnieją różne rodzaje wsparcia: społeczne, instrumentalne, emocjonalne, funkcjonalne, rzeczowe. Wsparcie psychologiczne jest tym, co choć nie ma do końca definicji, to jednak jest bardzo istotne i często towarzyszy nam w życiu codziennym.

Wielu z nas z tego wsparcia korzysta, a także takiego wsparcia udziela. Każdy jednak powinien odpowiedzieć sobie na pytania: Co jestem w stanie dać innym? Jak mogę pomóc? Gdzie są moje granice pomagania?

W powszechnym mniemaniu uważamy, że udzielanie wsparcia to dawanie rad. Takie myślenie bywa jednak często błędne. Dlaczego powinniśmy uważać na dawanie dobrych rad? Po pierwsze: mogą one być nieadekwatne do sytuacji, po drugie: mogą spowodować, że osoba będąca ich odbiorcą poczuje się słabsza i gorsza albo po prostu niezrozumiana, a po trzecie: dawanie dobrych rad może służyć zaspokojeniu naszego ego, poczuciu się bardziej kompetentnym, elokwentnym, itp. Tylko czy właśnie o to chodzi?

Wspieranie często polega po prostu na byciu obok – na przytuleniu, pokazaniu, że jesteśmy obecni. Czasami wystarczy przyznać, że nie wiemy, co ta druga osoba przeżywa, ale mimo to staramy się jej towarzyszyć w bólu. Może polegać też na gotowości, otwartości, na dawaniu drugiej osobie przestrzeni – „jak będziesz mnie potrzebować będę obok”.

W przypadku kryzysowych sytuacji najczęstszym błędem jest stwierdzenie, że „wszystko będzie dobrze”. Zdarzają się nieliczne sytuacje, gdy może to pomóc, ale pamiętajmy, że jest to obietnica, której być może nie będziemy w stanie dotrzymać. Może pełnić funkcję złudnej nadziei, która chwilowo uspokoi emocje, ale co wtedy, gdy sytuacja się pogorszy, gdy nie będziemy w stanie zapewnić „tego dobrego”? Dlatego też wskazane jest unikanie stwierdzeń ogólnikowych, wielokrotnie nie mających pokrycia w rzeczywistości. Jeśli nie wiemy co powiedzieć, lepiej przemilczeć. I nawet w przypadku dzieci, a szczególnie młodzieży, lepsza jest mniej przyjemna, ale szczerza odpowiedź, niż piękne kłamstwo.

Mówiąc o wsparciu postpandemicznym należy uwzględnić jeszcze dwa ważne aspekty: działania zalecane w ramach interwencji kryzysowej oraz bu-

dowanie (albo w tym wypadku – odbudowywanie?) ogólnej odporności na stres. Biorąc pod uwagę naszą wiedzę na temat chociażby wcześniej wspomnianego modelu podatność-stres oraz interwencji kryzysowej, nasze działania powinny opierać się na: wzmocnieniu indywidualnej odporności, która pomoże zmniejszyć wahania w przypadku niestabilnej sytuacji, a także na normalizowaniu tych działań, które jesteśmy w stanie znormalizować.

Interwencja kryzysowa wskazuje na kilka podstawowych aspektów w działaniu, m.in. stabilizację i normalizację. Pojęcia stabilizacji nie muszą wyjaśniać. W przypadku normalizacji chodzi o powrót po sytuacji kryzysowej do podejmowania czynności, którymi się wcześniej zajmowaliśmy, tj. chodzenie do szkoły, pracy, na różne zajęcia. Niewątpliwie liczne obostrzenia, częste zmiany w funkcjonowaniu, zaburzają te naturalne procesy, które powinny następować po każdej sytuacji kryzysowej. Jednak mimo to, w każdym działaniu interwencyjnym taki aspekt powinien się znaleźć. Co możemy robić w takiej sytuacji? Odpowiedź brzmi: powinniśmy starać się przywrócić w miarę naszych możliwości normalne funkcjonowanie – codzienne czynności, rytuały, zawierające zarówno obowiązki pozwalające na poczucie bycia „osadzonym” w rzeczywistości, jak też i drobne codzienne przyjemności, wspólne wykonywanie różnych rzeczy. Normalizacja sprzyja poczuciu bezpieczeństwa, pozwala na znalezienie czegoś stałego w życiu. Dzieci mogą nie być w stanie tego zauważyć i docenić, ale to jest nasza rola. To my mamy obowiązek pokazać, jak drobne rzeczy mogą cieszyć, jak możliwość wykonywania codziennych czynności i rytuałów może być ważna i przyjemna. Zauważenie drobnych radości, cieszenie się np. otaczającą nas przyrodą, czytaniem książki, wspólnym obejrzeniem filmu – dla wielu ludzi może stanowić wyzwanie, biorąc pod uwagę wiele spektakularnych rzeczy, które wcześniej nam dosyć swobodnie oferowano. Pamiętajmy, że nie zawsze od nas zależy, jakie rzeczy są, ale w dużym stopniu od nas zależy, jak wiele z nich będzie spostrzeganych.

Wspomniałam wcześniej również o kształtowaniu odporności psychicznej. Stres jest aktualnie jednym z najczęściej podejmowanych problemów w psychologii. Wiedza na ten temat często jednak nie pociąga za sobą realnych działań. W radzeniu sobie ze stresem nie pomagają cudowne metody lub też pigułki, ale nasze codzienne działania wzmacniające odporność. Mimo, że wiele wiemy na ten temat, kto z nas z czystym sumieniem odpowie, że dba o: zdrowy sen lub jedzenie, aktywność fizyczną, czas wolny? Kiedy rozmawiam ze znajomymi lub ze swoimi klientami, zawsze słyszę: „ale proszę pani to nie takie proste, mam tyle rzeczy do zrobienia”. Pytam więc: jak masz zamiar zrobić te

rzeczy, jeśli nie masz siły i możliwości skoncentrowania się? Jeśli zmęczenie powoduje narastającą irytację? Ucząc dzieci radzenia sobie ze stresem przede wszystkim powinniśmy zacząć od siebie, pokazując, że sami potrafimy zadbać o swój czas, zdystansować się, czy też reagować spokojnie na różne sytuacje. Nie jest to proste? Oczywiście. Nie zawsze coś, co wydaje się proste jest łatwe, i – jak każda umiejętność – wymaga ćwiczenia. Przydatne mogą być ćwiczenia z nurtu „mindfulness” albo jakiegokolwiek formy relaksacji i medytacji, pozwalające na 10 minut przerwy. Niezbędne jest również wprowadzenie do naszego planu dnia aktywności fizycznej, zaczynając nawet od 5 minut dziennie. Konieczne jest zwrócenie uwagi na swoje codzienne rytuały, nawyki – czyli czynności, które powodują, że tracimy czas, ale jednocześnie nie odpoczywamy, tj.: częste zaglądanie do telefonu, odkładanie koniecznych czynności i jednocześnie nie wykonywanie niczego, a potem śpieszenie się ze zrobieniem tego, co wcześniej zaniedbaliśmy. Pamiętajmy, że zdrowy odpoczynek i organizacja czasu sprzyjają skuteczności, odporności i ogólnemu lepszemu funkcjonowaniu.

Powyższe zasady stanowią sedno funkcjonowania w stresie. Pracując z dziećmi i młodzieżą nad radzeniem sobie ze stresem stosuję wiele z nich, uświadamiając ich ogromne znaczenie dla poprawy radzenia sobie z nawet poważniejszymi trudnościami emocjonalnymi. Bardzo ważne jest przy tym, aby również rodzic zmienił swoje codzienne funkcjonowanie.

Na końcu wspomnę o kwestiach równie znaczących: rozmowie i uważności. Starajmy się rozmawiać z dziećmi wysłuchując ich i odwołując się do tego, o czym mówią. Słuchajmy ich potrzeb i uwzględnijmy, to, że w tej sytuacji wielokrotnie starają się, a te starania nie są zauważone. Doceńmy, że często muszą włożyć w jakąś czynność czy zadanie, co najmniej dwa, trzy razy więcej wysiłku niż wcześniej. Zwróćmy uwa-

gę na prostą rzecz – oni też są przemęczeni, ponieważ pracują 10-12 godzin na dobę.

Wsparcie bywa niedoceniane, ale bardzo ważne. Jako dorośli wiemy, że wystarczy czasami sama świadomość, że jest ktoś, na kim możemy polegać, nawet, gdy tej osoby akurat nie ma w pobliżu. W przypadku dzieci obecność wspierającego dorosłego może być nie tylko sposobem na poradzenie sobie z aktualnymi problemami, ale również na to, aby w przyszłości nabyć cech niezbędnych do zdrowego, prawidłowego funkcjonowania psychospołecznego, a także radzenia sobie z nowymi, niespodziewanymi wyzwaniem. Może być podstawą do budowania odporności, poczucia własnej skuteczności, ale również zaufania i życzliwości do innych ludzi.

Podsumowując, w moim odczuciu, wspierając dzieci w czasie i po pandemii, powinniśmy przede wszystkim zadbać o drobne, codzienne rzeczy – sen, odżywianie się, aktywność fizyczną. Wracając do wykonywania zwykłych czynności, starajmy się wprowadzać zdrowsze nawyki, zadbać o możliwość „nabrania oddechu”, ćwiczyć się w uważności na potrzeby, rozmawiać o trudnościach, zwracając uwagę na fakt, że nikt z nas nie musi z tymi trudnościami zostać sam. Sytuację pandemii możemy wykorzystać do budowania większej świadomości dotyczącej tempa naszego życia, a tym samym skorzystania z okazji do wprowadzenia w nim innej jakości – bliższej codziennym, drobnym czynnościom i radościom, które możemy pokazywać i uświadamiać dzieciom.

Danuta Hałasiewicz-Tokarska

Psycholog w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Słupsku, działający głównie w nurcie terapii TSR, a także w ramach interwencji kryzysowej. Udziela wsparcia młodzieży w problemach emocjonalnych, kryzysach rozwojowych i sytuacyjnych.

 życie warte jest rozmowy

ŻYCIE

Miejsce, gdzie pomoc uzyskasz zarówno osobiście w kryzysie samobójczym, jak i szukające wsparcia dla kogoś, kto przeżywa trudności psychiczne czy zależe po samobójczą śmierć bliskiego.

Parasetał, że sięgniecie po pomoc jest pierwszym krokiem do pokonania kryzysu.

www.zwjjr.pl

W trosce o zdrowie psychiczne, Polskie Towarzystwo Suicydologiczne uruchomiło serwis „Życie warte jest rozmowy” www.zwjjr.pl. Dzięki platformie internetowej każdy, kto myśli o samobójstwie lub ma za sobą próby samobójcze otrzyma dostęp do rzetelnej wiedzy, wskazówek jak radzić sobie z kryzysem, a także będzie mógł napisać do specjalistów wiadomość online. Wsparcie na stronie otrzymają także Ci, którzy chcą pomóc bliskim będącym w kryzysie lub po próbie samobójczej. Projekt finansowany jest z funduszu prewencyjnego PZU SA.

Natalia Kaczmarczyk

Postpandemiczna rzeczywistość szkolna NOWE WYZWANIA

Wrzesień, początek roku szkolnego – etap, który wydawałby się dla każdego ucznia i nauczyciela rutyną – w tym roku jest wyjątkowy. Dlaczego? Na to pytanie chyba każdy z nas zna odpowiedź: – wkraczamy do postpandemicznej rzeczywistości szkolnej. Kryzys pandemiczny, który miał początek w poprzednim roku szkolnym, był źródłem zmian, które poważnie zachwiały systemem i funkcjonowaniem szkoły.

Praktycznie cały rok szkolny został przeniesiony do zacisza domowego. Edukacja toczyła się w systemie zdalnym. Zarówno my nauczyciele zostaliśmy postawieni przed ogromnym wyzwaniem, jakim była organizacja kształcenia online, jak i uczniowie, którzy zostali zamknięci w domach, często w swoich pokojach, z dala od rówieśników i kontaktów społecznych, które są tak ważne na ich etapie rozwoju. Wszystko to znacząco wpłynęło na edukację. Teraz, kiedy wróciliśmy do stacjonarnego nauczania, zadajemy sobie pytanie: jakie pandemia będzie miała następstwa dla uczniów, nauczycieli oraz całego systemu oświaty? To do jakiej szkoły wróciliśmy, niewątpliwie zależy w dużej mierze od nas nauczycieli. Jej charakter nie jest zależny od samego powrotu, ale od naszych działań i gotowości do ich podejmowania. Powrót do rzeczywistości szkolnej, sfokusowany na konieczności nadrobienia zaległości w wiedzy i umiejętnościach przedmiotowych oraz stawianiu niekończących się wymagań uczniom, doprowadzi do negatywnych skutków. Wszelkie nierówności edukacyjne mogą zostać pogłębione i znacząco uwidocznione, co będzie miało niekorzystny wpływ

na ich funkcjonowanie, samoocenę i motywację. Takie działanie może spowodować wzrost zachowań niepożądanych wśród uczniów. Zatem biorąc pod uwagę tak istotne aspekty, czując na sobie odpowiedzialność za uczniów, powinniśmy rozważnie podejmować kroki w stacjonarnym systemie nauczania.

Z czym zatem spotkaliśmy się? Jak po pierwszych tygodniach odnajdują się uczniowie i nauczyciele? Jakie towarzyszą nam emocje i postawy? Szukając odpowiedzi na pytanie o towarzyszące uczniom emocje, Centrum Edukacji Obywatelskiej przeprowadziło wśród uczniów i nauczycieli badania po powrocie do edukacji stacjonarnej w maju 2021 r. W badaniach wzięło udział ponad 5 500 respondentów, a wyniki są niepokojące. Jako trzy główne uczucia, które towarzyszą powrotowi do nauki stacjonarnej, uczniowie wymienili: 73% stres, 43% niepewność i 42% lęk/strach. Jedyne niewielka część uczniów (ok. 13%) odczuwała ulgę i chęć do działania. Jak pokazują badania, zdecydowanie dominują negatywne emocje: uczniowie niechętnie wracali do szkół, gdyż towarzyszył im stres związany z nadrabianiem zaległości i weryfikacją zdobytej wiedzy. W świetle powyższych wniosków nasuwa się pytanie: z jakimi jeszcze wyzwaniami przyjdzie się zmierzyć nauczycielom i dyrektorom?

Zadbajmy o motywację

„Ludzki umysł jest bardziej nastawiony na wychwytywanie negatywów niż pozytywów – cecha ta była potrzebna naszym przodkom, by miłe obrazy i aktywności nie przeszkodziły w dostrzeżeniu niebezpieczeństwa. Niestety, współcześnie umiejętność ta powoduje, że chętniej ganimy niż chwalimy.” (Kolakowski, Pisula 2013)

Pierwszym i niewątpliwie najistotniejszym wyzwaniem będzie skupienie się na odbudowie motywacji, chęci do przebywania w środowisku szkolnym uczniów oraz wspólnej nauki. Docenianie pozytywnych zachowań nie tylko przeciwdziała spadkowi motywacji, ale wręcz ją buduje. Pamiętajmy, że zwykle codzienne sprawy są warte dostrzeżenia. Drugie wyzwanie dotyczy przeprowadzenia diagnozy różnic edukacyjnych pomiędzy uczniami i określenia aktualnego poziomu wiedzy uczniów, by opracować proces ich wyrównania. Trzecie wyzwanie skupia się na kwestii

psychologicznej, mianowicie na zapewnieniu i zorganizowaniu wsparcia psychologiczno-pedagogicznego zarówno dla uczniów, jak i ich rodzin. W dalszej części szczególną uwagę poświęcę właśnie kwestii psychologicznej.

Stacjonarna nauka stwarza nam dogodne warunki do prowadzenia obserwacji i analizy zachowań uczniów. Warto byśmy byli wyczuleni na takie sygnały ostrzegawcze jak: nieobecność, brak pracy, brak przygotowania, wycofanie, zmiana postawy oraz nieadekwatne reakcje emocjonalne w danych sytuacjach. Stały kontakt z rodzicami, rozmowy i współpraca pozwolą precyzyjnie naświetlić zaobserwowany problem i wdrożyć odpowiednie kroki wspierające uczniów. Jedna kwestia nie ulega wątpliwości: czas zdalnego nauczania był trudny dla wszystkich, a dla niektórych uczniów i ich rodzin – dramatyczny. Część uczniów nadal jest w złym stanie i podejmuje działania, by uporać się z tą sytuacją. To my nauczyciele, jako czujni obserwatorzy, powinniśmy wziąć odpowiedzialność za reagowanie na zaistniałe, niepokojące sytuacje i w miarę potrzeb kierować uczniów i ich rodziny do specjalistów.

Aktualnie jako nauczyciel praktyk mam przyjemność pracować w szkole, dla której priorytetem jest podsumowanie okresu edukacji zdalnej i wyciągnięcie wniosków z tego czasu. Za cel kluczowy uznano dbałość o samopoczucie młodych ludzi i odbudowę relacji rówieśniczych. Nie jest zaskoczeniem fakt, że społeczny aspekt powrotu do szkoły jest równie ważny dla uczniów, co dla nauczycieli. Równie znaczące jest zapewnienie dobrostanu oraz właściwego wsparcia psychologicznego uczniom, którzy doświadczają trudności czy różnorodnych problemów. Podkreślimy, że zgodnie z informacją na temat uczuć towarzyszących uczniom podczas powrotu do szkoły (stres, niechęć, lęk) powyższe priorytety odpowiadają na deklarowane potrzeby w sposób właściwy. Jest to niewątpliwie jeden z realizowanych kierunków polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2021/2022.

Powrót do szkoły to konieczność przystosowania się dziecka do nowej rzeczywistości, co często skutkuje wzmocnionym napięciem i niepokojem. Mając na uwadze tak ważną misję jak zapewnienie odpowiedniego samopoczucia i odnowienie relacji, przedsięwzięliśmy w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 8 w Gdańsku różnego rodzaju działania, aby ułatwić uczniom funkcjonowanie i tworzenie relacji. Już z początkiem września, dokładnie drugiego dnia szkoły, został zorganizowany *Dzień z wychowawcą*. Podejmowaliśmy tematy zdalnego nauczania, samopoczucia i emocji uczniów oraz ich sposobów na odnalezienie się w zaistniałej rzeczywistości. Było to działanie skupione na odbudowie i przywróceniu właściwych relacji w zespole

klasowym, tak mocno zaburzonych w okresie izolacji. Została stworzona dla uczniów przestrzeń, w której mogli się otworzyć, nawiązać relacje z rówieśnikami i nauczycielami na gruncie szkolnym. Uczniowie na nowo zaznajomili się ze szkołą i mieli okazję rozwiać własne obawy i towarzyszące im negatywne emocje.

Warto byśmy otworzyli się na wspólne spotkania i rozmowy z uczniami, w atmosferze wzajemnego szacunku i poczuciu wspólnego celu jakim jest wsparcie dziecka. Takie podejście może okazać się bardzo konstruktywne, jeśli każda z osób dostarczy cennych wskazówek, a współpraca będzie życzliwa i oparta na wzajemnym zrozumieniu. Takie działania można organizować w postaci dodatkowych konsultacji oraz w ramach zajęć terapeutycznych. Jako nauczyciel prowadzący rewalidację, staram się podążać za potrzebami uczniów i organizować zajęcia poświęcone dyskusjom, wyjaśnieniom, udzielaniu wskazówek i wsparcia.

Obecna sytuacja pandemiczna wymusza na nas zachowywanie szczególnej ostrożności i uważności w zapewnieniu uczniom bezpieczeństwa. Wielu z nas obawia się w obecnej sytuacji wyjść, zgromadzeń czy wyjazdów klasowych. Nie zapominajmy jednak, jak ważna jest edukacja w działaniu oraz jaki korzystny wpływ integrujący mają na uczniów organizowane wyjścia klasowe. Pracuję obecnie jako nauczyciel wspomagający w klasie, w której jest realizowana innowacja pedagogiczna „Klasa teatralno-filmowa”. Obserwuję, jak wiele korzyści uczniowie czerpią z naszych regularnych wyjść do kina czy teatru.

W dzisiejszych czasach film i nowe media są ważnym narzędziem multimedialnym. Edukacja filmowa postrzegana jako zasadnicza część edukacji medialnej, wielokrotnie jest akcentowana w podstawie programowej na wszystkich etapach edukacyjnych, czego dowodzi poniższy wpis: „*Ponieważ środki masowego przekazu odgrywają coraz większą rolę w życiu społecznym oraz życiu młodego człowieka, każdy nauczyciel powinien poświęcić szczególną uwagę edukacji medialnej, w szczególności do wychowania uczniów do właściwego odbioru i wykorzystywania mediów*”.¹

W szkole edukacja filmowa może być rozpatrywana na dwóch płaszczyznach: jako organizowanie procesu kształcenia *poprzez film i dla filmu*. Rozpatrując pierwszy aspekt, film wykorzystujemy jako kontekst pomocniczy bądź interpretacyjny, który pozwala uplastyczyć i głębiej zrozumieć omawiane treści. Natomiast w drugim aspekcie w centrum zainteresowania znajduje się samo dzieło filmowe, jego elementy np. scenariusz, aktorzy, świat przedstawiony, efekty specjalne itp. Dzięki temu uczeń jako młody widz poszerza swoją wiedzę filmoznawczą, a ta pozwala mu trafniej i precyzyjniej rozumieć przekaz i sens ekranizacji. Edukacja filmowa niesie ze sobą wiele korzyści, zarówno dla uczniów jak

i nauczycieli. Po pierwsze, tworzy warunki do rozwijania uczniowskich zainteresowań i pasji, przygotowuje uczniów do funkcjonowania w rzeczywistości pozaszkolnej oraz wdraża do zapoznania z dziedzictwem kulturowym.

Obserwując funkcjonowanie klasy i uczniów, muszą przyznać, że takie działania zdecydowanie wspierają rozwój uczniów i pobudzają ich kreatywność. Stwarzanie warunków do realizacji edukacji filmowej jest równoznaczne z wychowaniem wrażliwego i aktywnego młodego człowieka, który trafnie będzie umiał interpretować otaczający go świat.

Warto w tym miejscu zatrzymać się przy aspekcie oddziaływań, jakie wywiera film na młodego człowieka. Należy rozpatrywać je na wielu poziomach. Pierwszy z nich dotyczy sfery poznawczej, która sprzyja zmianie perspektywy, rozwiązywaniu problemów i kształtowaniu samooceny. „Wiele obrazów” prezentuje problemy, które bezpośrednio dotyczą młodych ludzi i pozwala im w konstruktywny sposób podjąć kroki dążące do ich zażegnania. Kolejna sfera dotyczy poziomu emocjonalnego. Bardzo często filmy pozwalają uwolnić negatywne emocje i je rozładować. Wspierają również rozwój empatii czy tolerancji, co jest niezwykle ważne w zapobieganiu negatywnym zachowaniom przejawianym przez uczniów. Uczą także przeżywania różnych emocji oraz radzenia sobie z nimi. Nie można pominąć tu walorów relaksacyjnych jakie mają wspólne seanse, gdyż w zauważalny sposób pozwalają one zredukować stres i poprawić samopoczucie. Ostatnim poziomem, do którego chciałabym się odnieść jest perspektywa behawioralna. Filmy wpływają również na modyfikację zachowania oraz mają moc motywującą, która może wyznaczyć młodemu człowiekowi drogę do osiągnięcia zamierzonego celu np. żeby być kimś takim jak bohater filmowy. Przykładem może stać się główna postać filmu pt. „Jak rozmawiać z psem” w reżyserii Gila Junger’a. W postać głównego bohatera wciela się chłopiec o imieniu Oliver, który ma 12 lat. Produkcja ukazuje zmagania chłopca w walce w dążeniu do osiągnięcia celów i marzeń, jakim stała się wygrana w konkursie technologicznym. Nie jest to jedyne wyzwanie postawione przed młodym Oliverem. W dalszej części chłopiec odnajduje swoją największą przyjaźń oraz rozpoczyna walkę o rodzinę. Problemy rodzinne, konflikty pomiędzy kolegami w szkole, odnalezienie prawdziwej przyjaźni, to dylematy, które są bliskie uczniom. Dlatego też takie inscenizacje filmowe pozwalają im obserwować i analizować możliwe rozwiązania i zachowania w stosunku do danych sytuacji.

Zachęcam wszystkich nauczycieli do wykorzystywania edukacji filmowej właśnie w tak kryzysowym dla szkolnictwa momencie. Nie musi być to wyjście

klasowe do kina, można w ciekawy sposób zorganizować kino w szkole, jak ma to miejsce w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 8 w Gdańsku, za co należą się ogromne podziękowania dla Rady Rodziców. Film jest podstawą do dyskusji, ale przede wszystkim jest mechanizmem otwierającym emocje i uczucia. Z obserwacji wiem, że nic tak nie angażuje uczniów do rozmów jak poruszający fragment filmu. Rozmowa to jeden z fundamentów tworzenia zdrowej relacji oraz okazywania wsparcia. W dobie pandemii są to dla nauczycieli wyjątkowo istotne i priorytetowe elementy.

Bibliografia:

1. https://ceo.org.pl/sites/default/files/szkola_ponownie_czy_szkola_od_nowa_publicacja_centrum_edykacji_obywatelskiej_czerwiec2021.pdf (dostęp: 10.11.2021)
2. <https://ceo.org.pl/publikacje/rozwoj-szkoly-i-doskonalenie/szkola-ponownie-czy-szkola-od-nowa-jak-wyglada-powrot-do> (dostęp: 10.11.2021)
3. https://jim.org/wp-content/uploads/2020/05/Jak-wspiera%C4%87-dziecko-w-powrocie-do-szko%C5%82y_Poradnik-1.pdf (dostęp: 10.11.2021)
4. <http://www.kinastudyjne.pl/public/files/poradnik-edukatora.pdf> (dostęp: 10.11.2021)
5. <https://www.portaloswiatowy.pl/ksztalcenie-i-wychowanie/rozporzadzenie-ministra-edukacji-narodowej-z-23-grudnia-2008-r.-w-sprawie-podstawy-programowej-wychowania-przedszkolnego-oraz-ksztalcenia-ogolnego-w-poszczegolnych-typach-szkol-dz.u.-z-2009-r.-nr-4-poz.-17-9699.html> (dostęp: 10.11.2021)

Przypis:

1. <https://www.portaloswiatowy.pl/ksztalcenie-i-wychowanie/rozporzadzenie-ministra-edukacji-narodowej-z-23-grudnia-2008-r.-w-sprawie-podstawy-programowej-wychowania-przedszkolnego-oraz-ksztalcenia-ogolnego-w-poszczegolnych-typach-szkol-dz.u.-z-2009-r.-nr-4-poz.-17-9699.html>

Natalia Kaczmarczyk

Nauczyciel wspomagający, rewalidator w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 8 w Gdańsku. Absolwentka pedagogiki specjalnej, pedagogiki wczesnej edukacji na Uniwersytecie Gdańskim. Zainteresowania to kreatywne metody nauczania, a szczególnie metoda numicon.

Alicja Balcerzak

Kształtowanie postaw i udzielanie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego poprzez edukację teatralną

Słowo *teatr* możemy różnie interpretować, zwłaszcza w kontekście nauczania. Edukacja teatralna to szerokie, wielowymiarowe pojęcie. W powszechnym rozumieniu najpierw kojarzy się z organizowanymi przez nauczycieli i wychowawców wyjazdami na spektakle do pobliskiej instytucji kultury, tym samym umożliwiając uczniom obcowanie ze sztuką, z kulturą wyższą. Kolejnym aspektem teatralności w polskich szkołach jest metoda przestrzegania dzieci i młodzieży przed skutkami ryzykownych zachowań poprzez udział w przedstawieniach profilaktycznych. Inny wymiar teatralności to próby zainteresowania uczniów lekturą szkolną dzięki jej adaptacji scenicznej. W ciągu ostatnich kilku lat, z myślą między innymi o społeczności uczniowskiej, słupski *Teatr Nowy im. Witkacego* wystawił inscenizacje *Pana Tadeusza* i *Dziadów* Adama Mickiewicza oraz *Zemsty* Aleksandra Fredry.

Ostatnią kategorię teatru, w kontekście szkoły, są międzyszkolne konkursy artystyczne (recytatorskie, czy krótkie formy teatralne). Mnie natomiast interesuje inny aspekt edukacji teatralnej, którym zajmuję się czynnie od 2012 roku – tworzenie spektakli teatralnych z młodzieżą i dorosłymi dla szeroko rozumianej publiczności. W dalszej części wyjaśnię, dlaczego teatr nazywam spotkaniem. Wykażę też, jakie korzyści może odnieść młody człowiek, zaczynając swoją przygodę z teatrem i jaki ma to wpływ na kształtowanie jego postaw oraz dlaczego edukacja teatralna, w takim rozumieniu, jest często ogromnym wsparciem psychologiczno-pedagogicznym dla uczniów.

Teatr jako miejsce spotkań

Teatr poza swoim pojęciem podstawowym, do którego potrzeba widzów, aktorów i sceny, jest pewnego rodzaju spotkaniem. Spotkaniem z drugim człowiekiem na scenie oraz spotkaniem twórców z widzami. Oba te człony powiązań i wzajemnego oddziaływania łączy jedno – relacja. Poprzez swoje doświadczenie i pracę, którą wykonuję z innymi ludźmi, istotne jest to, co mogę im dać i co mogę od nich czerpać. Jest to bardzo złożony, nieprzewidywalny proces. Najważniejsze, aby mieć świadomość, że w zespole teatralnym istnieje demokracja, nikt niczego nie narzuca, dążymy do wspólnej wizji poprzez błędy, porażki, piękne, radosne chwile, trafne pomysły, które są z tym związane. Ostateczny kształt wizji przedstawienia teatralnego jest wyłącznie wynikiem wyborów i wypracowanych ustaleń reżysera z ludźmi, z którymi współpracuje. Taki teatr proponuję i tak go rozumiem.

Korzyści, jakie czerpie młody człowiek współtworząc teatr

Korzyści są różne i wielorakie, w zależności od tego, w jakim stanie jest młody człowiek, gdzie się wychował, kim jest, czego potrzebuje i poszukuje. W procesie tworzenia spektaklu teatralnego dociera on niejako w głąb siebie. Otrzymując rolę, ucząc się kwestii, przeobrażając się w konkretną postać, ma możliwość wykazania się nie tylko wyobraźnią i kreatywnością, ale także uwolnieniem własnych emocji. Kolejnym aspektem są korzyści bycia w grupie, których przecenić się nie da, bo często zajęcia teatralne stanowią swoisty rodzaj terapii dla młodego człowieka. Polega to na umiejętności kreacji zbiorowej, uzmysłowienia sobie, że nie jestem sam na świecie, ale że są jeszcze inni ludzie. Uczeń może nabyć umiejętność wnikliwego postrzegania świata, mieć możliwości wyjazdów sprzyjających obserwacji, uczy się dbania o innego człowieka. Ponieważ razem tworzymy coś wspólnie, to dzięki temu wytwarza się specyfika zamkniętej, kameralnej, a może nawet elitarnej grupy, w której buduje się zaufanie. Współpraca zespołu zaczyna się w momencie podjęcia decyzji o przystąpieniu do działania nad spektaklem, a kończy w momencie wystawienia finalnie sztuki teatralnej. To wszystko są korzyści niemierzalne, ale bardzo ważne.

To, co dzieje się na scenie jest pewnego rodzaju wynikiem tego, co drzemie w nas samych. Jeśli idziesz do teatru, czy do miejsca, w którym odbywa się teatr (bo to niekoniecznie musi być budynek) i uczestniczysz w czymś, co można nazwać akcją, przedstawieniem, sytuacją, i to w jakiś sposób cię porusza, dotyka, to można to nazwać wartością samą w sobie. Kształtowana jest dzięki temu wrażliwość (uczestnika i odbiorcy), ale nie w rozumieniu trywialnym. Niekoniecznie mam na myśli wrażliwość na prezentacje sceniczne – które albo mi się podobają, albo nie. Sztukę należy odbierać szerzej – ma poruszać, ma zmuszać do refleksji. Dobry spektakl powinien mieć dobrą wartość artystyczną. Wydaje mi się, że czasami doznania i rzeczy, które nas niepokoją i wybudzają z letargu, są ważniejsze niż te, które mogą nawet się podobać. I to trzeba umieć rozróżniać, oceniając zjawisko pracy teatralnej z młodzieżą, uwrażliwiając na empatię i ucząc otwartości.

Udzielane wsparcie psychologiczno-pedagogiczne

W mojej wieloletniej pracy nad spektaklami z udziałem młodzieży zauważyłam różnorodne motywacje zgłaszania się do przedsięwzięcia teatralnego. Częstym powodem przystąpienia do grupy teatralnej jest chęć wypełnienia swojego czasu wolnego. Kolejnym jest potrzeba przynależności do jakiejś grupy. Wynikają potem z tego piękne, mocne przyjaźnie. Inną determinantą jest chęć zaistnienia i sprawdzenia się, nie w kontekście rywalizacji, ale w sposobie radzenia sobie z treścią, wyzwaniem, co stanowi fundament do samorozwoju. Jeszcze inni traktują to jako jednorazową przygodę, którą później bardzo miło wspominają. Chociaż są też tacy uczniowie, którzy po skończonym projekcie teatralnym już nie mogą doczekać się kolejnego. Praca nad spektaklem jest pracą nad samym sobą, niezależnie jak długo trwa przygotowanie sztuki do premiery. Radość z finalnego efektu wiąże się ze wzrostem poczucia własnej wartości, z pewnym rodzajem nobilitacji w oczach innych oraz z satysfakcją płynącą z samozadowolenia. Wzrost samooceny, poprawa relacji z rówieśnikami to kolejne plusey pracy teatralnej. Często działanie twórcze jest ratunkiem w depresji, czy w stanach lękowych.

Wyrażanie siebie na scenie jest zarazem odwagą, jak i nieustannym doskonaleniem samokontroli, koncentracji uwagi i ćwiczeniem pamięci. Mało jest miejsc, gdzie można się tego nauczyć i gdzie można

tego doświadczyć. Bo świat jest wyścigiem, bo świat jest zjadaniem siebie nawzajem i ten młody człowiek... może być złknięty, a nawet żyć w wielkim strachu przed światem. Młodzież stawia pierwsze kroki, żeby lepiej poznawać ten świat, żeby się go nie bać i na niego otwierać, żeby zaczynać lubić ludzi i żeby nie myśleć tylko o sobie. Dziś mamy nastawienie: tylko ty się liczysz. Media i szeroko pojęta kultura masowa wpajają model indywidualności, skupienia się na swoich potrzebach, celach, pragnieniach. Żyjemy szybko, a teatr uczy zatrzymania się, wspólnego wyjścia na scenę, dbania o siebie i innych – uczy budowania relacji. To są te wartości, które młody człowiek dostaje i te umiejętności, których nabywa. One procentują w życiu dorosłym – młodzież potrafi po prostu żyć, dostrzegać piękno świata i umie odnaleźć w nim siebie, co nie jest łatwe. Stąd też teatr jest przede wszystkim miejscem spotkań, tworzenia relacji i zauważania problemów, które są dookoła nas. Stwarza sytuacje cieszenia się z tego, co jest i daje zdolność kreowania nowych rzeczy. Żyjemy w świecie fobii, lęków, strachów, o to co się dzieje wokół nas. Jest to bardzo niepokojące. Młodzi ludzie muszą się aktywizować do samodzielnego myślenia, do bycia sprawczymi i twórczymi, nie tylko po to, aby móc wyrazić siebie, ale by odnaleźć sens i odpowiedzi na pytania: kim jesteśmy? dokąd zmierzamy? czym jest dla nas życie? Taką możliwość daje właśnie teatr.

Alicja Balcerzak

Doktorantka Literaturoznawstwa Akademii Pomorskiej w Słupsku. Nauczyciel mianowany z 10-letnim stażem pracy. Współtwórczyni i reżyserka *Teatru w kinie*. Instruktor teatralna dla dorosłych i młodzieży. Organizatorka spotkań autorskich i konferencji naukowych. Trzykrotna beneficjentka programu Narodowego Centrum Kultury *Bardzo Młoda Kultura*. Autorka książki popularnonaukowej *Niewymazane z pamięci* oraz artykułów w pracach zbiorowych.

Bożena Szycko
Katarzyna Iwanik-Syrek

Zamiast tępić zło, lepiej szerzyć dobro

O KSZTAŁTOWANIU POSTAW W SPECJALNYM OŚRODKU SZKOLNO-WYCHOWAWCZYM W DAMNICY

Współczesny świat stawia przed nauczycielami odpowiedzialnymi za wychowanie młodego pokolenia trudne wyzwania. Gwałtowny rozwój technologiczny, dokonujące się przemiany społeczne, kulturowe składają do weryfikacji zarówno postrzegania, jak i rozumienia wymiaru wychowania. Zmieniają się cele, a co za tym idzie rola wychowania. Obserwuje się wyraźnie słabnącą pozycję człowieka w świecie na rzecz siły, władzy i walki o status materialny. Konsekwencją staje się brak wzajemnego szacunku, bezwzględność wobec siebie, przyzwolenie na instrumentalne traktowanie drugiej osoby, szerzące się formy demonstrowania pogardy, eskalację nienawiści. Nieuchronnie prowadzi to do destrukcji człowieka jako osoby, a w wymiarze całego społeczeństwa – do utraty zaufania i pojęcia dobra wspólnego.

Wychowanie do wrażliwości na prawdę i dobro, kształtowanie właściwych postaw szlachetności, zaangażowania społecznego i dbałości o zdrowie – to jeden z tegorocznych kierunków polityki oświatowej państwa. W ogłoszonych na bieżący rok szkolny priorytetach wychowanie do wartości zajmuje bardzo ważne miejsce. Edukacja dzieci ze specjalnymi potrzebami od dawna bazuje na wprowadzaniu ich we właściwe funkcjonowanie w otoczeniu szkolnym, rówieśniczym oraz w życiu dorosłym, budowaniu systemu wartości, który pomoże w rozpoznawaniu dobra, kształtowaniu

przynależności społecznej zarówno do rodziny, grupy rówieśniczej, jak i wspólnoty narodowej. Szkoła specjalna jest miejscem, w którym duże znaczenie mają treści z zakresu ćwiczenia relacji społecznych, wrażliwości na krzywdę drugiej osoby, kształtowanie postaw moralnych i poczucia przynależności do wspólnoty. Wychowawcze działania nauczycieli natomiast nie tylko obejmują zaplanowanie zajęć w ramach wychowania do wartości, ale obejmują wszystkie kierunki funkcjonowania ucznia, umożliwiając kształtowanie jego osobowości na wszystkich płaszczyznach życia społecznego.

W Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym im. Marynarza Polskiego w Damnicy podejmuje się wiele inicjatyw i przedsięwzięć obejmujących kształtowanie postaw i wychowania do wartości młodego człowieka, w tym wychowania do wrażliwości na prawdę i dobro. Podejmowane działania angażują większość uczniów z niepełnosprawnością w edukację obywatelską i działania prospołeczne, a także w życie społeczności szkolnej i lokalnej.

Wolontariat w SOSW w Damnicy to szczególna forma działalności uczniów, która niesie ze sobą ogrom korzyści, również w postaci rozwoju osobistego osób w niego zaangażowanych. Należą do nich głównie świadomość własnych zasobów i ograniczeń, jak również rozwijanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych, nieprzewidywanych. Poprzez działania wolontarystyczne uczniowie uczą się brania odpowiedzialności za wykonywane zadania, planowania i organizacji tych zadań, ale również rozwijają i utrwalają wrażliwość na potrzeby i przeżycia innych.

Jednym z ważniejszych działań, corocznie realizowanych przez uczniów, rodziców i nauczycieli jest organizacja akcji: „**Nasza szlachetna paczka**”. Szlachetna Paczka to ogólnopolska akcja charytatywna, której celem jest pomoc rodzinom żyjącym w niezawinionej biedzie, osobom starszym, samotnym, niepełnosprawnym, rodzinom wielodzietnym. Dzięki zaangażowaniu darczyńców i wolontariuszy dary trafiają pod właściwe adresy na dwa tygodnie przed Świętami Bożego Narodzenia. „Nasza szlachetna paczka” prowadzona od kilku lat w SOSW w Damnicy, to akcja mająca na celu pomoc potrzebującym, starszym, niepełnosprawnym

ludziom z najbliższej okolicy gminy oraz powiatu. W roku 2019 pomoc uczniów skierowana została do samotnego emeryta z miejscowości Damnica. Uczniowie pomagali w przygotowaniach świątecznych, tj. sprzątnęli dom, wykonali stroiki świąteczne, ozdoby choinkowe i zorganizowali prezenty pod choinkę. W roku 2020 pomoc trafiła do samotnej, niepełnosprawnej mieszkanki Słupska, która potrzebowała wsparcia w spłacie zadłużenia czynszu. Dzięki ogromnej mobilizacji i ofiarności całej społeczności szkolnej udało nam się zebrać pieniądze na zaległe opłaty oraz na zakup potrzebnych artykułów spożywczych, sanitarnych, środków czystości. W tym roku zaplanowaną formą pomocy będzie dotarcie do domu rodziny dziecka, które jest przewlekłe, długotrwale chore.

Wysoki poziom zaangażowania uczniów w działalność pomocową, ich chęć do podejmowania działań nie tylko daje radość i satysfakcję, ale przede wszystkim rozwija kompetencje w zakresie nawiązywania więzi z innymi ludźmi i wzmacnia pożądane cechy, takie jak uczciwość, odwaga i empatia. W damnickim Ośrodku od lat działa grupa młodych, wrażliwych ludzi, którzy z wielką chęcią i zaangażowaniem, jako wolontariusze, biorą udział w Świątecznej Zbiórce Żywności. W trakcie akcji prowadzonej w sklepach w Słupsku uczniowie wręczają ulotki, informują o produktach, które najlepiej zakupić do świątecznej paczki, odbierają ofiarowane produkty, segregują je w koszach, ale również zwyczajnie słuchają i rozmawiają z ludźmi.

Dzieci i młodzież poprzez doświadczenie poznają, że dawania i pomagania trzeba się uczyć od najmłodszych lat, a pomoc przy zbiórce żywności nie jest łatwą pracą. Trzeba być otwartym, cierpliwym i po prostu miłym do drugiego człowieka. Dzięki takim działaniom uczniowie prawidłowo rozumieją pojęcie dobroci jako wartości, która zawiera w sobie szereg cech, takich jak: życzliwość, serdeczność, czujność, gotowość do służenia innym. Wszystkie te walory są fundamentem, na którym nauczyciele starają się budować osobowość człowieka pozytywnie nastawionego do świata, który

nie tylko oczekuje pomocy, ale wyraża chęć wspierania innych.

Inne przedsięwzięcia podejmowane przez uczniów i nauczycieli z SOSW w Damnicy to:

- **Marzycielska Poczta** – wysłanie ręcznie robionych kartek świątecznych przez uczniów do chorych dzieci;
- **Wkręć się w pomaganie** – zakrecona akcja dla Kubusia! – zbiórka nakrętek na rzecz chłopca z niepełnosprawnością ruchową;
- **Łańcuch dobra** – wykonanie łańcuchów choinkowych na rzecz dzieci z dystrofią mięśniową, OD miłości Dobro – akcja zorganizowana przez Fundację Przytulny Domek w Gdyni;
- **Międzypokoleniowy Dzień Dziecka** – współorganizacja festynu charytatywnego dla Oskara, mieszkańca gminy Damnica, chłopca zmagającego się z białaczką.

W trudnym okresie pandemii związanej z wirusem SARS-CoV-2 nauczyciele SOSW włączyli się do akcji wolontarystycznych na rzecz drugiego człowieka. Szyli maseczki dla personelu medycznego Szpitala w Słupsku i piekli ciasta. Każda taka aktywność dla uczniów z niepełnosprawnością była okazją do uczenia się wrażliwości na potrzeby innych, a wspólne pomaganie dorosłym jest wartościowo spędzonym czasem umacniającym relacje. Przez osobisty przykład nauczyciele pokazywali uczniom, że działania na rzecz innych to ważny i piękny element naszego życia. Postawą wolontariusza nauczyciele uczą podopiecznych, że „zamiast tępić zło, lepiej szerzyć dobro” (Antoine de Saint-Exupéry, Mały Książę).

Obok przedsięwzięć skierowanych na kształtowanie wartości o charakterze personalistycznego podejścia do wychowania, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Damnicy podejmuje wiele działań wzmacniających w uczniach ze SPE postawę patriotyczną, ukierunkowaną na rozbudzanie w uczniach poczucia przynależności do ojczyzny, utrwalanie szacunku dla tradycji i dziedzictwa narodowego. Wychowanie patriotyczne bowiem służy budowaniu tożsamości narodowej. Od najmłodszych lat w otoczeniu naszych uczniów pojawiają się symbole i barwy narodowe. W Ośrodku umożliwia się oraz gorąco zachęca uczniów do udziału w różnorodnych wydarzeniach społecznych i kulturalnych, kształtując tym samym postawy obywatelskie, budując poczucie przywiązania do ojczyzny, regionu, swojej miejscowości, przybliżając jej piękno, historię i tradycję. Dla uczniów Ośrodka patriotyzm jest rozumiany jako nauka o historii kraju, szacunek dla polskich symboli narodowych, pozytywne myślenie i mówienie o Polsce, jak również założenie odpowiedniego stroju galowego na ważne uroczystości państwowe i szkolne. W placówce realizowanych jest wiele **projektów** o charakterze patriotycznym, których

celem jest kształtowanie w młodych ludziach podstawy społeczeństwa obywatelskiego.

W miesiącach maj i listopad w Ośrodku ogłaszany jest cyklicznie dla mieszkańców powiatu słupskiego konkurs plastyczny nt. Polski, Polaków, głównych wydarzeń historycznych. Głównym celem przedsięwzięcia jest wzbudzenie u dzieci i młodzieży uczuć patriotycznych i narodowej dumy, szacunku do symboli narodowych, wychowanie w duchu wartości narodowych, patriotycznych, rodzinnych; ciekawości związanej z ojczyzną i jej historią. W tym roku konkurs pn. „Polska moja ojczyzna” realizowany jest we współpracy z Fundacją Lex Humana. Wręczenie nagród nastąpi 18 listopada podczas uroczystej Gali – wydarzenia o charakterze historyczno-społecznym, które odbywa się pod honorowym patronatem Starosty Powiatu Słupskiego i Wójta Gminy Damnica.

W bieżącym roku szkolnym uczniowie SOSW w Damnicy wzięli udział w **Akcji Narodowego Czytania** organizowanej przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Promuje ona czytelnictwo i klasykę polskiej literatury, a uczniowie SOSW w Damnicy mają okazję zapoznać się ze znanymi, ważnymi dla naszego kraju postaciami oraz aktywnie uczestniczyć w życiu obywatela Polski poprzez kontakt z największymi dziełami polskiej literatury w przystępnej dla nich formie przekazu, a tym samym wzmocnić poczucie narodowej tożsamości.

Uczniowie Ośrodka kolejny raz wzięli udział w akcji Ministerstwa Edukacji i Nauki „**Szkoła Pamięć**”, która odbywa się w okresie Dnia Wszystkich Świętych, świąt zadusznych, w którym wspomina się zarówno osoby bliskie, jak i te, które zapisały się w historii, czy to lokalnej, czy ogólnonarodowej. W ramach tej inicjatywy uczniowie wraz z nauczycielami realizowali różnorodne działania upamiętniające: odwiedzali i porządkowali bezimiennie i opuszczone groby w okolicy, przygotowywali prace plastyczne nawiązujące do polskiej tradycji świąt zadusznych, palili znicze i wspominali osoby ważne dla nich i całej społeczności szkolnej. Podczas wizyt w miejscach pamięci uczniowie uczą się

i utrwalają wiedzę o konieczności utrzymania powagi i ciszy, odpowiedniego zachowania, niekiedy stroju.

W środę, 10 listopada 2021 r., w przeddzień Narodowego Święta Niepodległości, o symbolicznej godzinie 11.11 uczniowie SOSW w Damnicy, podobnie jak tysiące uczniów ze szkół w całym kraju, wspólnie odśpiewali „Mazurka Dąbrowskiego” w ramach akcji „**Szkoła do hymnu**”. W czasie realizacji takich inicjatyw uczniowie są utwierdzani w poczuciu jedności społecznej, dumy z bycia wolnym obywatelem Polski.

Podsumowując, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Damnicy aktywnie realizuje politykę oświatową państwa, kształtując odpowiednią postawę ucznia wobec ludzi i otoczenia. Podejmuje działania mające na celu kształtowanie wśród uczniów takich wartości moralnych, dzięki którym świat jest w stanie istnieć, a człowiek staje się naprawdę ludzki. Gruntuje w młodych ludziach postawę więzi, naturalną potrzebę niesienia pomocy słabszym, samemu będąc osobą z niepełnosprawnością. Bycie patriotą i dobrym człowiekiem opiera się bowiem na jednym: byciu blisko ludzi i rozwijaniu swojej wiedzy. Jako nauczyciele, wychowawcy staramy się wychowywać naszych uczniów na społeczeństwo obywatelskie, dzięki któremu mamy świadomość swoich praw i możliwości, poczucie wpływu na otaczającą nas rzeczywistość, zarówno lokalnie poprzez zaangażowanie w życie najbliższej okolicy, jak i globalnie, poprzez dzielenie się z innymi naszą kulturą i doświadczeniami. Uczymy naszych uczniów opierania własnych wartości na budowaniu, a nie niszczeniu.

Bibliografia i netografia:

- Gdy dobro rodzi dobro, M. Szcześniak, A. H. Świątek, G. Rondon, Psychologia w Szkole 2015,
- Edukacja obywatelska w szkole : teoria i praktyka / J., M., Warszawa 2021,
- Jak być przyzwoitym człowiekiem?: proste pytanie, trudne odpowiedzi : poglądy dzieci, wartości łączą, D. Wellman, Warszawa 2017,
- Trening umiejętności społecznych dzieci i młodzieży : przewodnik dla terapeutów, J. Węglarz, D. Bentkowska, Gdynia 2020,
- <https://www.gov.pl>

Bożena Szyczo

Oligofrenopedagog, nauczyciel języka kaszubskiego, absolwentka studiów podyplomowych: Zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna, Wspomaganie rozwoju i edukacja uczniów z autyzmem i elementami integracji sensorycznej; p.o. dyrektora Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Marynarza Polskiego w Damnicy.

Katarzyna Iwanik-Syrek

p.o. wicedyrektora w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym im. Marynarza Polskiego w Damnicy.

Krystian Zdziennicki

Młodzieżowe rady KUŹNIA SAMORZĄDNOŚCI DLA MŁODZIEŻY

Temat dotyczący funkcjonowania młodzieżowych rad w Polsce to nie jest nowość. Pierwsza taka rada w naszym kraju powstała w Częstochowie w 1990 roku, czyli u progu tworzenia samorządności na szczeblu gminnym. Podstawę prawną zawartą w ustawie o samorządzie gminnym wprowadzono dopiero po kilku latach nowelą. Tak też słynny artykuł 5b przez dwie dekady określał ramy młodzieżowej samorządności. W bieżącym roku znowelizowano przepisy poświęcone temu zagadnieniu i młodzieżowe rady na szczeblu powiatowym i wojewódzkim zyskały pełną legitymację (zob. art. 3e Ustawy o samorządzie powiatowym z 5 czerwca 1998 r. oraz art. 10b Ustawy o samorządzie województwa z 5 czerwca 1998 r.).

Choć dopiero w bieżącym roku ustawodawca wprowadził w ustawie o samorządzie powiatowym i w ustawie o samorządzie województwa przepisy dające tym samorządom legitymacje do tworzenia młodzieżowych rad. Faktycznie jednak, zarówno w powiatach, jak i w województwach w Polsce tworzone były dotychczas młodzieżowe rady lub sejmiki. Obecnie w województwie pomorskim jest ok. 30 rad (w tym kilka młodzieżowych rad powiatu). Aktywność poszczególnych rad jest różna. Zależy to w konkretnych przypadkach od samych radnych młodzieżowych, ich opiekunów, czy też czasem stosunku władz samorządowych do tego typu tworów. Warto zauważyć, że aktualnie na szczeblu regionalnym nie funkcjonuje młodzieżowa rada (sejmik). Należy jednak podkreślić, że rady o zasięgu wojewódzkim funkcjonują już m.in. w województwie

zachodniopomorskim, podlaskim, mazowieckim, śląskim, dolnośląskim, opolskim, podkarpackim i świętokrzyskim.

W województwie pomorskim podjęto już kilka inicjatyw, których celem było utworzenie Młodzieżowej Rady (Sejmiku) Województwa. Z całą pewnością, gdyby udało się utworzyć i utrzymać takie gremium, to sprzyjałaby to kontaktom młodzieżowych rad w województwie. Rada taka może być receptą na rozwiązanie problemów związanych z kontaktem młodzieżowych rad w regionie. Należy jednak zauważyć, że rada na szczeblu województwa nie może być odwzorowaniem młodzieżowej rady gminy. Należy wypracować odpowiednią formułę doradczą odpowiadającą realiom funkcjonowania samorządu województwa. Młodzi radni powinni też być medium ich środowiska młodzieżowego z decydentami na tym szczeblu regionalnym. Młodzieżowi radni wojewódzcy mogliby, m.in. konsultować dokumenty strategiczne wypracowywane przez samorząd województwa w zakresie dotyczącym młodego pokolenia. Rada na szczeblu regionalnym mogłaby być dobrym przykładem dla samorządów gminnych i powiatowych, które prawdopodobnie chętniej tworzyłyby młodzieżowe rady na swoim szczeblu.

Należy zauważyć, że niekoniecznie należy tworzyć młodzieżowe rady w każdym samorządzie. Aby inicjatywa była udana potrzebna jest przede wszystkim chęć do działania i inicjatywa młodzieży. Młodzieżowe rady z całą pewnością ułatwiają kontakt z decydentami samorządowymi. Dlatego też w dużych miastach tego typu gremia są zdecydowanie bardziej potrzebne, niż w niewielkich gminach, gdzie kontakt z samorządowcem jest dużo łatwiejszy. Zdarzają się również przypadki, że samorządowcy chcą mieć młodzieżową radę, a inicjatywa jej utworzenia nie wychodzi wcale od przedstawicieli młodego pokolenia. Z drugiej strony niektóre samorządy boją się przyjęcia na siebie obowiązku opieki nad młodzieżową radą i blokują tego typu inicjatywy.

Często przy tworzeniu rad zadawane jest pytanie: czym powinna zajmować się młodzieżowa rada? Odpowiedź można znaleźć, m.in. w ustawach samorządowych (zob. m.in. art. 5b Ustawy o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 r. oraz wskazanych wyżej ustawach o samorządzie powiatowym i samorządzie województwa). Ustawodawca wskazuje na: konsul-

towanie aktów stanowiących przez jst dotyczących młodzieży oraz upowszechnianie idei samorządności. Faktycznie jednak działalność młodzieży skupionej w młodzieżowych radach jest szersza, gdyż młodzieżowe rady zajmują się również: promocją edukacji obywatelskiej (sama rada ma edukacyjny charakter, gdyż przygotowuje młodzież do aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym); koordynacją projektów młodzieżowych na terenie jst. Ponadto stanowią swoistego rodzaju platformę dyskusji młodzieży z decydentami na różnych szczeblach samorządu i administracji państwowej, a także reprezentują młodzież szkolną.

Młodzieżowa samorządność jest dla mnie bardzo istotna, gdyż ponad dziesięć lat temu, będąc uczniem szkoły średniej, zostałem wybrany przez społeczność mojej szkoły na ich przedstawiciela w Młodzieżowej Radzie Powiatu Sztumskiego. Była to pierwsza kadencja tej rady. Dodam, że podczas inauguracyjnej sesji powierzono mi rolę przewodniczącego. Było to ogromne wyróżnienie, ale również motywacja do pracy. Jestem przekonany, że działalność w młodzieżowej radzie w latach 2010-2011 wpłynęła bardzo istotnie na moje życie. Myślę, że była to swego rodzaju kuźnia aktywności obywatelskiej, gdyż właśnie dzięki pracy na rzecz młodzieży powiatu sztumskiego zaangażowałem się w życie społeczne mojego regionu. Natomiast już po zakończeniu kadencji i ukończeniu edukacji w liceum, wspólnie z kilkoma działaczami młodzieżowymi założyliśmy Młodzieżową Grupę Działania w Sztumie,

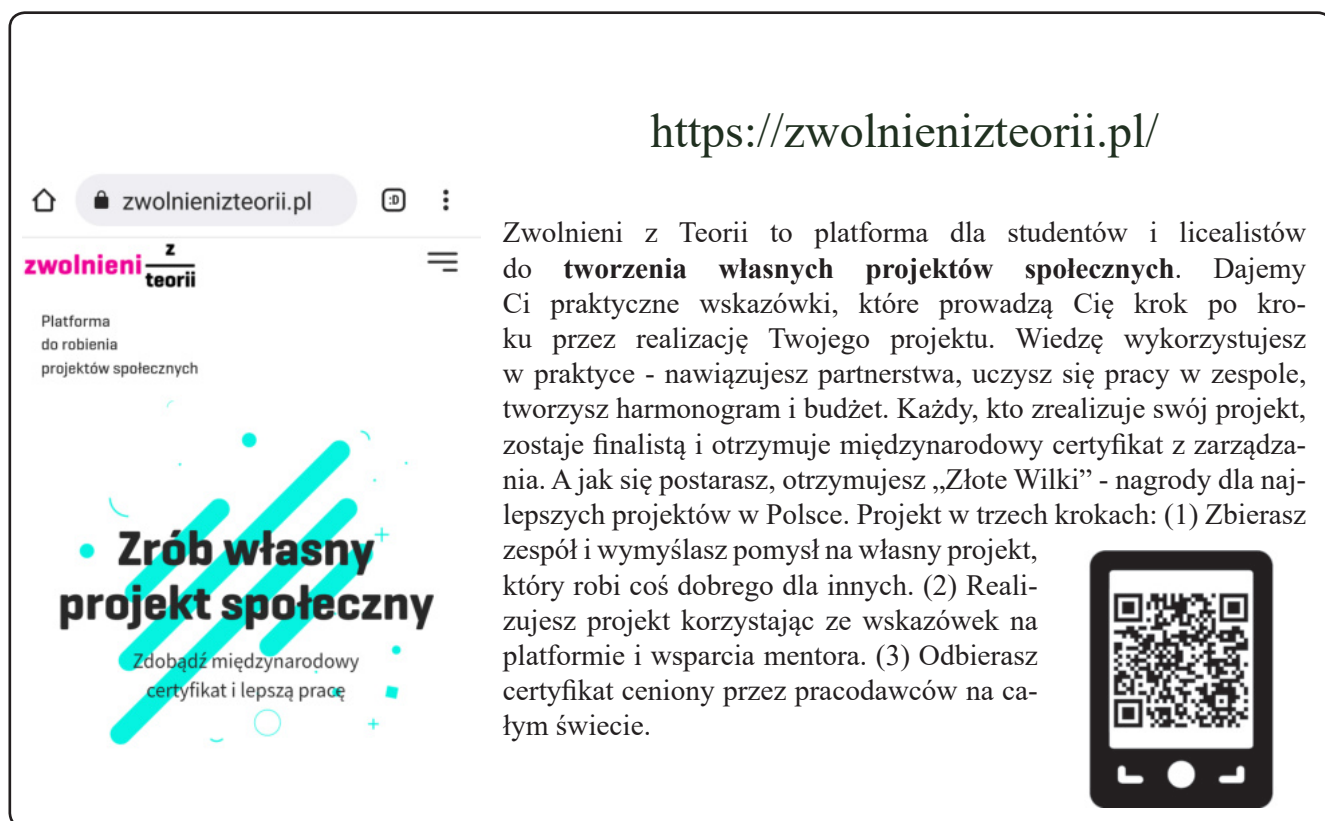
w której kontynuowaliśmy szereg inicjatyw podjętych wcześniej. Obecnie przynależę do kilku stowarzyszeń i łączę prace zawodową ze społeczną. Dodam, że nie wyobrażam sobie, aby żyć zupełnie biernie i nie mieć wpływu na otaczającą mnie rzeczywistość. Takie podejście z pewnością jest pokłosiem mojej działalności z czasów szkolnych.

Podsumowując warto postawić pytanie: czy w ogóle potrzebne są młodzieżowe rady, a jeśli tak to komu? Oczywiście uważam, że są one bardzo potrzebne, gdyż gremium skupiające młodzież stanowi swoistego rodzaju kuźnię samorządności dla przedstawicieli tego pokolenia. Ponadto sądzę, że młodzieżowe rady są potrzebne zarówno władzom samorządowym, młodzieży i lokalnej społeczności. Działalność młodzieży może przynieść naprawdę wiele korzyści i stanowić świeży powiew dla samorządów. Warunkiem tego jest jednak jej edukacyjny oraz apolityczny charakter.

Krystian Zdziennicki

Mieszkaniec Sztumu, absolwent Uniwersytetu Gdańskiego (Historia specjalność nauczycielska w zakresie historii oraz WOS; Prawo). Zawodowo pełni funkcję kierownika Placówki Wsparcia Dziennego „Kuźnia Talentów” w gminie Mikołajki Pomorskie. W latach 2010-2011 przewodził Młodzieżowej Radzie Powiatu Sztumskiego, a od 2011 do 2019 – Młodzieżowej Grupie Działania w Sztumie (obecnie Powiatu Sztumskiego Grupy Działania w Sztumie).

<https://zwolnienizteorii.pl/>

Zwolnieni z Teorii to platforma dla studentów i licealistów do **tworzenia własnych projektów społecznych**. Dajemy Ci praktyczne wskazówki, które prowadzą Cię krok po kroku przez realizację Twojego projektu. Wiedzę wykorzystujesz w praktyce - nawiązujesz partnerstwa, uczysz się pracy w zespole, tworzysz harmonogram i budżet. Każdy, kto zrealizuje swój projekt, zostaje finalistą i otrzymuje międzynarodowy certyfikat z zarządzania. A jak się postarasz, otrzymujesz „Złote Wilki” - nagrody dla najlepszych projektów w Polsce. Projekt w trzech krokach: (1) Zbierasz zespół i wymyślasz pomysł na własny projekt, który robi coś dobrego dla innych. (2) Realizujesz projekt korzystając ze wskazówek na platformie i wsparcia mentora. (3) Odbierasz certyfikat ceniony przez pracodawców na całym świecie.

Ewa Kosiedowska

Różne oblicza wolontariatu

Wolontariat – co to takiego? Wolontariat dla wielu z nas nie jest zjawiskiem nowym czy nieznanym. Niemalże każdy z nas zrobił kiedyś coś dla innych, nie zawsze nazywając to wolontariatem, ale po prostu zwykłym działaniem wynikającym z potrzeby serca czy chęci wsparcia osoby potrzebującej. Bez wątplenia potrafimy wskazać osobę, która robi coś pożytecznego dla innych ludzi czy środowiska lokalnego. Ogólnopolska Sieć Centrów Wolontariatu tak definiuje wolontariat: **Wolontariat (łac. voluntarius – dobrowolny) to bezpłatne, dobrowolne, świadome działanie na rzecz innych, wykraczające poza więzi rodzinno-koleżeńsko-przyjacielskie.** Wolontariat znacznie różni się od innych form pomocy. Jest on dobrowolną aktywnością wykonywaną bez wynagrodzenia na rzecz innych osób, społeczeństwa, otoczenia lub konkretnej instytucji. Działania wolontariusza wykraczają poza krąg bliskich mu osób: rodziny, przyjaciół, znajomych. Są najczęściej wpisane w funkcjonowanie jakiejś organizacji, dokładnie zaplanowane i regularnie wykonywane.

Według Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wolontariuszem jest ten, kto dobrowolnie, ochotniczo i świadomie oraz bez wynagrodzenia angażuje się w pracę na rzecz osób, organizacji pozarządowych, a także rozmaitych instytucji działających w różnych obszarach społecznych.

Wolontariat to nie tylko niesienie pomocy innym czy dobra zabawa w trakcie ciekawych akcji. Wprawdzie wolontariusze nie otrzymują wynagrodzenia, to nie znaczy, że działają bezinteresownie. Dzięki wolontariatowi ochotnicy – wolontariusze mogą zdobyć szereg umiejętności przydatnych w dorosłym życiu, rozwijać swoje pasje i zainteresowania, jednocześnie pomagając innym. Aby jednak chronić ich przed wykorzystaniem ekonomicznym i nadużyciom, zasady wolontariatu zostały uregulowane prawnie. Podstawą prawną współpracy pomiędzy wolontariuszem a instytucją oferującą wolontariat jest *Porozumienie o wykonywaniu świadczeń wolontariackich*, które ma charakter umowy cywilno-prawnej. Polskie prawo bardzo precyzyjnie określa miejsca, w których wolontariusze mogą pracować – są nimi wszelkie organizacje oraz instytucje działające nie dla zysku, a więc organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia), instytucje publiczne (np. szpitale, szkoły, urzędy) oraz wspólnoty religijne (np. kościoły). **Wolontariusze nie mogą świadczyć usług wolontariackich na rzecz prywatnych firm i spółek (!).**

Wyróżniamy rodzaje wolontariatu:

- a) bezterminowy, krótkoterminowy,
- b) jednorazowy, okresowy,
- c) indywidualny, grupowy.

Każda osoba zainteresowana podjęciem wolontariatu ma możliwość wyboru, w jaki wolontariat chce się zaangażować. Zależy to od wielu czynników:

- dyspozycyjności czasowej wolontariusza,
- predyspozycji do wykonywania podjętej pracy wolontariackiej,
- zainteresowań, zdolności i umiejętności,
- wyboru formy – praca w grupie wolontariuszy lub indywidualna.

Ważne jest, aby różne aktywności i działania, których podejmuje się wolontariusz dawały mu zadowolenie, rozwijały jego osobowość, pasje, zdolności, zainteresowania, aby zdobywał wiedzę i doświadczenie, które posłużą przygotowaniom do dalszej edukacji czy przyszłej pracy zawodowej. Aktywność prospołeczna sprzyja samopoznaniu, zachęca do refleksji nad sobą i swoją postawą wobec świata, innych ludzi oraz kwestii społecznych.

Wolontariat senioralny

Z danych, jakie posiada Regionalne Centrum Wolontariatu w Słupsku oraz zamiejscowy Oddział w Leśnie (gm. Brusy) wynika, że zainteresowanie wolontariatem w woj. pomorskim pokaźnie wzrasta. Szczególnie jest to widoczne wśród grup senioralnych i młodzieży szkolnej. Seniorzy zakładają Senioralne Kluby Wolontariusza a młodzież organizuje się w Szkolnych Klubach Wolontariatu.

Aktywność seniorów zauważalna jest w budowaniu lokalnych koalicji na rzecz zwiększenia aktywności społecznej i obywatelskiej oraz upowszechniania wolontariatu senioralnego. Warto przytoczyć przykłady działań grup senioralnych w gminie Brusy. Wykonują oni nie tylko czynności, które wynikają ze świadczenia pracy na rzecz konkretnego podmiotu, np. działania o charakterze opiekuńczym (pomoc sąsiadka innym seniorom) czy edukacyjna (czytanie bajek dzieciom w przedszkolu), ale sami stawiają się w roli pomysłodawców, inicjatorów i realizatorów różnych przedsięwzięć oddolnych dla siebie samych, osób potrzebujących i społeczności lokalnych. Wybrane przykłady z 2021 roku – zorganizowanie: Senioralnego Spływu Kajakowego rzeką Młosiną i Zbrzycą; Rajdu Rowero-

wego szlakiem Anny Łajming; warsztatów pieśni i tańca kaszubskiego; Turnieju Gier Planszowych. Seniorzy uczestniczą w warsztatach, szkoleniach, akcjach społecznych, które pozwalają im rozwijać własne zainteresowania, umiejętności i zdolności, a także wzmacniają wiedzę na temat wolontariatu, jak i pielęgnują postawę otwartości, życzliwości i wrażliwości na potrzeby innych. Działania te budują integrację międzypokoleniową w środowiskach lokalnych.

Wolontariat młodzieżowy

Niezależnie od motywacji uczestnictwo w wolontariacie to dla młodego człowieka szansa na naukę, rozwój osobisty, nabywanie nowych umiejętności i rozwijanie swoich zainteresowań. Bycie wolontariuszem pozwala na doświadczanie kontaktu z drugim człowiekiem, wrastanie w problemy innych – osób potrzebujących, chorych, rozwija umiejętności pomagania, kształtuje postawy odpowiedzialności za innych. Aktywność prospołeczna sprzyja wzmocnieniu i kształtowaniu cech odpowiadających za radzenie sobie z osobistymi trudnościami. Daje możliwość lepszego poznania i określenia siebie, kształtuje zainteresowania, weryfikuje posiadane umiejętności, rozwija kreatywność. Wolontariat jest okazją do sprawdzania siebie w sferze zadaniowej, interpersonalnej i w przyszłości zawodowej.

Czego uczniowie uczą się działając w wolontariacie?

Najmłodszy – potencjalni wolontariusze, najczęściej organizują się w szkolnych klubach wolontariusza. To szkoła jest pierwszym etapem wdrażania młodego człowieka w arkana profesjonalnego wolontariatu. Jakkolwiek, dla wielu uczniów dobroczynność, pomaganie, organizacja różnych zbiórek – to pojęcia znane i często realizowane. Szkolny wolontariat umożliwia realizację licznych inicjatyw dotyczących społeczności uczniowskiej i lokalnej. Projekty i inicjatywy wolontariatu szkolnego to działania, które aktywizują uczniów, promują ich aktywność i kreatywność, uczą konstruktywnie zarządzać czasem w pożyteczny sposób, integrują społeczność szkolną, uwrażliwiają na potrzeby środowiska szkolnego i lokalnego. Uczestnictwo w wolontariacie daje możliwość rozwijania zainteresowań oraz zdobycia doświadczenia.

Wolontariat w szkołach jest jedną z najbardziej rozpowszechnionych form aktywności tej grupy społecznej. Często zdarza się, że motywacją do aktywności ochotniczej jest chęć zdobycia dodatkowych punktów na świadectwie. Czy taka motywacja w początkowym okresie przygody z wolontariatem nastolatka jest zła? Niekoniecznie. Nawyk pomagania, często kultywowany w polskiej rodzinie od dawien

dawna, kontakt z osobami potrzebującymi wsparcia, wzrost wiedzy i świadomości o problemach otaczającego nas świata, sprawiają, że osoby te bardzo często kontynuują działalność wolontariacką w dalszym, dorosłym już życiu. Młodzi bardzo często są najlepszymi obserwatorami zmieniającej się rzeczywistości. Szybko reagują na otaczające zmiany. Sami wychodzą z propozycją realizacji inicjatyw wspierających osoby potrzebujące, czy angażują się w akcje społeczne np.: Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, Góra Grosza, Szlachetna Paczka, Pomóż Dzieciom Przetrwać Zimą, różne akcje Caritasu, zbieranie karmy dla zwierząt i inne. Szkoła to jedno z miejsc, gdzie uczniowie mogą realizować wolontariat w następujących działaniach: udzielanie korepetycji rówieśnikom; zbiórka pieniędzy dla ciężko chorego ucznia (loteria fantowa, szkolna dyskoteka, bal, aukcja, festyn); udział w przeprowadzeniu lekcji; działania kulturalne (spektakle, tworzenie dekoracji, szkolnych gazetek); zbiórka podręczników; pomoc nauczycielom przy dyżurach na przerwach (np. roztańczone przerwy); dbanie o kwiaty na terenie szkoły; opieka nad emerytowanymi nauczycielami; odwiedzanie niepełnosprawnych rówieśników w ich domach; zajęcia w szkolnej bibliotece; działania rozwijające szkolny klub wolontariusza. Powyższe wymienione działania są przykładem pracy szkolnych klubów wolontariusza.

Wolontariusze nie tylko mogą być aktywni na terenie szkoły. Wspierają również organizacje i instytucje w środowisku lokalnym, np.: odwiedziny w świetlicach środowiskowych, domach dziecka, domach spokojnej starości, połączone z organizowaniem spektakli, wystaw prac uczniów; towarzyszenie seniorom w codziennych czynnościach; porządkowanie okolicy, cmentarzy, placów zabaw; internetowa adopcja zwierzątek; działania ekologiczne (np. sadzenie lasu); obsługa imprez sportowych.

Innym działaniem wolontariackim młodzieży jest realizacja własnych pomysłów – inicjatyw, które pozwalają im rozwijać swoje kompetencje społeczne. Sami pozyskują środki finansowe i realizują mini projekty dla społeczności szkolnej lub lokalnej. Działając w ten sposób młodzi nabywają umiejętności pracy w grupie metodą projektu oraz uczą się odpowiedzialności za podjęte działania. Przykładami takich młodzieżowych inicjatyw mogą być działania: Szkolnego Klubu Wolontariusza „Panda” przy Zespole Szkół Agrotechnicznych w Słupsku; Szkolnego Klubu Wolontariusza „Micek i przyjaciele” przy II Liceum Ogólnokształcącym im. Adama Mickiewicza w Słupsku; Szkolnego Klubu Wolontariusza w Zespole Szkół im. Jana Pawła II w Łebieniu. Aktywność wolontariuszy z powyższych zaprezentowanych klubów została doceniona przez Korpus Solidarności – Program Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Długotermi-

nowego na lata 2028-2030. Wolontariusze pozyskali w 2021 r. środki finansowe na realizację własnych pomysłów – inicjatyw.

Klub „Panda” realizuje inicjatywę pt.: „Paka dla Bezdomniaka od Rolniczaka”, której celem jest rozpropagowanie i upowszechnienie problemów bezdomnych zwierząt, zachęcenie do adopcji, zbiórki karmy i akcesoriów medycznych.

Klub Wolontariusza „Micek i przyjaciele” swoją inicjatywę pt.: „Wyjdźmy do ludzi z ludźmi” skierowali do samotnych seniorów, podopiecznych z Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Słupsku. Wolontariusze zapraszają seniorów do dyskusji, wspólnego spędzania czasu, grając z nimi w gry planszowe przy kawie, herbacie i ciasteczku.

Wolontariusze z Zespołu Szkół w Łebieniu swoją inicjatywę pt.: „Makramowe anioły dla hospicjum” w części zaplanowali na podniesienie swoich umiejętności w tworzeniu makram. Powstałe na warsztatach prace zostaną wylicytowane na szkolnym kiermaszu, a pozyskane środki przeznaczone będą na wsparcie budowy Łęborskiego Stacjonarnego Hospicjum w Pogorzeliczy.

Powyższe przykłady działalności wolontariackiej są bardzo wszechstronne, każdy może znaleźć miejsce dla własnej aktywności. Wolontariat ujmujemy jako działalność wieloraką, wielopłaszczyznową i różnorodną. Nie ma wskazówek dla indywidualnych potrzeb wolontariuszy, potrzeba jest w nich. Każdy z nas jest inny, niepowtarzalny i charyzmatyczny w czynieniu dobra. Wolontariat dla wielu z nas jest szkołą życia. Jak powiedział John Dewey „**edukacja nie jest przygotowaniem do życia, ale samym życiem**”.

Netografia:

- Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2003 Nr 96 poz. 873; <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030960873/U/D20030873Lj.pdf> (dostęp: 29.11.2021))
- Ochman Małgorzata, Jordan Paweł; Wolontariusze – źródłem siły organizacji; http://bibliotekawolontariatu.pl/wp-content/uploads/wolontariusze_zrodlem_sily.pdf (dostęp: 29.11.2021)
- https://pl.wikipedia.org/wiki/John_Dewey

Ewa Kosiedowska

Prezes Zarządu Regionalnego Centrum Wolontariatu w Słupsku. W wolontariat zaangażowana od 1997 r. Trener szkoleń dla organizatorów/koordynatorów wolontariatu i liderów aktywności lokalnej. Specjalista regionalny ds. wolontariatu w woj. pomorskim. Posiada 20-letnie doświadczenie w realizacji i rozliczaniu projektów o charakterze szkoleniowo-doradczym, realizowanych z organizacjami i administracją publiczną. Członek Komisji Ekspertów ds. wolontariatu przy tworzeniu Korpusu Solidarności – Programu Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Długoterminowego na lata 2018-2030.

Magdalena Zakrzewska-Jerzak

Czytamy w oryginale JAK ROZBUDZIĆ PASJĘ DO CZYTANIA W JĘZYKU OBCYM?

Żyjąc w czasach bardzo scyfryzowanych, w których młodzież spędza dużo wolnego czasu przed ekranem telefonu lub komputera, niezwykle trudno jest wykształcić w dzieciach naturalną potrzebę sięgania po słowo pisane. Książka wydaje się nudnym obowiązkiem, a lektury szkolne są często zbyt archaiczne dla współczesnego czytelnika dorastającego w wirtualnym świecie. Okazuje się jednak, że książki niezmiennie mają wielką moc – oprócz tego, że są znowu po prostu czytane, to przenoszą do innego świata, sprawiają, że przeżywamy radości albo cierpienia bohaterów, że szanujemy się nawzajem, że chcemy ze sobą rozmawiać i wspierać, że świat jest ciekawszy i przyjaźniejszy... W Zespole Szkół Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Słupsku rozbudzamy pasję do czytania książek – i to po angielsku, a dzięki temu kształtujemy mądrą, wrażliwą i kreatywną młodzież!

We wrześniu 2020 roku w ramach swoich zajęć postanowiłam przeprowadzić innowację pedagogiczną, której pomysł powstał w odpowiedzi na potrzebę zwiększenia liczby tekstów czytanych z języka angielskiego oraz chęć zapoznania uczniów z kanonem lektur literatury brytyjskiej i amerykańskiej. Innowacja była zatwierdzona przez Radę Pedagogiczną Szkoły. W połączeniu z ciągłą potrzebą poszerzania liczby tekstów czytanych oraz ćwiczenia ich rozumienia, nasunął mi

się pomysł wplecenia – w realizowany już program – treści literatury anglojęzycznej w formie uproszczonej, dostosowanej do możliwości językowych uczniów. Innowację postanowiłam przeprowadzić w grupie piętoklasistów, którzy przygodę z językiem angielskim w STO rozpoczęli już w klasie pierwszej szkoły podstawowej, w wymiarze pięciu godzin tygodniowo.

Na początku innowacja ta wydawała mi się nieatrakcyjna dla młodych ludzi, ponieważ bazowała na prostym pomysle: przeczytaj książkę, napisz recenzję i zachęć innych do sięgnięcia po lekturę. Dodatkową przeszkodą mogło również być to, że lektura miała być przeczytana w języku angielskim. Kiedy na pierwszych zajęciach w klasie piątej szkoły podstawowej przedstawiłam moim uczniom pomysł innowacji, zapanował natychmiastowy entuzjazm – było to swojego rodzaju wyzwanie i coś zupełnie odbiegającego od naszych tradycyjnych lekcji. Jeszcze większa radość pojawiła się u moich uczniów, kiedy przyniosłam do szkoły książki wybrane specjalnie dla nich. Starłam się, żeby były to interesujące pozycje, często pisane na podstawie filmów popularnych wśród młodzieży, takich jak np. „Avengers”, „Pirates of the Caribbean”, czy „Up”. Udało mi się również przy okazji „przemycić” klasykę literatury dostępną w przystępnym tłumaczeniu, np. „Robinson Crusoe”, „The Secret Garden”, czy „The Wizard of Oz”. Część wybranych przeze mnie lektur zawierała płyty CD – można więc było przesłuchać treść, co stanowiło duże ułatwienie dla słuchowców. Zadaniem każdego ucznia było przeczytanie książki, a następnie napisanie recenzji wzbogaconej o informacje dotyczące ilustracji, bohaterów, słownictwa, itp. Dodatkowym zadaniem i wyzwaniem było stworzenie pracy plastyczno-technicznej w dowolnej formie, która miała na celu zachęcić przyszłych czytelników do przeczytania książki.

W ramach wprowadzenia w zadanie (innowację), uczniowie otrzymali prosty przekaz, natomiast w tym prostym przekazie ukryłam mój głębszy cel, którym było lepsze zrozumienie literatury w kontekście języka oraz pogłębienie znajomości języka i ukształtowanie pozytywnego stosunku do jego nauki. Dodatkowo, dzięki odpowiedniemu dostosowaniu tłumaczenia książek do indywidualnych możliwości uczniów, zyskali oni większą motywację oraz nabrali pewności

siebie i zyskali większą łatwość w posługiwaniu się żywym językiem. Poprzez czytanie wybranych lektur istotne stało się również dokładne poznanie epoki, zaznajomienie się ze szczegółami życia autora czytanej literatury oraz pozyskanie umiejętności korzystania ze słowników dwujęzycznych. Prace plastyczne wzbogaciły i uatrakcyjniły proces czytania, co zapewniło formę odreagowania i w dużym stopniu pobudziło wyobraźnię i kreatywność uczniów.

Raz w miesiącu uczniowie prezentowali swoje recenzje i prace plastyczne, dzięki czemu doskonalili umiejętność słownej prezentacji własnych projektów, osądu postaci, ich zachowań i zdarzeń. Dodatkowym urozmaiceniem stały się prezentacje multimedialne, które zdominowały nasze comiesięczne podsumowania, w czasie, gdy uczyliśmy się zdalnie. Uczniowie tworzyli prezentacje w różnorodnych programach, dzięki czemu bardzo rozwinęli swoje umiejętności informatyczno-komunikacyjne. Zauważyłam również, że w czasie nauki stacjonarnej, podczas przerw, uczniowie często rozmawiali o wybranych przez siebie książkach, porównywali swoje prace plastyczne, jak również krytykowali niektóre z lektur.

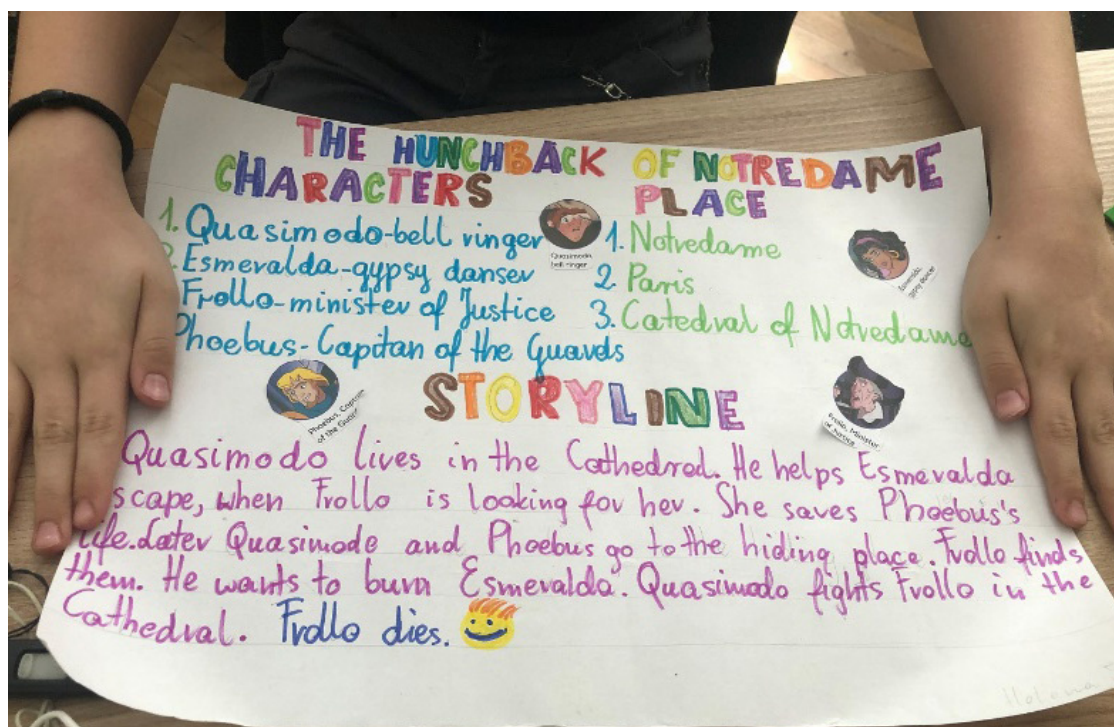
Pod koniec roku szkolnego przeprowadziłam ewaluację naszej innowacji „Czytamy w oryginale”. Stworzyłam ankietę, w której między innymi pytałam uczniów o ich ulubioną książkę, ulubionego bohatera, najciekawszy moment fabuły, czy słowa, które najlepiej zapamiętali. Wybraliśmy również najbardziej „rozchwytywane” książki, które nie wszystkim udało się przeczytać, ponieważ rok szkolny dobiegł końca.

Jednym z kluczowych pytań w ankiecie było to, czy w kolejnym roku szkolnym uczniowie chcieliby kontynuować przygodę z czytaniem. W zdecydowanej większości odpowiedzi była pozytywna i wzbogacona sugestią, jakie książki chcieliby przeczytać. Pojawiły się nowe pomysły, np. podzielenie się z innymi swoimi prywatnymi książkami w języku angielskim, czy zorganizowanie przedstawienia szkolnego na podstawie przeczytanej lektury.

Innowacja zakończyła się sukcesem – rozbuździła chęć do obcowania z książkami w języku obcym, wzbogaciła słownictwo i umiejętność czytania ze zrozumieniem. Pobudzona została kreatywność uczniów, a relacje w grupie rówieśniczej zostały wyraźnie wzmocnione. Młodzież nie tylko z chęcią sięga po kolejne lektury, ale też z przyjemnością o nich rozmawia, dzieli się wrażeniami. Książki stały się inspiracją do wielu społecznych działań. W roku szkolnym 2021/2022 ponownie mierzymy się z czytaniem książek w języku Szekspira i już odczuwamy, że jest jeszcze łatwiej i przyjemniej!

Magdalena Zakrzewska-Jerzak

Absolwentka filologii angielskiej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Po ukończeniu studiów przez 10 lat pracowała w szkole na Cyprze, gdzie uczyła języka angielskiego i przygotowywała uczniów do egzaminów wstępnych na uczelnie w Wielkiej Brytanii. Obecnie nauczycielka języka angielskiego w Zespole Szkół Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Słupsku.

Agnieszka Olszewska

Zdrowe odżywianie priorytetem w kształtowaniu u uczniów postawy dbałości o zdrowie

Otyłość to choroba cywilizacyjna naszych czasów nazywana epidemią XXI wieku. Liczba osób, której problem dotyczy corocznie wzrasta. Na podstawie dostępnych badań można określić, że w Polsce problem nadwagi i otyłości dotyka około 10% małych dzieci (do 3 roku życia), 30% dzieci w wieku wczesnoszkolnym i niemal 22% młodzieży do 15 roku życia. Oznacza to, że wśród dzieci w wieku szkolnym na nadwagę i otyłość cierpi co piąty chłopiec i co siódma dziewczynka¹. Badania przeprowadzone w Polsce w 2016 r. wśród dzieci ośmioletnich w ramach międzynarodowego projektu badawczego Monitorowania Otyłości Dzieci (COSI) wskazują także, że oprócz zbyt wysokiej masy ciała, 20,8% badanych uczniów ma podwyższone ciśnienie tętnicze krwi².

Problem otyłości i nadwagi u uczniów nasilił się pod wpływem nauki zdalnej spowodowanej pandemią covid-19, w trakcie której znacząco obniżył się ich poziom aktywności fizycznej. Sytuacja zmusiła dzieci i młodzież do pozostania w domu i pracy przed komputerem oraz ograniczyła możliwości korzystania z zajęć sportowych i różnych form rekreacji. Złe zbilansowana dieta i ograniczenie ruchu przez wiele miesięcy u części uczniów spowodowały widoczny przyrost masy ciała.

Nadmierne kilogramy nie są jedynie problemem estetycznym, ale przede wszystkim mogą spowodować wystąpienie poważnych powikłań zdrowotnych w postaci zaburzeń endokrynologicznych (m. in. insulinooporności, cukrzycy typu II, przedwczesnego dojrzewania płciowego), chorób układu sercowo-naczyniowego, kostnego, pokarmowego, płuc, nerek, zaburzeń gospodarki lipidowej oraz zaburzeń emocjonalnych. Z otyłością i nadwagą boryka się około 10% dzieci i młodzieży na świecie³. Szacuje się, że w 2025 roku 91 milionów dzieci między 5 a 17 rokiem życia będzie zmagać się z otyłością i prawie dwukrotnie więcej z nadwagą. Światowa Organizacja Zdrowia za główne przyczyny tego bardzo dynamicznego zjawiska, wskazuje niewłaściwą dietę i niską aktywność fizyczną⁴.

Dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym są bardzo narażone na negatywne skutki źle zbilansowanej diety. Mimo rosnącej świadomości rodziców, coraz więcej dzieci cierpi z powodu nadwagi, otyłości i spowodowanych nimi chorób. Regularne podejmowanie aktywności fizycznej (obecnie szczególnie istotne w dobie internetu, telewizji, gier komputerowych i telefonów komórkowych) i zbilansowana dieta są jednymi z najważniejszych potrzeb biologicznych człowieka, a zwłaszcza dziecka, by było zdrowe i rozwijało się prawidłowo. W diecie ucznia najważniejsze powinny być owoce i warzywa, węglowodany złożone (produkty zbożowe), produkty mleczne, białko i tłuszcze. Niebagatelną jest również rola regularności spożywanych posiłków.

W Szkole Podstawowej w Świerczach od wielu lat obserwuję nawyki żywieniowe dzieci i młodzieży w wieku szkolnym. Wciąż zdarzają się uczniowie, którzy przyznają, że nie jedzą śniadania przed przyjściem do szkoły i tacy, którzy na drugie śniadanie z plecaka wyjmują batony, chipsy i słodkie rogaliki z czekoladą, a do picia przynoszą słodzone soki lub napoje gazowane.

Działaniem prewencyjnym zmierzającym do zmiany negatywnych nawyków żywieniowych oraz profilaktyki nadwagi było założenie Szkolnego Klubu Zdrowia, który aktywnie i skutecznie działa od kilku lat. Głównymi celami jego działalności są: dostarczenie uczniom wiedzy o zdrowiu i zdrowym stylu życia, kształtowanie u uczniów prozdrowotnych nawyków i stwarzanie sytuacji sprzyjających kształtowaniu postawy dbania o zdrowie własne i innych. Na początku roku szkolnego zespół nauczycieli ustala jakie informacje należy przekazać dzieciom i młodzieży zgodnie z ich potrzebami, programem wychowawczo-profilak-

tycznym oraz pojawiającymi się zagrożeniami. SKZ wprowadza w życie różne ciekawe inicjatywy i programy, między innymi: atrakcyjne gazetki ściennie, plakaty informacyjne eksponowane w różnych częściach szkoły oraz organizuje akcje i konkursy o tematyce prozdrowotnej. Corocznie zwracamy uwagę uczniów na konieczność zdrowego odżywiania przekazując informacje na temat piramidy żywienia i jej znaczenia. Organizujemy także pogadanki dla rodziców o potrzebie zadbania o zbilansowaną dietę dzieci, jej wpływie na rozwój, uczenie się, koncentrację, samopoczucie fizyczne i psychiczne.

W oddziałach przedszkolnych i w klasach 1-3 uczniowie wspólnie jedzą drugie śniadanie, które jest bardzo istotne dla dziecka uczącego się w szkole, ponieważ uzupełnia energię, której młody człowiek potrzebuje do podjęcia wysiłku intelektualnego oraz kształtuje u niego nawyk regularnego spożywania posiłków.

Podjęliśmy akcje informacyjne dotyczące skodliwości spożywania słodzonych napojów i zachęcamy do zamiany ich na wodę, która w szkolnej stołówce jest dostępna nieodpłatnie dla wszystkich uczniów.

Uczniowie naszej szkoły od lat (za zgodą rodziców) biorą udział w unijnym „Programie dla szkół” realizowanym przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Od roku szkolnego 2017/2018 jest on kontynuacją dwóch wcześniej realizowanych programów unijnych: „Owoce i warzywa w szkole” oraz „Mleko w szkole”, których celem było wspieranie procesu kształtowania zdrowych nawyków żywieniowych. W ramach programu uczniowie bezpłatnie otrzymują gotowe do spożycia porcje warzyw, owoców i produktów mlecznych, a wychowawcy zachęcają do spożywania otrzymanych przekąsek.

Dzieci, zwłaszcza z klas młodszych, chętnie podejmują się wyzwania związane z szkolną akcją „Poniedziałek bez słodyczy”. W klasach wiszą plakaty przypominające o podjętym zobowiązaniu, a uczniowie nawzajem motywują się do wytrwania w postanowieniu.

Każdego roku świętujemy Światowy Dzień Walki z Otyłością i Europejski Dzień Zdrowego Jedzenia i Gotowania. Uczniom przekazywane są – w formie plakatów i gazetek ściennych – informacje na temat skutków nadmiernego spożywania cukru, jedzenia typu fast-food, picia napojów słodzonych i energetycznych. Takimi działaniami staramy się zmobilizować naszych uczniów do przemyślenia zagadnienia oraz podjęcia własnych działań prozdrowotnych. W roku szkolnym 2021/2022 wspólnie z uczniami tworzymy z tej okazji zbiór przepisów na zdrowe posiłki, napoje i przekąski, które dzieci mogą wykonywać samodzielnie lub z pomocą rodziców, starszego rodzeństwa. Przepisy wraz ze zdjęciami zostaną zebrane w formie elektronicznej książki kucharskiej i udostępnione uczniom. Najciekawsze przepisy prace zostaną umieszczone na gazecie ściennej Szkolnego Klubu Zdrowia. Taka forma nie tylko zmusza młodego człowieka do zastanowienia się nad tym, czym jest zdrowe żywienie, ale także do pod-

jęcia aktywności, przy okazji rozwijając kreatywność i umiejętności praktyczne. Akcją ta jest również możliwa do przeprowadzenia w formie zdalnej (jeśli zaistnieje taka potrzeba).

Naszą szkolną tradycją stały się także kwietniowe obchody Światowego Dnia Zdrowia. Każdego roku z tej okazji organizujemy przegląd wierszy i piosenek o tematyce prozdrowotnej pn. „O zdrowiu wierszem i piosenką”. Uczniowie indywidualnie, w parach lub w większych grupach prezentują przygotowane przez siebie utwory promujące zdrowe odżywianie i aktywność fizyczną. Często, z własnej inicjatywy, przygotowują rekwizyty i przebrania, które uatrakcyjniają ich występy. Prezentowane utwory mają wesołe melodie, łatwe do zapamiętania teksty, są pełne humoru i dlatego uczniowie chętnie biorą udział w takich konkursach. Piosenki te z łatwością „wpadają w ucho” i są nucone na korytarzach szkolnych. Mamy więc nadzieję, że przekazy, które niosą pozostaną w pamięci uczniów i będą sprzyjały kształtowaniu postawy dbałości o zdrowie.

Metody aktywizujące wykorzystywane przez nauczycieli naszej placówki są kluczowe w kształtowaniu postaw i zdrowych nawyków wśród uczniów, atrakcyjniejsze i skuteczniejsze niż metody podające, ponieważ zostawiają u uczniów trwalszy ślad w pamięci i doświadczenie.

W szkołach edukacja prozdrowotna obecna jest od lat, jednak w obliczu tak dynamicznie postępującego globalnego problemu, należy zintensyfikować podejmowane działania i poszukiwać nieustannie nowych rozwiązań, które pomogą wyhamować przerażające statystyki i prognozy. Powiedzenie „lepiej zapobiegać niż leczyć” w kontekście omawianego zagadnienia, nabiera szczególnego znaczenia. Ukształtowane w dzieciństwie właściwe nawyki żywieniowe i zdrowy styl życia mogą stać się zarówno gwarancją kontynuacji ich w dalszych latach, a także wykładnikiem stanu zdrowia populacji osób dorosłych.

Netografia:

1. <https://ncez.pzh.gov.pl/abc-zywienia/nadwaga-i-otylosc-wsrod-dzieci-i-mlodziezy/> (dostęp: 10.11.2021)
2. https://imid.med.pl/files/imid/Do%20pobrania/Raport%20COSI_kwiecie%C5%84.pdf (dostęp: 10.11.2021)
3. <https://www.gov.pl/web/gis/otylosc-dzieci-i-mlodziezy-powaznym-problemem-globalnym> (dostęp: 10.11.2021)
4. <https://przegladpediatryczny.pl/a1352/Otylosc-u-dzieci-.html> (dostęp: 10.11.2021)

Agnieszka Olszewska

Logopeda, oligofrenopedagog, terapeuta pedagogiczny, terapeuta SI, trener umiejętności społecznych w Szkole Podstawowej w Świerczach. Autorka książki „Wystów się! Ćwiczenia dla osób z afazją, niepełnosprawnością intelektualną i trudnościami w komunikacji językowej”.

Jerzy Paczkowski

Continuum edukacji matematycznej (część I)

CONTINUUM CZYLI CIĄGŁOŚĆ EDUKACJI MATEMATYCZNEJ W SZKOLE PODSTAWOWEJ

Narzekamy na przeładowanie treściami nauczania w podstawie programowej matematyki 8-letniej szkoły podstawowej. Z własnego doświadczenia pamiętam, że w latach 70-80 ubiegłego wieku w programach nauczania 8-letniej szkoły podstawowej przez wiele lat występowały takie zagadnienia, jak: (1) funkcja liniowa, (2) rozwiązywanie algebraiczne i geometryczne układów 2 równań z 2 niewiadomymi, (3) funkcje trygonometryczne w trójkącie prostokątnym, (4) funkcja kwadratowa – wykres, przekształcanie wykresów, rozwiązywanie równań, (5) statystyka i rachunek prawdopodobieństwa – proste przypadki zliczania. Mimo to udawało się zrealizować cały program. Fakt – było więcej godzin w cyklu edukacyjnym na lekcje matematyki.

Obowiązujące podstawy programowe dla 8-letniej szkoły podstawowej zarówno dla 4 i 5-letniej szkoły ponadpodstawowej (także dla szkół ponadgimnazjalnych), zawierają treści nauczania, które należy zrealizować w całym cyklu edukacyjnym, a których stopień opanowania przez uczniów będzie weryfikowany na egzaminie końcowym¹.

W roku szkolnym 2020/2021 w związku z trwającą pandemią koronawirusa, trochę ograniczono zakres treści/wymagań na egzaminie ósmoklasisty i na egzaminie maturalnym². Nie zwalnia to jednak nikogo z uczących nauczycieli z obowiązku realizacji całej podstawy programowej dla szkół podstawowych i średnich.

Warto z bliskiej perspektywy ostatnich 4 lat wdrażania nowej podstawy programowej przyjrzeć się, jakie zachodzą zależności między edukacją matematyczną w przedszkolu, w klasach 1-3 i 4-8 szkoły podstawowej i w szkole ponadpodstawowej, analizując obowiązujące podstawy programowe.

Na każdym z tych etapów rozwoju młodego człowieka możemy mówić o kształtowaniu myślenia matematycznego, dostosowanego do możliwości rozwojowych i percepcyjnych:

- a) **przedszkole** – orientacja w bliskiej rzeczywistości matematycznej, której celem jest wyartykułowanie potrzeb dziecka³,
- b) **edukacja wczesnoszkolna** – orientacja w bliskiej i dalszej rzeczywistości matematycznej, oparta na konkretnym działaniu⁴,
- c) **edukacja w szkole podstawowej** – tu możemy mówić, jakby o 2 etapach rozwojowych ucznia (etap myślenia konkretnego i etap myślenia abstrakcyjnego),
- d) **edukacja w szkole ponadpodstawowej** – naukowa systematyzacja wiedzy matematycznej w powiązaniu z innymi dziedzinami wiedzy.

Wczesnoszkolna edukacja matematyczna

Porównanie treści nauczania matematyki w klasach 1-3 i w klasach 4-8 szkoły podstawowej, zawartych w podstawie programowej, pokazuje, jak nowe zagadnienia, realizowane w pierwszych latach w klasach starszych, są mocno osadzone w matematycznej edukacji wczesnoszkolnej. (Tabela 1)

W edukacji wczesnoszkolnej **należy skupić się na praktycznej edukacji matematycznej**, takiej „namacalnej”, możliwej do sprawdzenia, zweryfikowania. Powyższe zestawienie wskazuje też na kompatybilność treści matematycznych w edukacji wczesnoszkolnej i w klasach wyższych szkoły podstawowej, w szczególności w klasach IV-VI. Istotne jednak jest, aby na każdym etapie edukacyjnym (w młodszych i starszych klasach szkoły podstawowej) mówić tym samym lub zbliżonym językiem matematycznym, operować pojęciami, które we wczesnym nauczaniu najczęściej powinny mieć charakter praktyczny, a niekoniecznie muszą być nazwane *explicite* (w sposób dosłowny, precyzyjny). Matematyczny język komunikacji w klasach I-III powinien być zrozumiały dla ucznia.

Tabela 1. Porównanie treści nauczania z matematyki w szkole podstawowej

Klasy 1-3 SP	Klasy 4-8 SP
Rozwiązuje równania z niewiadomą zapisaną w postaci okienka.	Układa i rozwiązuje równania z jedną niewiadomą [<i>uwaga: dowolne oznaczenie zmiennej; także możliwość zgadywania rozwiązania równania</i>].
Półowa, pół litra, dwie połówki, dwa i pół [<i>pięć poówek</i>].	$\frac{2}{2} = 1$, jedna druga, dwa i jedna druga, pięć drugich.
Cztery równe części, czwarta część, ćwierć, ćwierć litra [<i>połowa to 2 ćwierci</i>].	$\frac{4}{4} = 1$, jedna czwarta, $\frac{1}{2} = \frac{2}{4}$
15 stopni ciepła (+15°), 3 stopnie mrozu (-3°) – oznaczanie na skali termometru.	Liczby całkowite na osi liczbowej.
Kreślenie figur [<i>obwiedź ołówkiem tę figurę, zmierz odpowiednie długości, oblicz jej obwód</i>].	Obliczanie obwodu figury.
Rozpoznaje, wyodrębnia, rysuje figury, wykorzystuje sieć kwadratową [<i>ile kwadracików zawiera ten prostokąt? jakie jest pole tego prostokąta? jaki jest obwód tego prostokąta?</i>]. [<i>rozpoznaje trójkąty, kwadraty, prostokąty, koła</i>].	Obliczanie obwodu lub pola prostokąta, kwadratu [<i>praktyczne, w sieci kwadratowej lub przy przyjętej wielkości odcinka lub kwadracika jednostkowego</i>]. Rozpoznaje elementy koła/okręgu; oblicza pole i obwód.
Mierzenie długości odcinków, boków figur geometrycznych itp.; podaje wynik pomiaru, posługując się jednostkami długości: centymetr, metr, milimetr; wyjaśnia związki między jednostkami długości; posługuje się wyrażeniami dwumianowymi; wyjaśnia pojęcie kilometr.	Przeliczanie jednostek długości, pola, objętości w postaci dwumianowanej na postać jednomianowaną.

Legenda: kursywą zapisano dopełnienie treści z punktu widzenia dalszego etapu kształcenia, przykładowe stosowanie pojęć, uwagi i komentarz [J.P.]

Edukacja matematyczna w wyższych klasach szkoły podstawowej

W komentarzu dot. warunków sposobu realizacji podstawy programowej z matematyki w klasach IV-VIII, autorzy podstawy zwracają uwagę na potrzebę dostosowania metody pracy z uczniem do jego rozwoju umysłowego.

W klasach IV-VI nauka matematyki powinna odbywać się przede wszystkim **na konkretnych obiektach i przykładach**, z możliwością eksperymentowania z liczbami, z wykorzystaniem zagadek logicznych i logiczno-matematycznych. Wskazane są także ćwiczenia polegające na pracy lub zabawie z różnymi figurami lub bryłami w geometrii. Dopuszcza się jako poprawną metodę rozwiązywanie równań przez zgadywanie.

Natomiast **w klasach VII-VIII można rozwijać u uczniów myślenie abstrakcyjne**. Psychologowie twierdzą, że kształtuje się ono w wieku 11-15 lat, ale u wielu dzieci w różnym tempie – u jednych wolniej, u innych szybciej, z bardziej płynnym lub skokowym przejściem od myślenia konkretnego do abstrakcyjnego. Wtedy uczniom, u których to myślenie rozwinęło się szybciej, należy proponować zadania trudniejsze i pozwalające na głębszą analizę zagadnień, aby właściwie stymulować ich rozwój.

Podkreśla się, że **na wszystkich etapach kształcenia matematycznego należy mówić i operować zblizonym językiem matematycznym**. W komentarzu do podstawy programowej z matematyki autorzy zalecają w klasach IV-VI szczególną ostrożność przy wymaganii od ucznia ścisłości języka matematycznego. Należy dbać o precyzję wypowiedzi, ale nie można wymagać od ucznia, aby potrafił np. wyrazić poprawne rozwiązanie zadania/problemu w sposób odpowiednio formalny, zgodnie z oczekiwaniami nauczyciela. Umiejętność posługiwania się pojęciami matematycznymi (jak: kąt, długość, pole, suma algebraiczna) jest o wiele bardziej cenna niż zapamiętanie formalnej definicji. W nauczaniu matematyki w szkole podstawowej istotne jest, aby uczeń zrozumiał sens reguł formalnych.

Takim przykładem kształtowania i rozwoju języka matematycznego uczniów mogą być zagadnienia związane z funkcją. **Funkcji – jako takiej – nie ma w podstawie programowej SP (2017)**. Jednakże pojęcie funkcji w szkole podstawowej oraz związany z nią język i operacje, występują w tzw. „postaci ukrytej”, np. w diagramach i wykresach, na matematyce i na lekcjach przedmiotów przyrodniczych. Analiza i interpretacja zmian ilościowych na wykresach zawsze odnosi się do tego, w jakich granicach to się dzieje, w jakim czasie („w jakim przedziale”). Uczeń odczytuje, interpretuje i omawia diagramy, opisuje na ich podstawie zjawiska i określa przebieg zmiany

wartości danych, na przykład z użyciem określenia „wartości rosną”, „wartości maleją”, „wartości są takie same” („przyjmowana wartość jest stała”). A to już wiąże się ze zmiennością funkcji w przedziałach⁵. Takie ujęcie zagadnień jest wprowadzeniem do rozumienia i interpretacji funkcji w szkole ponadpodstawowej.

Poniżej przedstawiono układ matematycznych treści nauczania w klasach 4-8 szkoły podstawowej, w którym uwzględniono zakres treści programowych i czas realizacji (klasę). Matryca została opracowana na podstawie propozycji wydawnictwa Nowa Era.

Tabela 2. Realizacja treści nauczania z matematyki w klasach 4-8 szkoły podstawowej – z podziałem na klasy

Działy/trzęci nauczania zawarte w podstawie programowej kształcenia ogólnego w 8-letniej SP	Klasa – SP				
	4	5	6	7	8
Cyfry rzymskie – 2 lata (IV,V)	x	x			
Skala, czytanie map – 2 lata (IV,VI)	x		x		
Procenty – 2 lata (VI,VII)			x	x	kk
Liczby naturalne – 2 lata (IV,V)	x	x	kk	kk	Kk
Potęgi i pierwiastki – 2 lata (potęgi IV; potęgi i pierwiastki VIII)	x			x	Kk
Ułamki zwykłe – 2 lata (IV,V)	x	x	kk	kk	Kk
Ułamki dziesiętne – 2 lata (IV,V)	x	x	kk	kk	Kk
Ułamki na osi liczbowej – 2 lata (IV,V) (*)	x	x	kk	kk	Kk
Liczby całkowite, wymierne na osi liczbowej – 1 rok (V) (*)		x	kk	kk	Kk
Liczby całkowite, wymierne – 1 rok (VI)			x	kk	kk
Wyrażenia algebraiczne i równania – 3 lata (VI,VII,VIII)			x	x	x
Oś liczbowej (ułamki na osi) – 2 lata (IV,V) (*)	x	x			
Os liczbowe (liczby całkowite, wymierne na osi) – 1 rok (V) (*)		x			
Układ współrzędnych; punkty, odcinki, wielokąty – 1 rok (VII)				x	?
Odbicia, symetrie, przystawianie figur – 2 lata (IV,VIII)	x				x
Koła i okręgi – 2 lata (IV,VIII)	x				x
Kąty, rodzaje, porównywanie, kąty w wielokątach – 4 lata (IV,V,VII,VIII)	x	x		x	x
Rozpoznawanie wielokątów – 2 lata (IV, V)	x	x	kk		kk
Obwody figur – 1 rok (IV)	x	kk	kk	kk	kk
Pola wielokątów – 3 lata (IV,V,VI)	x	x	x	kk	kk
Twierdzenie Pitagorasa – 1 rok (VII)				x	kk
Rozpoznawanie brył – 1 rok (IV)	x	kk	kk		kk
Pola powierzchni brył – 3 lata (V,VI,VIII)		x	x		x
Objętość brył – 3 lata (V,VI,VIII)		x	x		x
Zbieranie danych, diagramy, rach. prawdopodobieństwa – 2 lata (VI,VIII)			x		x
Średnia arytmetyczna – 2 lata (V,VIII)		x			x

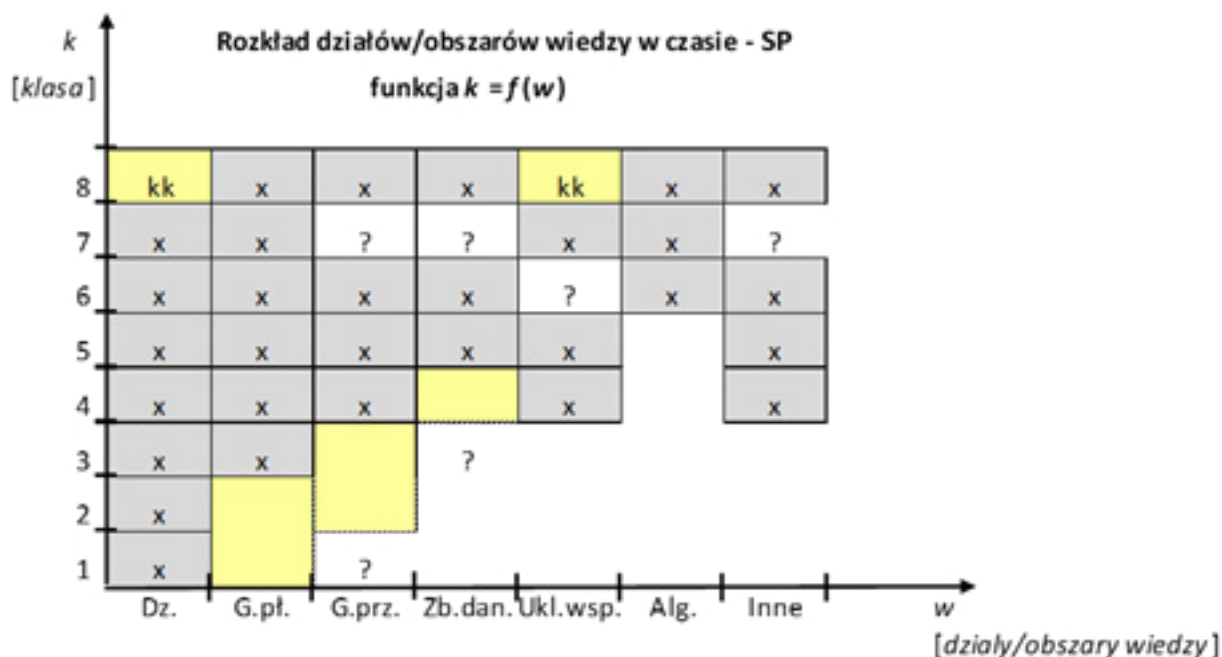
Legenda: x – realizacja działu/trzęci programowych w danej klasie; kk – wykorzystanie i kontynuacja treści programowych w klasach wyższych

Źródło: *Matematyka z kluczem. Program nauczania matematyki dla klas 4-8 szkoły podstawowej, Układ treści w klasach 4-8 szkoły podstawowej*, Wydawnictwo „Nowa Era” [opr. własne]

Matryca pokazuje, jak treści nauczania są kontynuowane i poszerzane w kolejnych klasach cyklu edukacyjnego. W matrycy nie uwzględniono liczby godzin, przeznaczonych na ich realizację. Tak więc określenia „2 lata, 3 lata” jedynie oznaczają, że treści nauczania są realizowane w 2 lub 3 klasach, jednakże niekoniecznie przez cały rok szkolny.

W takim układzie matrycowym trudno jednak ocenić całościowo spójność edukacji matematycznej w klasach 4-8 w szkole podstawowej. Natomiast przedstawienie tych zagadnień w ujęciu działowym daje właściwy obraz, jak długo uczniowie obcuja z problemami danego działu, jak te zagadnienia są kontynuowane. Tak jak widzimy to na kolejnym rysunku.

Rysunek 1. Matematyczna przestrzeń edukacyjna w ujęciu 2-wymiarowym – realizacja treści nauczania wg poziomu klasowego w 8-letniej szkole podstawowej.

Legenda: Dz. – działania na liczbach; G.pł. – geometria na płaszczyźnie; G.prz. – geometria przestrzenna; Zb.dan. – zbieranie, interpretacja danych, statystyka i rachunek prawdopodobieństwa; Ukl.wsp. – interpretacja liczb na osi liczbowej, prezentacja zagadnień w kratowym układzie współrzędnych; Alg. – wyrażenia algebraiczne, równania; Inne – cyfry rzymskie, skala, czytanie map, odbicia, symetrie

Prawie wszystkie działy programowe są realizowane w cyklu kształcenia na poziomie każdej klasy 4-8. Tak więc jest możliwość analizowania i rozwiązywania na lekcjach zadań „mieszanych”, gdzie można wykorzystać zagadnienia i metody z różnych działów czy obszarów. Warto pamiętać o usługowej roli obszaru „Działania na liczbach” w odniesieniu do pozostałych działów, jak też o wzajemnie zazębiających się obszarach dotyczących zagadnień geometrii płaskiej i przestrzennej.

Każdy z obszarów wiedzy matematycznej można analizować na każdym poziomie wymagań ogólnych, wymienionych w podstawie programowej dla obu etapów edukacji matematycznej, pod kątem stopnia złożoności czynności – od tych prostych, poprzez naśladowanie i algorytmiczne odwzorowania, aż do bardziej złożonych, wymagających zastosowania wielu operacji myślowych. **Próba zestawienia tych wymagań z taksonomią ABC Bolesława Niemierki** może dać ciekawe wyniki porównawcze.

Tabela 3. Zestawienie wymagań ogólnych (celów kształcenia) z matematyki w szkole podstawowej z taksonomią celów poznawczych ABC

Wymagania ogólne (Podstawa Programowa)	Taksonomia celów ABC
<p>I. Sprawności rachunkowa.</p> <p>1. Wykonywanie nieskomplikowanych obliczeń w pamięci lub w działaniach trudniejszych pisemnie oraz wykorzystanie tych umiejętności w sytuacjach praktycznych.</p> <p>2. Weryfikowanie i interpretowanie otrzymanych wyników oraz ocena sensowności rozwiązania.</p>	<p>(A) Zapamiętanie wiadomości – przypomnienie sobie pewnych terminów, faktów, praw i teorii naukowych, zasad działania; bez mylenia ich i zniekształcania</p> <p>[rozpoznać, wymienić elementy, podać, określić, zdefiniować, zidentyfikować, wyliczyć].</p>
<p>II. Wykorzystanie i tworzenie informacji.</p> <p>1. Odczytywanie i interpretowanie danych przedstawionych w różnej formie oraz ich przetwarzanie.</p> <p>2. Interpretowanie i tworzenie tekstów o charakterze matematycznym oraz graficzne przedstawianie danych.</p> <p>3. Używanie języka matematycznego do opisu rozumowania i uzyskanych wyników.</p>	<p>(B) Zrozumienie wiadomości – umiejętność przedstawienia wiadomości w innej formie, uporządkowania, streszczenia i omówienia [wyjaśnić, scharakteryzować, streścić, rozróżnić, uzasadnić, zilustrować].</p>

<p>III. Wykorzystanie i interpretowanie reprezentacji.</p> <p>1. Używanie prostych, dobrze znanych obiektów matematycznych, interpretowanie pojęć matematycznych i operowanie obiektami matematycznymi.</p> <p>2. Dobieranie modelu matematycznego do prostej sytuacji oraz budowanie go w różnych kontekstach, także w kontekście praktycznym.</p>	<p>(C) Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych – praktyczne posługiwanie się wiadomościami wg podanych uprzednio wzorów [<i>wykonać, rozwiązać, zastosować, skonstruować, porównać, określić, narysować, sklasyfikować, zmierzyć, połączyć, zaprojektować, wybrać sposób, wykreślić</i>].</p>
<p>IV. Rozumowanie i argumentacja.</p> <p>1. Przeprowadzanie prostego rozumowania, podawanie argumentów uzasadniających poprawność rozumowania, rozróżnianie dowodu od przykładu.</p> <p>2. Dostrzeganie regularności, podobieństw oraz analogii i formułowanie wniosków na ich podstawie.</p> <p>3. Stosowanie strategii wynikającej z treści zadania, tworzenie strategii rozwiązania problemu, również w rozwiązaniach wieloetapowych oraz w takich, które wymagają umiejętności łączenia wiedzy z różnych działów matematyki.</p>	<p>(D) Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych – umiejętność formułowania i rozwiązywania problemów, dokonywania analizy i syntezy nowych dla niego zjawisk, formułowania planu działania, tworzenia oryginalnych przedmiotów, wartościowania według pewnych kryteriów</p> <p>[<i>udowodnić, przewidzieć, wykryć, zanalizować, ocenić, zaplanować, zaproponować, opracować</i>].</p>

Zestawienie takie nie zawsze można w sposób jednoznaczny odnieść do części treści nauczania, jednakże pozwala na analizę struktury wymagań ogólnych podstawy programowej w odniesieniu do poszczególnych obszarów wiadomości i umiejętności. Zwłaszcza określenia czynności dla poszczególnych kategorii taksonomicznych ABC bardziej przybliżają i objaśniają filozofię i ideę twórców podstawy.

Rola edukacji matematycznej w innych przedmiotach

Relacje edukacji matematycznej z edukacją przyrodniczą (zwłaszcza na etapie kształcenia w starszych klasach szkoły podstawowej) są niezwykle istotne – zarówno gdy traktujemy matematykę jako instrumentarium do badania zjawisk przyrodniczych, ale też w kształtowaniu twórczego i strategicznego myślenia.

Jak to się ma w edukacji matematyczno-przyrodniczej w szkole podstawowej, ilustruje tabela poniżej.

Tabela 4. Elementy matematyki na lekcjach przedmiotów przyrodniczych w SP⁶

Sprawność rachunkowa.	Działania na liczbach naturalnych i ułamkowych; zaokrąglanie liczb; wykorzystanie działań na ułamkach w obliczeniach na jednostkach mianowanych.
wielkości duże i małe	Zapis liczb w notacji wykładniczej $a \cdot 10^k$, gdy $1 \leq a < 10$, k jest liczbą całkowitą; odczytywanie, interpretowanie i porównywanie dużych i małych wielkości.
tabele, diagramy, wykresy	Odczytywanie i interpretowanie, tworzenie diagramów, wykresów (w tym w prostokątnym kratowym układzie współrzędnych).
jednostki miary	Wykorzystanie do obliczeń długości, powierzchni, objętości, pojemności (np. cylindra – wyprzedzanie programu SP).
miary czasu, częstotliwość	Wykorzystanie do obliczeń masy (ciężaru) i gęstości, obliczeń pieniężnych.
wielkości proporcjonalne	Skala, powiększanie i pomniejszanie; skala mapy, obliczenia.
wzory, równanie	Przekształcanie wzorów literowych; wykorzystanie pojęcia „równość stronami” w uzupełnianiu równań chemicznych.

Tak się też zdarza – przy analizie wymagań szczegółowych (treści nauczania) w podstawie programowej – że na lekcjach biologii, chemii, fizyki lub geografii wyprzedzamy treści nauczania z matematyki lub nawet wykraczamy poza obowiązujące w podstawie programowej. Przykładem może być realizacja zagadnień, związanych z wyżej wspomnianą funkcją – np. wykresy liniowe w układzie współrzędnych.

Tabela 5. „Ukryte funkcje” na lekcjach przedmiotów przyrodniczych w SP – przykłady ⁷

Fizyka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ruch jednostajny prostoliniowy (droga, prędkość, czas) – wykres i jego interpretacja. ▪ Ruch jednostajnie przyspieszony vs. opóźniony (droga, prędkość, przyspieszenie vs. opóźnienie, czas) – wykres i jego interpretacja. ▪ Ruch jednostajnie zmienny – wykres i jego interpretacja, zmiany w przedziałach czasowych.
Chemia	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozpuszczalność substancji (krzywa rozpuszczalności). ▪ Przeliczanie stężeń, masy substancji (odwołania do wielkości proporcjonalnych).
Geografia	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Skala mapy – przeliczanie (intuicyjne wykorzystanie zależności proporcjonalnych). ▪ Diagramy słupkowe, wykresy (struktura społeczeństwa wg wieku i płci, procent bezrobocia, ludność miast, ludność krajów).

Jeśli więc uczeń potrafi odczytywać, analizować i interpretować wykresy, może nawet stosuje określenia dot. zmienności funkcji (podobnie jak przy analizie diagramów słupkowych na lekcjach matematyki), to jednak nie ma podstawowej wiedzy o funkcji.

Edukacja matematyczna „na wyrost”

(1) Problem – forma prezentacji

Jak przedstawić uczniowi problem matematyczny (przykład, zadanie) w formie bardziej bliskiej, przyjaznej i zrozumiałej dla niego? Różnego rodzaju metody, chwytów czy tricków są znane wielu nauczycielom. Już na etapie edukacji wczesnoszkolnej, choćby przy działaniach na przekraczanie progu dziesiętkowego czy przy dodawaniu/odejmowaniu pamięciowym liczb dwucyfrowych, uczeń dokonuje dzielenia liczby na dwa składniki, na których wykonuje odpowiednie działania. Zadania tekstowe ilustrowane są graficznie lub na konkretnych elementach, z którymi uczeń może wykonywać odpowiednie operacje. W zadaniach tekstowych może wystąpić nadmiar informacji albo brak jednej. Przy nadmiarze informacji uczeń wybiera te, które prowadzą do rozwiązania problemu, natomiast przy niedoborze informacji uczeń może wybrać kilka wariantów rozwiązań lub poprosić o dodatkową informację.

Ilustracja graficzna problemu matematycznego, jaką dla siebie wykona uczeń, pozwala mu na „ogarnięcie” zagadnienia, ale też może być informacją dla nauczyciela, jak uczeń rozumie treść zadania, czy potrafi dostrzec pewne związki. Samo rozwiązanie zadania może mieć też postać graficzną. Na lekcjach matematyki i przedmiotów przyrodniczych w szkole podstawowej ilustracja graficzna ułatwia zapamiętanie choćby pewnych własności figur geometrycznych, pozwala także np. zilustrować problem w układzie współrzędnych i odczytać informacje. W wielu zadaniach jest ona niezbędna, np. przy rozwiązywaniu zadań przy mieszaniu roztworów czy stopów metali.

(2) Stopniowanie wymagań – poziomy osiągnięć ucznia

Zestawienie wymagań ogólnych i taksonomii ABC może stanowić punkt wyjścia do analizy złożoności poszczególnych treści nauczania i tworzenia poziomów wymagań.

Taką analizę poszczególnych treści nauczania można przeprowadzić w odniesieniu do coraz bardziej złożonych wymagań ogólnych (matematycznych umiejętności kluczowych) – z uwzględnieniem taksonomii celów. W wielu przypadkach jest to metoda spójna z określeniem poziomu osiągnięć ucznia. Wydawnictwa w swoich materiałach uzupełniających do podręczników podają taką analizę w postaci planów wynikowych.

Poniżej dwa przykłady ujęcia wybranych obszarów wiadomości i umiejętności w kategoriach taksonomicznych (podstawa programowa dla szkoły podstawowej – 2017).

Tabela 6a. Przyporządkowanie treści nauczania z matematyki w SP wg kategorii taksonomicznych

Taksonomia ABC [B.Niemierko]	OBSZAR WIADOMOŚCI I UMIEJĘTNOŚCI: <i>Liczby, działania na liczbach</i>
(A) Zapamiętanie wiadomości.	Rozpoznawanie, odczytywanie, zapisywanie liczb.
(B) Zrozumienie wiadomości	Interpretacja liczb, przedstawianie na osi liczbowej, porównywanie liczb, szacowanie liczb, porównywanie różnicowe i ilorazowe; wielokrotności liczb; prawa liczb (przemienności, rozdzielności).
(C) Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych.	Obliczenia pamięciowe i pisemne na liczbach; wykorzystanie praw liczb do ułatwienia obliczeń pamięciowych; własności liczb, cechy podzielności liczb, NWW i NWD; kolejność działań.
(D) Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych [Analiza, Synteza, Krytyczna ocena].	Rozwiązywanie zadań tekstowych z wykorzystaniem działań na liczbach.

Tabela 6b. Przyporządkowanie treści nauczania z matematyki w SP wg kategorii taksonomicznych

Taksonomia ABC [B.Niemierko]	OBSZAR WIADOMOŚCI I UMIEJĘTNOŚCI: <i>Figury na płaszczyźnie</i>
(A) Zapamiętanie wiadomości	Rozpoznawanie, kreślenie figur
(B) Zrozumienie wiadomości	Własności figur, klasyfikowanie wg cech i własności; elementy figur (wysokości, przekątne, kąty); przystawanie figur; obwody figur
(C) Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych	Pojęcie pola figury, obliczanie pól figur; twierdzenie Pitagorasa i zastosowanie;
(D) Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych [Analiza, Synteza, Krytyczna ocena]	Wykorzystanie w rozwiązywaniu zadań, w dowodzeniu własności figur; obwody i pola figur w kratowym układzie współrzędnych

Nie nauczamy wszystkiego i wszystkich jednakowo – stopniujemy wymagania. Jednak stopniowanie wymagań w zakresie nauczanych treści nie powinno zniechęcać ucznia, bardziej ma zachęcać i motywować go, aby chciał wiedzieć/umieć więcej.

(3) Poszerzanie treści nauczania; wyprzedzanie poza podstawę programową – zadania inaczej (na przykładzie SP)

- Warto budować tzw. **zadania „mieszane”**, do których uczeń musi wykorzystać wiadomości i umiejętności z różnych działów, albo musi np. sięgnąć po dodatkową informację do internetu lub do pakietu przygotowanego przez nauczyciela. Zadania „mieszane” mogą być wieloetapowe – żeby przejść do kolejnego etapu (podpunktu) zadania, należy wcześniej coś rozwiązać, przeanalizować.
- Dowodzenie inaczej** – czyli zadania, które zawierają polecenie „*udowodnij, że..., sprawdź, czy..., wykaż, że..., skorzystaj z dodatkowej informacji w załączniku do zadania, aby sprawdzić, czy...*”. Klasyczne zadania na dowodzenie można uzupełnić zadaniami w innej formie. Doskonale nadają się do tego zadania, które już mają rozwiązanie końcowe. Np. podana jest objętość bryły o określonych parametrach, między którymi zachodzi pewna zależność, a uczeń przeprowadzając analizę i obliczenia musi tę zależność jakby potwierdzić. Albo zadania, w których dana jest figura płaska lub przestrzenna, którą rozcinamy czy przycinamy. Uczeń ma wtedy określić np. stosunek pól lub objętości figury i części pozostałej po odcięciu – bez obliczeń, a z wykorzystaniem pewnych własności.
- W podstawie programowej dla SP (2017) możemy wyczytać, że uczeń powinien umieć zapisać w postaci wyrażenia algebraicznego np. informację zawartą w zadaniu tekstowym. A więc może to być wyrażenie z 2 lub 3 zmiennymi. Może warto tak ułożyć zadanie, z podaniem dodatkowych warunków, aby uczeń mógł rozwiązać równanie z 2 lub 3 zmiennymi? Może warto dać uczniowi do rozwiązania np. równanie $x \cdot y = 26$ albo $(x + 2) \cdot y = 19$, którego rozwiązaniem są liczbami całkowitymi dodatnimi? Albo zadanie, które ma kilka rozwiązań? Przy czym zmienne mogą być zapisane innymi symbolami lub rysunkami, czyli w sposób łatwiejszy do zapamiętania przez ucznia.
- W podstawie programowej SP **uczeń ma do czynienia z kratowym układem współrzędnych**. Może spróbować wykorzystać go na lekcjach matematyki do ilustracji zagadnień typu „prędkość – droga – czas”. Albo np. diagramy słupkowe przedstawić w kratowym układzie współrzędnych jako wykres liniowy łamany. W kratowym układzie współrzędnych możemy też w formie wykresu przedstawiać wielkości wprost proporcjonalnych, a to może wyprzedzać kreślenie funkcji liniowej.
- W podstawie programowej SP zaznaczono, że niektóre działy można zrealizować po egzaminie, np. „Długość okręgu i pole koła” (realizacja w klasach 7-8). Można go jednak połączyć z działem „Wielokąty, koła i okręgi” (np. w klasie 6), praktycznie wyznaczając z uczniami liczbę π , a następnie podając jej przybliżoną wartość: $\pi \approx 3,14 \approx \frac{22}{7}$.
- Można **walec i stożek** potraktować w **edukacji matematycznej w SP** jako szczególne przypadki graniastoslupa prawidłowego i ostrosłupa prawidłowego. Znając już wartość liczby π , można obliczać ich objętość i powierzchnie, choć nie ma tego w treściach nauczania podstawy programowej SP (tu należałoby podać bez udowadniania gotowy wzór na pole powierzchni bocznej walca i stożka).

Takich przykładów i pomysłów można by mnożyć.

Zachęcam do zapoznania się z artykułem pt. „*Continuum czyli ciągłość edukacji matematycznej w szkole ponadpodstawowej (cz.2)*”, w kolejnym numerze „Informatora Oświatowego”.

1. Rozporządzenie MEN z dnia 14.02.2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz.U.

- 2017 poz. 356; Rozporządzenie MEN z dnia 30.01.2018 r. *sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia*, Dz.U. 2018 poz.467
2. Rozporządzenie MEiN z dnia 16.12.2020 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19* (Dz.U. 2020 poz. 2314); patrz także – strony CKE i OKE
3. O nauczaniu matematyki w przedszkolu i w edukacji wczesnoszkolnej, o niepowodzeniach i próbach zaradzenia im pisała prof. dr hab. Edyta Gruszczyk-Kolczyńska w licznych swoich publikacjach – m.in. w jednej z pierwszych publikacji *Niepowodzenia w uczeniu się matematyki u dzieci z klas początkowych. Diagnoza i terapia*. Wydawnictwo UŚ Katowice 1985 (Prace Naukowe UŚ, nr 553). Zagadnieniom związanym z nauczaniem matematyki w edukacji przedszkolnej i w młodszym wieku szkolnym wiele publikacji poświęciła również prof. dr hab. Danuta Klus-Stańska.
4. ORE w Warszawie wydał cykl książek Małgorzaty Skury i Michała Lisickiego dot. edukacji wczesnoszkolnej – *Przed progiem. Jakie umiejętności są potrzebne do rozpoczęcia nauki w pierwszej klasie i jak je rozwijać?*, *Na progu. Ile w dziecku ucznia, a w nauczycieli mistrza? O co chodzi w pierwszej klasie?*, *Za progiem. Jak rozwija się dziecko i jaka jest rola nauczyciela w tym rozwoju?*, *Za progiem. Jak rozwija się dziecko i co z tego wynika dla nauczyciela klasy IV?*
5. Więcej – patrz: Paczkowski Jerzy, *Matematyka bez funkcji w nowej podstawówce*, „Informator Oświatowy” ODN w Słupsku, nr 3/2018
6. O kształceniu kompetencji matematyczno-przyrodniczych i wykorzystaniu umiejętności matematycznych na zajęciach lekcyjnych przedmiotów ścisłych – patrz: Paczkowski Jerzy, *Rozwijanie kompetencji matematycznych uczniów*, Informator Oświatowy ODN Słupsk, nr 1/2020; Kreft Anna, *Matematyka w biologii*, „Informator Oświatowy” ODN Słupsk, nr 1/2020; Garszczyński Franciszek, *Ile matematyki jest w fizyce?*, Informator Oświatowy ODN w Słupsku, nr 4/2018
7. Więcej – patrz: Paczkowski Jerzy, *Matematyka bez funkcji....*, jw.

Jerzy Paczkowski

Ekspert Pomorskiej Ligi Zadaniowej *Zdolni z Pomorza* w zakresie matematyki. Nauczyciel dyplomowany, doradca metodyczny z matematyki, a następnie konsultant ODN ds. diagnozy i edukacji matematycznej w latach 1993-2018. Nauczyciel matematyki w szkole podstawowej i w szkole średniej. Egzaminator egzaminów maturalnych z matematyki. Członek Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej.

7 minilekcji obywatelskich

o tym uczyć?”. Wszystkie minilekcje opracowane zostały do działu *Państwo*. Na przeprowadzenie minilekcji obywatelskiej nie potrzeba 45 minut. Sposób wykorzystania zaproponowanego materiału zależy oczywiście od nauczyciela. Pozwoli to nie tylko na wizualizację procesu dydaktycznego i uatrakcyjnienie lekcji WOS-u, ale pomoże też w aktywizowaniu uczniów i rozbudzaniu zainteresowań przedmiotem. (Ze strony: <https://koss.ceo.org.pl/wos-do-liceum/7-mini-lekcji-obywatelskich>)

Centrum Edukacji Obywatelskiej przygotowało 7 minilekcji obywatelskich, czyli siedem krótkich prezentacji multimedialnych. Slajdy można wyświetlać na YouTube lub prezentować jak plansze na ekranie komputera za pomocą programu Adobe Acrobat Reader. Minilekcje zostały tak pomyślane, aby wesprzeć nauczycieli w pracy na lekcji wiedzy o społeczeństwie w liceum ogólnokształcącym i technikum. Tematy minilekcji: „W świecie politycznych idei”, „Wybieramy naszych przedstawicieli”, „Jak działa polski sejm”, „Po co nam głowa państwa?”, „Trudna sztuka rządzenia”, „Rządzmy się sami!”, „Młodzi ludzie wobec prawa. Jak

Iwona Poźniak

III Konferencja Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej ATRAKCYJNE I SKUTECZNE NAUCZANIE I WYCHOWANIE POPRZEC EDUKACJĘ MORSKĄ

W dniach 8-9 października 2021 w Harcerskim Ośrodku Morskim w Pucku odbyła się III Konferencja Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej, zorganizowana pod patronatem honorowym Mieczysława Struka – marszałka województwa pomorskiego.

Spotkanie nauczycieli i dyrektorów szkół województwa pomorskiego uczestniczących w programie oraz przedstawicieli różnych instytucji wspierających i realizujących edukację morską, prowadziła **Bożena Żuk** – dyrektor Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku (ODN). Uczestników konferencji przywitała również **Hanna Pruchniewska** – burmistrzynie Pucka, która zwróciła uwagę na wyjątkowość miejsca, w którym zorganizowana została konferencja oraz na wagę edukacji morskiej w rozwoju i kształtowaniu tożsamości regionalnej młodych Pomorzan.

Oficjalnego otwarcia konferencji dokonał **Adam Krawiec** – dyrektor Departamentu Edukacji i Sportu (DEiS) Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego (UMWP), który podkreślił wagę promowania i upowszechniania edukacji morsko-żeglarskiej w różnych środowiskach w celu budowania systemowego wsparcia uczniów i nauczycieli, którzy wezmą udział w gminnych projektach, realizowanych w ramach przedsięwzięcia **Pomorskie Żagle Wiedzy – Wsparcie regionalne**.

Teresa Szakiel – zastępca dyrektora DEiS UMWP przedstawiła zasięg i zadania, które realizowane będą w ramach Pomorskich Żagli Wiedzy w 21 projektach w 44 jednostkach samorządu terytorialnego, 137 szkołach podstawowych. Wsparcie w realizacji tych działań otrzyma 7588 uczniów oraz 551 nauczycieli.

Konsultant ds. edukacji morskiej w ODN w Słupsku, **Iwona Poźniak** zaprezentowała Pomorski Program Edukacji Morskiej, jako atrakcyjny i skutecz-

ny sposób kształtowania kluczowych kompetencji uczniów poprzez edukacja morsko-żeglarską.

Aleksandra Bąkowska, przewodnicząca zespołu ds. edukacji morskiej Pomorskiej Rady Oświatowej oraz **Adam Krawiec** – dyrektor DESUM wręczyli **Certyfikaty Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej** Szkole Podstawowej nr 5 im. Jana Drzeżdżona w Redzie oraz Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 3 w Gdyni – Szkole Podstawowej dla Dorosłych.

Panel dyskusyjny, w którym uczestniczyli: **Piotr Jaśniewski**, zastępca wójta gminy Cedry Wielkie, **Łukasz Żarna**, dyrektor Żuławskiego Ośrodka Kultury i Sportu, gmina Cedry Wielkie, **Hanna Kajeta**, komandor Uczniowskiego Klubu Żeglarskiego Lamelka w Kartuzach, **Monika Halczak-Lewandowska**, dyrektor Szkoły Podstawowej nr 5 w Redzie, **Agnieszka Kaszuba**, nauczyciel wspomagający w Szkole Podstawowej nr 5 w Redzie, poprowadziła **Małgorzata Bukowska-Ulatowska**, konsultant Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku. Paneliści wymienili się doświadczeniami i refleksjami na temat perspektyw rozwoju edukacji morskiej w regionie. Podkreślali wagę współpracy instytucji ze szkołami i placówkami oświatowymi, szkoleń żeglarskich młodzieży i kadry pedagogicznej oraz konieczność wykorzystania infrastruktury żeglarskiej na zajęciach szkolnych. Mówili o zachowaniu trwałości prowadzonych działań oraz dzieleniu się wiedzą i doświadczeniem z podmiotami, nie tylko oświatowymi, które chcą wspierać i realizować edukację morsko-żeglarską.

Podczas konferencji odbyły się także warsztaty dla nauczycieli oraz dyrektorów szkół realizujących edukację morsko-żeglarską na zajęciach lekcyjnych w ramach podstaw programowych i na zajęciach pozalekcyjnych. Tematyka warsztatów dla dyrektorów dotyczyła *Edukacji morskiej w kształtowaniu kompetencji kluczowych zawartych w podstawie programowej* – zajęcia poprowadzili: **Maciej Barański**, dyrektor Szkoły Podstawowej w Łebie i **Aleksandra Bąkowska**, dyrektor Przedszkola Miejskiego nr 12 w Słupsku oraz *Współpracy ze środowiskiem przy realizacji edukacji morskiej* – zajęcia poprowadzili: **Jacek Goreński**, dyrektor Szkoły Podstawowej w Objeździe i **Bożena Żuk**, dyrektor ODN w Słupsku. Nauczyciele podnosili swoje kompetencje zawodowe na warsztatach dotyczących *Zdalnych możliwości prowadzenia edukacji morskiej* – prowadzonych przez **Magdę Thiede**, nauczy-

cielkę i animatorkę PPEM w Szkole Podstawowej nr 1 w Sierakowicach oraz **Dorotę Iwanowicz**, konsultanta ds. informacji pedagogicznej i kompetencji cyfrowych w ODN w Słupsku. Drugie z zaproponowanych pedagogom warsztatów dotyczyły *Kompetencji kluczowych w realizacji edukacji morskiej w ramach podstaw programowych różnych przedmiotów* – zajęcia prowadziły **Marzena Ryłło**, nauczycielka i animatorka PPEM w Szkole Podstawowej nr 1 w Słupsku i **Iwona Poźniak**, konsultantka ds. edukacji morskiej w ODN w Słupsku.

PRAKTYCZNE ZAJĘCIA ŻEGLARSKIE

Drugiego dnia konferencji nauczyciele uczestniczyli też w praktycznych zajęciach żeglarskich na wodach Zatoki Puckiej, zorganizowanych przez Harcerski Ośrodek Morski w Pucku. Doskonalili swoje umiejętności w zakresie technik sterowania, manewrowania i samodzielnego prowadzenia jachtu pod żaglami.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wnioski

Nauczyciele są otwarci na zmiany wynikające z rozwoju technologicznego i elastycznie reagują na dynamicznie zmieniające się realia pracy szkoły (pandemia), są zainteresowani doskonaleniem się w zakresie wykorzystania TIK – również w edukacji morskiej – zarówno podczas pracy zdalnej jak i stacjonarnej. Rozumieją rolę narzędzi TIK w kreowaniu interesujących zajęć upowszechniających edukację morską. Dla pedagogów zastosowanie TIK podczas zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych jest równie atrakcyjne, jak dla uczniów.

Edukacja morska skutecznie pogłębia świadomość ekologiczną i buduje tożsamość regionalną. Interdyscyplinarność edukacji morskiej sprzyja wszechstronnemu kształtowaniu kompetencji kluczowych na wszystkich przedmiotach szkolnych, a praca metodą projektu edukacyjnego korzystnie wpływa na wdrażanie edukacji morskiej. Ważna jest współpraca szkół z innymi instytucjami, zwłaszcza w zakresie praktyki żeglarskiej i preorientacji zawodowej. Najważniejsza jest w szkole rola koordynatora działań morsko-żeglarskich

i zaangażowanie pedagogów z pasją – to oni zapalają resztę środowiska.

Rekomendacje dla realizatorów edukacji morsko-żeglarskiej:

- tworzenie przestrzeni sprzyjającej partnerskiej partycypacji podmiotów współdziałających przy realizacji działań edukacyjnych realizowanych w szkole lub placówce oświatowej oraz praktycznych zajęć na wodzie. Szczególnie istotne jest wspólne określanie celów i kierunków działania; dbałość o zachowanie równowagi między zaangażowaniem / wkładem a korzyściami poszczególnych partnerów;
- diagnozowanie nie tylko zasobów, ale też zakresu potrzeb, oczekiwań z jakimi partnerzy przystępują do współrealizacji działań;
- doprecyzowanie wymagań i usprawnienie przepływu informacji na temat możliwości pozyskania wolontariuszy, zainteresowanych realizacją praktycznych zajęć na wodzie oraz wsparcia ze strony podmiotów związanych z morzem;
- promowanie działań realizatorów PPEM w środowisku lokalnym i regionalnym poprzez instytucje, organizacje cieszące się społecznym szacunkiem i uznaniem;
- podtrzymywanie relacji z byłymi uczestnikami działań PPEM (ambasadorzy PPEM), zajęć realizowanych w ramach edukacji morsko-żeglarskiej, którzy realizują kolejne etapy edukacji i rozwoju zawodowego;
- projektowanie międzypokoleniowych działań morsko-żeglarskich, m.in. poprzez wspólną naukę żeglowania;
- wsparcie dyrektorów i nauczycieli, ale też i partnerów w zakresie wzmocnienia kompetencji zawodowych, szczególnie w obszarze IT.

***

Organizatorzy serdecznie dziękują uczestnikom konferencji za udział w tym wydarzeniu. Serdecznie podziękowania za wsparcie organizacji III Konferencji Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej i praktycznych zajęć żeglarskich kierujemy do Pana **Sławomira Dębickiego**, komendanta Harcerskiego Ośrodka Morskiego w Pucku.

Już dziś zapraszamy na kolejną Konferencję Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej.

Materiały pokonferencyjne:

<https://www.odn.slupsk.pl/pomorski-program-edukacji-morskiej-2/wydarzenia-2/>

Iwona Poźniak

Konsultant ds. edukacji morskiej i projektów edukacyjnych, koordynator Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej w ODN w Słupsku.

Irena Czyż

8. konferencja z cyklu *Zdrowy Pomorzanie*

PROFILAKTYCZNE DZIAŁANIA PROZDROWOTNE SZANSĄ NA ROZWÓJ POMORSKIEJ EDUKACJI

Pandemia COVID-19 dotkliwie ukazała, w jak wielu ważnych dziedzinach życia zbiorowego jesteśmy mało odporni i nieprzygotowani na nieprzewidziane wydarzenia. Dotyczy to także edukacji. Kształcenie zdalne wymaga nie tylko powszechnego i równego dostępu do narzędzi oraz odpowiedniego poziomu kompetencji cyfrowych, ale również odmiennej metodyki pracy z uczniami; dlatego właśnie pandemia pozwoliła dostrzec wiele krytycznych słabości polskiego systemu kształcenia. Potrzeba transformacji tradycyjnego nauczania w aktywne uczenie się uczniów, wymuszające wykorzystanie zdobyczy nowoczesnej technologii wydaje się niezbędne. W przyszłości powinniśmy być dobrze przygotowani do realizacji edukacji w sposób zdalny bądź hybrydowy. Edukacja powinna być nakierowana na (samo)rozwój, relacje i rozumienie świata, a nie realizację podstawy programowej i weryfikację wiedzy.

Czego nauczyła nas pandemia, czyli co trzeba zrobić jutro, żeby stworzyć podstawy koniecznych zmian? Doświadczenia tych kilku miesięcy zdalnego nauczania pokazują, jak wiele jest koniecznych i możliwych działań, które powinniśmy zacząć realizować. Dzięki nim będzie można wyeliminować zaobserwowane słabości, ale też konstruktywnie wykorzystać dobre praktyki. Szkoły będą musiały uważnie przeanalizować sytuację uczniów nieuczestniczących w edukacji na odległość: zidentyfikować tych, którzy uchylali się od pracy zdalnej oraz tych, którzy nie mieli do niej dostępu.

W okresie pandemii koronawirusa zmienił się również sposób naszego społecznego funkcjonowania, zmuszając nas do ograniczenia kontaktów bezpośrednich, wykonywania pracy bądź nauki w sposób zdalny czy zaprzestania lub ograniczenia pewnych aktywności, np. podróżowania. To trudne doświadczenie wpłynęło nie tylko na nasze zdrowie fizyczne, relacje i związki, ale także na poczucie bezpieczeństwa i myślenie o przyszłości. Warto zauważyć, że chociaż nadmierne korzystanie z urządzeń cyfrowych może stanowić zagrożenie dla zdrowia psychicznego i fizycznego, to jednak dzięki tym urządzeniom oraz komunikacji za ich pośrednictwem młodzi ludzie mogą utrzymać istotne dla rozwoju i zdrowia psychicznego relacje, szczególnie gdy przepisy związane z lockdownem uniemożliwiają lub znacząco ograniczają kontakty bezpośrednie.

Globalna pandemia związana z zakażeniem SARS-CoV-2 zmieniła wszystkie aspekty życia codziennego. Spowodowała zmianę zachowań żywieniowych i stylu życia większości ludzi, którym towarzyszy wzrost odczuwanego stresu z powodu izolacji, drastycznego ograniczenia kontaktów społecznych i obaw o zakażenie wirusem oraz utraty zatrudnienia i dochodów. Właściwe odżywianie jest ważne dla zachowania zdrowia, a podczas pandemii COVID-19 troska o właściwą dietę, dostosowaną do zapotrzebowania organizmu (w ilości odpowiedniej do wieku, płci, stanu fizjologicznego i aktywności fizycznej), nabiera szczególnego znaczenia. Nasuwa się więc pytanie o przygotowanie ucznia do dokonywania w życiu wyborów korzystnych dla indywidualnych potrzeb zdrowotnych, z uwzględnieniem także przyszłych ról zawodowych i rodzinnych.

Dobrostan i zdrowie psychiczne młodych ludzi w okresie pandemii to bardzo istotny problem zdrowia publicznego, szczególnie w kontekście potencjalnych skutków długofalowych. Prowadzenie profilaktyki i promocji zdrowia to jeden z najlepszych sposobów na poprawę poziomu zdrowia społeczeństwa. Niezwykle cenne stają się wnioski z badań i rekomendacje dla profilaktyki, zmierzające do podniesienia jej skuteczności, trwałości i efektywności. Bardzo ważnym elementem w tym działaniu jest edukacja zdrowotna. Od innych metod przeciwdziałania profilaktyka różni się tym, że jest czynnością uprzedzającą, a więc jest podejmowana, zanim szkodliwe zjawiska ujawnią się i rozprzestrzenia, a ich efekty zmuszą dopiero do zastosowania bezpośrednich środków zaradczych. Właśnie dlatego profilaktyka jest tak ważna, ponieważ dzięki niej można zmniejszyć ryzyko zachorowania na różnorodne choroby, a jednocześnie przynosi wiele innych korzyści.

Również system leczenia psychiatrycznego dzieci i młodzieży nie zaspokaja w pełni potrzeb tej populacji pacjentów oraz nie zapewnia kompleksowej i powszechnie dostępnej psychiatrycznej opieki zdrowotnej.

Powyższe zagadnienia były przedmiotem rozważań uczestników konferencji pt. *Profilaktyczne działania prozdrowotne szansą na rozwój pomorskiej edukacji*, która odbyła się 27 października 2021 roku w Gdańsku. Organizatorami konferencji byli Urząd

Marszałkowski Województwa Pomorskiego oraz Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. W spotkaniu uczestniczyli dyrektorzy szkół, pedagodzy, psycholodzy, rodzice oraz pracownicy samorządów lokalnych odpowiedzialni za edukację, politykę społeczną i zdrowotną.

Część wykładową konferencji rozpoczęła Lucyna Lewandowska – dyrektor Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 1 w Gdyni. W swoim wystąpieniu pt. **Konstruktywna profilaktyka jako wzmocnienie ochrony zdrowia fizycznego i psychicznego dzieci i młodzieży** odniosła się do definicji profilaktyki, jej rodzajów oraz znaczenia dla zdrowia jednostki.

Profesor Tomasz Smiatacz w wykładzie pt. **Szczepienia ochronne – w czym tkwi problem?** przedstawił historię największych pandemii w dziejach świata, od dżumy, poprzez inne choroby, takie jak cholera, tyfus, ospa, syfilis, trąd czy hiszpanka, które były bardzo wyniszczające. Dopiero szczepienia i rozpoznanie przyczyn chorób dało szansę ich opanowania. Przytaczając odpowiednie dane Pan Profesor udzielił zebranych odpowiedzi na pytanie „czy szczepienia są bezpieczne?“, również w kontekście COVID-19. Skoro fakty jednoznacznie wskazują na skuteczność szczepień, dlaczego ich unikamy? W czym tkwi problem? Podejmując życiowe decyzje – kierujemy się: faktami, emocjami, presją zewnętrzną, modą, postawą autorytetów. Na zakończenie swojego wystąpienia profesor Tomasz Smiatacz, pod rozwagę uczestnikom konferencji postawił dwa pytania: (1) Czy kłamstwo mieści się w pojęciu wolności słowa? (2) Czy zdrowie i życie ludzkie naprawdę jest najwyższą wartością?

Skutki zdrowotne izolacji społecznej w przebiegu pandemii to temat wykładu profesor Barbary Kamińskiej, która mówiła o różnorodnych skutkach nauczania online, zarówno w obszarze zdrowia fizycznego i psychicznego. Wskazała na znaczny wzrost liczby prób samobójczych ze skutkiem śmiertelnym podejmowanych przez osoby poniżej 18. roku życia. Przypomniała również, że pandemia COVID-19 poważnie zmodyfikowała funkcjonowanie społeczne nastolatków i zmieniła ich codzienne życie. Profesor Barbara Kamińska przytoczyła liczne, negatywne skutki ograniczeń społecznych.

Profesor Jacek Pyżalski swoje przemyślenia dotyczące pracy i nauki podczas pandemii zawarł w wystąpieniu pt. **Konsekwencje edukacji zdalnej w obszarze zdrowia psychicznego**. Zwrócił uwagę, że nie da się przeprowadzić wyraźnej granicy między zdrowiem fizycznym i psychicznym. Te dwa obszary są bardzo mocno ze sobą powiązane i wzajemnie się warunkują. Charakteryzując edukację zdalną często używa się dwóch

przymiotników: kryzysowa i wymuszona. Tymczasem badania wskazują, że lekcje on-line miały nie tylko złe konsekwencje, ale wywarły też dobry wpływ lub obojętny na jej uczestników. Z badań prowadzonych przez grupę profesora Jacka Pyżalskiego wynika, że największy wpływ na zdrowie psychiczne miały relacje (uczeń – uczeń, uczeń – nauczyciel). Pogorszenie relacji potwierdziło ok. 50% respondentów; 30% – takie same, a 5% określa relacje jako lepsze niż przed pandemią (głównie uczniowie nieśmiali i z zespołem autyzmu). Spośród badanych, aż 60% nauczycieli potwierdziło, że czują się gorzej i dużo gorzej (u uczniów 50%, a jeszcze mniej rodzice). Co tak pogrążyło nauczycieli? W krótkim czasie musieli opanować wiele umiejętności, poznać nowe narzędzia, zmienić metody pracy. Stale poddawani byli permanentnej hospicacji, zaburzeniu uległy relacje praca – dom (mieszkam w pracy!) oraz rytm dobowy (ciągłe telefony, nawet w nocy). Nie ulega wątpliwości, że te wszystkie okoliczności przekładały się na relacje. Mamy obowiązek troszczyć się o zdrowie dzieci i młodzieży, ale nie zapominajmy o nauczycielach.

W dalszej części odbyło się wystąpienie dra n. med. Tadeusza Jędrzejczyka oraz dra n. ekon. Mariusza Kaszubowskiego pt. **Lepsza Przyszłość – przeciwdziałanie zaburzeniom psychicznym u dzieci i młodzieży** i dotyczyło działań profilaktycznych w zakresie zdrowia psychicznego w województwie pomorskim. Projekt o powyższym tytule realizowany jest przez Departament Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego.

Opiekę psychiatryczną w województwie pomorskim krótko przedstawiła Agnieszka Kapała-Sokalska, członkini Zarządu Województwa Pomorskiego. Przypomniała, że odpowiednią profilaktykę adresowaną do dzieci i młodzieży oraz skuteczną terapię ma zapewnić model leczenia środowiskowego, stanowiący najbardziej efektywną formę opieki nad tą populacją. Najbardziej kosztowne i zarezerwowane dla małej grupy potrzebujących pomocy dzieci są wysokospecjalistyczne oddziały szpitalne, natomiast najbardziej potrzebne środowiskowe formy pomocy: poradnie, oddziały dzienne, oddziały opieki środowiskowej i interwencji kryzysowej. Prelegentka przedstawiła wykaz Ośrodków Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży (I poziom referencyjny) na terenie województwa pomorskiego (patrz tab. str. 40). Do ośrodków tych można dostać się bez skierowań. Znajdziemy tam psychologów, psychoterapeutów, terapeutów środowiskowych, nie ma jednak psychiatrów. Swoją działalnością obejmują całe środowisko, rodziny, szkoły.

I (pierwszy) poziom referencyjny jest już faktem, teraz czekamy na II i III poziom referencyjny. Ministerstwo Zdrowia wydało stosowne akty prawne i ogłosiło konkursy.

Po zakończeniu części wykładowej organizatorzy konferencji zaproponowali uczestnikom panel dyskusyjny na temat: **Działania wychowawcze, profilaktyczne i pomocowe na rzecz wsparcia dzieci i młodzieży**. Dyskusję moderowała dziennikarka Radia Gdańsk – **Joanna Matuszkiewicz**, natomiast jej uczestnikami byli: **Lucyna Lewandowska** – psycholog, PPP nr 1 w Gdyni; dr **Maciej Dębski** – socjolog, UG; **Małgorzata Zauliczna** – nauczyciel, VIII LO im. Komisji Edukacji Narodowej w Gdańsku; **Maksymilian Karc** – uczeń, VIII LO im. Komisji Edukacji Narodowej w Gdańsku; **Tomasz Karc** – rodzic. Uczestnicy dyskusji dzielili się przeżyciami z okresu edukacji zdalnej. Szczerze opowiadali o własnych emocjach i refleksjach z tego trudnego i niejednoznacznego okresu. Podsumowaniem dyskusji są wnioski wynikające z wypowiedzi uczestników panelu dyskusyjnego:

- Należy „rozprawić” się z pandemią i nauczaniem zdalnym na forum klasy, zobaczyć negatywy, nie pomijając pozytywów.
- W pracy wychowawczej położyć nacisk na relacje, bliskość; dobre relacje przełożą się na efekty edukacji.
- W miarę możliwości organizować zajęcia na łonie natury, wychodzić z uczniami do parku, na łąkę i do lasu.
- W każdej szkole niezbędny jest psycholog.
- Nauczyciele potrzebują edukacji w zakresie profilaktyki zdrowotnej, również na etapie kształcenia.
- W zakresie szczepień, ich znaczenia i konieczności stosowania powinno być edukowane całe społeczeństwo, zarówno dzieci, młodzież i dorośli.

- Niezbędne jest edukowanie dzieci i młodzieży w zakresie dbałości o wzrok, masę ciała oraz wynikające z tego skutki zdrowotne.
- Należy pamiętać o higienie cyfrowej podczas nauki i pracy.
- Zwiększyć dostępność psychiatrów (zarówno w warunkach szpitalnych, jak i w poradniach).

Końcowa część konferencji poświęcona była emocjom i ich roli w życiu człowieka. Psycholog Ewelina Supińska stwierdziła, że znaczenie pozytywnych emocji dla zdrowia i dobrostanu potwierdzono w licznych badaniach naukowych. „Dla zdrowia i dobrego samopoczucia liczy się to, ile z każdego rodzaju emocji, pozytywnych i negatywnych, doświadczamy”. Potrzeba trzech pozytywnych doświadczeń, aby „zrównoważyć” jedno doświadczenie negatywne i doświadczyć korzystnych efektów pozytywności (B. Fredrickson).

I TY MASZ TĘ MOC. Pozytywność to profilaktyczne działanie prozdrowotne. Poprzez świadomą regulację emocji masz wpływ na swoje zdrowie i dobrostan to ostatnie zdanie z wystąpienia Eweliny Supińskiej najlepiej podsumowuje tegoroczną konferencję.

W przyszłym roku planowana jest kolejna konferencja z cyklu *Zdrowy Pomorzanin*, na którą w imieniu wszystkich organizatorów, już dzisiaj zapraszamy zainteresowanych.

Irena Czyż

Koordynator konferencji, konsultant ds. wspomagania pracy nauczycieli w zakresie promocji zdrowia, profilaktyki zdrowotnej i aktywności sportowej oraz przedmiotów przyrodniczych w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.

ZDROWY POMORZANIN
8. Profilaktyczne działania prozdrowotne szansą na rozwój pomorskiej edukacji

I TY MASZ TĘ MOC
POZYTYWNOŚĆ TO PROFILAKTYCZNE DZIAŁANIE PROZDROWOTNE
To nie banal, zbytek, luksus czy fanaberia.
Poprzez świadomą regulację emocji masz wpływ na swoje zdrowie i dobrostan.
Dążenie do dobrostanu to codzienne dążenie do pozytywności, które wymaga systematyczności i wysiłku.
SAMO SIĘ NIE ZROBI!

Nagranie konferencji online
Materiały z konferencji

Wykaz ośrodków I stopnia referencyjnego systemu ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży – województwo pomorskie (stan na 7.12.2021)
ze strony: <https://www.nfz.gov.pl/dla-pacjenta/informacje-o-swadczeniach/ochrony-zdrowia-psychicznego-dzieci-i-mlodziezy/>

Świadczeniodawca	Miasto	Adres realizacji świadczeń	Numer telefonu
Samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej w Czersku	Czersk	Królowej Jadwigi 4	502 518 083
Samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej w Człuchowie	Człuchów	Szczecińska 16	59 714 23 87, 690 465 430
Szpital specjalistyczny w Kościerzynie spółka zoo	Dzierżążno	Szpitalna 36	58 687 19 32
Wojewódzki szpital psychiatryczny im. prof. Tadeusza Bilikiewicza	Gdańsk	Srebniki 17	570 213 101
Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej nr 1	Gdańsk	Piotrkowska 27/6	600 053 419 i 698 358 576
Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej nr 1	Gdańsk	Prezydenta Lecha Kaczyńskiego 30	600 053 419 i 698 358 576
Fundacja oparcia społecznego Aleksandry Fosa	Gdańsk	Radna 3/2	790 512 212
Centrum cbt spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	Gdańsk	Juliusza Słowackiego 35	668 539 813 i 58 727 17 12
Szpital pomorskie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	Gdynia	Wójta Radtkego 1	5872 60 860
Centrum zdrowia diagnoza i terapia	Gdynia	Inż. J. Śmidowicza 49	531 255 697 i 531 539 639
Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej nr 1	Gdynia	Wioślarska 12	600 053 419 i 698 358 576
Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej nr 1	Kosakowo	Żeromskiego 49	600 053 419 i 698 358 576
Szpital specjalistyczny w Kościerzynie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	Kościerzyna	A. Piechowskiego 36	58 686 07 80
Samodzielny publiczny specjalistyczny zakład opieki zdrowotnej	Lębork	Juliana Węgrzynowicza 13	662 044 789
OŚRODEK WCZESNEJ INTERWENCJI „AS”	Malbork	Marii Konopnickiej 4/3	668 299 221
Specjalistyczna praktyka położniczo-ginekologiczna	Nowy Dwór Gdański	Sienkiewicza 17	55 246 22 33 i 515 768 855
Samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej	Prabuty	Władysława Jagiełły 26a	22 177 78 34
Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej nr 1	Rumia	Derdowskiego 23	600 053 419 i 698 358 576
Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej nr 1	Sopot	Gen. Józefa Wybickiego 48	600 053 419 i 698 358 576
CENTRUM ZDROWIA PSYCHICZNEGO	Słupsk	Juliana Tuwima 34	59 307 07 37 , 574 700 599
Szpital dla nerwowo i psychicznie chorych im. St. Kryzjana	Starogard Gdański	Skarszewska 7	58 562 06 00 w.2136
Samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej	Starogard Gdański	Gen. Józefa Hallera 21	22 177 78 34
Przychodnia Rogowsy spółka z ograniczoną odpowiedzialnością sp. K.	Tczew	Jaroslawa dąbrowskiego 10	58 530 77 (78)
Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej nr 1	Wejherowo	10 lutego 13	600 053 419 i 698 358 576

Mariusz Domański

Eduinnowacje XXI wieku

Jak pozyskać informacje w Design Thinking?

WYBRANE NARZĘDZIA I TECHNIKI (część II)

Ciąg dalszy „zmagania” z odkrywaniem Design Thinkingu, formy niezwykle ciekawej i inspirującej w codziennej pracy nauczyciela/wychowawcy. Design Thinking to metoda, która stawia ucznia w centrum uwagi we współczesnej szkole.

Metoda 5why – 5x dlaczego

Metoda 5why, zwana także „5x razy dlaczego”, jest iteracyjną techniką stosowaną do analizy związków przyczynowo-skutkowych konkretnego problemu. Podstawowym celem tej techniki jest to, aby określić przyczynę problemu, powtarzając pytanie „dlaczego?”, gdzie każde pytanie jest podstawą do następnego pytania. Cyfra „5” w nazwie wywodzi się od empirycznej obserwacji liczby iteracji zazwyczaj wymaganej do rozwiązania problemu, jednak dokładna liczba iteracji (zadawania pytania „dlaczego”) nie jest tutaj kluczowa. Ważniejsze jest zadawanie pytań do momentu, aż przyczyna źródłowa problemu zostanie wykryta i wyeliminowana¹.

Źródło: Ohno T.: *System produkcyjny Toyoty: Więcej niż produkcja na dużą skalę*. Portland Productivity Press, 1988

Warto zauważyć, że ostatnią odpowiedzią jest wskazanie na proces. Jest to jeden z najważniejszych aspektów w podejściu 5 Why – prawdziwa przyczyna problemu powinna być skierowana w stronę proce-

su, który nie funkcjonuje poprawnie lub nie istnieje. Częstym błędem jest to, że osoby odpowiadające na pytanie wskazują na „klasyczne odpowiedzi” takie jak: zbyt mało czasu, za mało funduszy lub niewystarczająca liczba pracowników. Odpowiedzi te mogą być prawdziwe, ale zazwyczaj są poza ludzką kontrolą. Dlatego też zadając pytania warto myśleć o tym, dlaczego proces nie działa².

Brainstorming – burza mózgów

Burza mózgów jest znakomitym narzędziem generowania pomysłów. Intencją burzy mózgów jest wykorzystanie zbiorowego myślenia, angażując multidyscyplinarną grupę do słuchania i czerpania pomysłów, opierając się na innych rozwiązaniach. Zazwyczaj do przeprowadzenia burzy mózgów wykorzystuje się „post-ity”, czyli kolorowe karteczki przyklejane na ścianie, służące do zmapowania procesu myślowego, które są tymczasowe. Można je swobodnie przeklejać, układać w różnych konfiguracjach, przez co przypominają, że proces wymaga sporej elastyczności i dystansu do własnych pomysłów. Głównym wyzwaniem jest przestrzeganie podstawowych zasad brainstormingu³:

- Powinno się opisywać jak najwięcej pomysłów, również tych odważnych i zupełnie „zwarowanych”;
- Nie powinno się oceniać tego, co zostało powiedziane (na to będzie czas później);
- Powinno się uważnie słuchać i udoskonalać pomysły innych – pożyczanie, modyfikowanie i udoskonalanie cudzych pomysłów jest jak najbardziej wskazane;
- Warto także rysować rozwiązania, ponieważ pobudza to kreatywność.

W tej metodzie istotnymi elementami jest moderator i czas:

Moderator – pamiętajcie, żeby wybrać jednego moderatora (może być nią osoba z grupy lub nauczyciel), czyli kogoś, kto wspomaga pracę pytaniami, sprawdza czy przestrzegane są zasady i pilnuje czasu. To moderator inspirował pytaniami i podpowiadał nowe perspektywy, gdy burza mózgów nie udaje się.

Moderator też przygotowuje krótkie ćwiczenie „rozgrzewkowe” przed samą burzą mózgow. Pamiętajcie o nim – pobudzenie uczestników jest kluczem do udanej burzy mózgow. Moderator zwykle pobudza pytaniami, gdy widzi, że pierwsza faza kreatywności osłabła. Może to robić np. poprzez skalowanie („A gdybyśmy chcieli to zrobić za złotówkę?”, „A gdybyśmy dysponowali milionem?”, „A co, gdyby budżet nie był ograniczeniem?”, „A gdyby nasza szkoła była 5 razy większa?”, „A gdyby nasza klasa miała 2 na 2 metry?”) lub przez analogię czy to do osoby czy kompletnie innej branży („Jak by to zrobił Steve Jobs?”, „Jak by to zrobił bankier?”, „Która branża ma podobne problemy?”).

Czas – burza mózgow nie powinna być długa. Dajcie sobie na nią 12-20 minut (w tym czasie zachęćcie uczestników, by wygenerowali 50 pomysłów). Czas miercie skrupulatnie, można użyć stopera. Możecie też wymyślić jakiś konkurs na jak największą liczbę pomysłów, wtedy uczestnikom nie trzeba przypominać o zasadzie „idź na ilość, nie na jakość”⁴. Po upływie czasu zliczamy liczbę pomysłów, po czym wybieramy te najatrakcyjniejsze. Jak? Jest wiele sposobów. Jednym z nich są „trzy kropki”, czyli każdy może wybrać trzy pomysły, które jego zdaniem mają największy potencjał. Wybiera trzy i stawia jedną kropkę przy każdym z nich. Potem zliczamy i dyskutujemy, dyskutujemy, dyskutujemy... W końcu decydujemy się na jeden pomysł do prototypowania.

Metoda 6 kapeluszy

Inną metodą usprawniającą generowanie pomysłów jest metoda 6 kapeluszy, zwana również metodą DeBono. Metoda ta to nic innego, jak omawianie w grupie różnych pomysłów, patrząc na nie pod różnym kątem. Sześć mentalnych kapeluszy symbolizuje sześć różnych stanów umysłu – „zakładając” każdy z nich patrzymy na wszystko nieco inaczej⁵.

W taki sposób można ocenić:

- kapelusz czerwony – reprezentuje emocje – co czujemy, kiedy mówimy o tym pomysle?
- kapelusz biały – reprezentuje obiektywizm – co wiemy o danym pomysle?
- kapelusz czarny – reprezentuje pesymizm – co nam się w tym pomysle nie podoba?
- kapelusz żółty – reprezentuje optymizm – co może się udać?
- kapelusz zielony – reprezentuje możliwości – co może innego się z tego pomysłu rozwinąć?
- kapelusz niebieski – reprezentuje organizację – nadaje tok całemu podejściu, organizuje sesję.

Metoda sześciu kapeluszy jest oparta na modelu równoległego myślenia, co ma na celu uzyskanie jak największej liczby różnych opinii na badany temat. Dzięki zastosowaniu tej metody możliwe jest także

przeprowadzenie oceny wypracowanych rozwiązań w sposób ustrukturyzowany i zorganizowany⁶. Wszyscy uczestnicy sesji generowania pomysłów „zakładają” ten sam kolor kapelusza, rozpoczynając od niebieskiego (w celu omówienia sposobu przebiegu spotkania i określenia celów oraz zadań).

Zestawienie pytań pomocniczych stosowanych w metodzie 6 kapeluszy (źródło: opracowanie na podstawie⁷).

kolor kapelusza	reprezentacja	pytania pomocnicze
biały	obiektywizmu	Jakie znasz fakty?
czerwony	emocji	Jak na to reagujesz? Jakie emocje odczuwasz? Jak czujesz ten temat?
żółty	optymizmu	Jakie dobre strony zauważasz? Dlaczego warto to zrobić? Jakie pozytywne cechy widzisz?
czarny	pesymizmu	Co w tym widzisz złego? Czy to zadziała? Jakie widzisz słabe strony?
zielony	możliwości	Jak mogę to zrobić skuteczniej? Co jeszcze mogę zrobić? Co zmienić, aby było inaczej?
niebieski	organizacji	Jakiego myślenia wymaga ta sprawa? Co powinno się zrobić w następnej kolejności? Co udało się zrobić do tej pory?

Dzięki temu, iż wszyscy uczestnicy koncentrują się na konkretnym podejściu (kolorze kapelusza) w jednym czasie, grupa współpracuje lepiej, niż gdyby jedna osoba oceniała pomysły emocjonalnie (czerwony kapelusz), podczas gdy inna osoba próbuje być obiektywna (biały kapelusz), a jeszcze inna jest nastawiona krytycznie do wszystkich pomysłów, które wyłaniają się z dyskusji (czarny kapelusz)⁸.

Podsumowując, Design thinking wpisuje się w nurt tzw. Human Centered Design, tzn. procesu stawiającego człowieka w centrum. Zgodnie z tym sposobem myślenia każdy jest ekspertem od swojego życia, a więc najlepiej wie, jak czuje się, gdy korzysta z danej usłu-

gi lub produktu i czy jego oczekiwania są spełnione. Design thinking to sposób na wypracowanie innowacji małymi krokami. Dzięki tej metodzie powstały nowe produkty, opakowania, usługi, projekty przestrzeni publicznej, koncepty marketingowe oraz przełomowe technologie. Cieszy fakt, że Design thinking staje się coraz bardziej popularny w edukacji.

Przypisy:

1. Brożyńska M., Lis A., Szymczak M., Kowal K., 5xdlaczego. Pierwszy podręcznik metody, 2K Consulting, Łódź 2014.
2. Masaaki I., Kaizen G., Zdroworozsądkowe, niskokosztowe podejście do zarządzania, MT Biznes, Warszawa 2000.
3. Gołaś H., Mazur A., Zasady, metody i techniki wykorzystywane w zarządzaniu jakością, Wyd. Politechniki Poznańskiej, Poznań 2010.
4. Wachowiak P., Granice w zarządzaniu kapitałem ludzkim [dostęp: 10.11.2021] https://ssl-administracja.sgh.waw.pl/pl/OW/publikacje/Documents/Granice_Wachowiak.pdf
5. Bernacka D., Od słowa do działania, Wydaw. Akademickie Żak, Warszawa 2001.
6. De Bono E., Naucz się myśleć kreatywnie. Podręcznik twórczego myślenia dla dorosłych i dla dzieci, Wydaw. PRIMA, Warszawa 1995.

7. Design thinking bootcamp bootleg, Hasso Plattner Institute of Design, Stanford, <http://designthinking.pl/> [dostęp 24.08.2021r.]
8. Szmiedt K.J., ABC kreatywności. Wydaw. Difin, Warszawa 2010.

Mariusz Domański

Dyrektor II Liceum Ogólnokształcącego im. A. Mickiewicza w Słupsku, szkoły w Rankingu Liceów „Perspektywy” oraz Rankingu STIM. II LO notowane jest w prestiżowym Rankingu Szkoła Kompetencji Przyszłości, a także Microsoft Showcase Schools oraz Szkoły w Chmurze Microsoft. Nauczyciel dyplomowany z 24-letnim stażem pracy pedagogicznej. Absolwent studiów podyplomowych: Ewaluacja w edukacji oraz Zarządzanie zasobami ludzkimi. Ukończył Pomorską Akademię Liderów Edukacji 2020. Od 2018 roku Ekspert Microsoft Innovative Educator. Trener w programie „Aktywna Edukacja” organizowanym przez CEO oraz ORE. Ekspert ds. awansu zawodowego nauczycieli.

Marek Wróblewski

Lekcja programowania: Algorytm Euklidesa w Python

Podstawa programowa przedmiotu informatyka II etap edukacyjny: klasy IV-VIII. Treści nauczania – wymagania szczegółowe – klasy VII i VIII

I. Rozumienie, analizowanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń:

1. **Stosuje różne sposoby przedstawiania algorytmów, w tym w języku naturalnym, w postaci schematów blokowych, listy kroków;**
2. **stosuje przy rozwiązywaniu problemów podstawowe algorytmy:**
  - 1) *na liczbach naturalnych: bada podzielność liczb, wyodrębnia cyfry danej liczby, przedstawia działanie algorytmu Euklidesa w obu wersjach iteracyjnych (z odejmowaniem i z resztą z dzielenia),*
  - 2) *wyszukiwania i porządkowania: wyszukuje element w zbiorze uporządkowanym i nieuporządkowanym oraz porządkuje elementy w zbiorze metodą przez proste wybieranie i zliczanie;*

Podstawa programowa z informatyki podkreśla znaczenie algorytmicznego myślenia. Algorytm Euklidesa służy do poszukiwania największego wspólnego dzielnika dwóch liczb naturalnych (NWD), jako jedyny jest wymieniony z nazwy w podstawie programowej klas VII i VIII. Jego realizacja w obu wersjach iteracyjnych, metodą przez odejmowanie i metodą przez dzielenie, jest obowiązkowa. Z zapisów podstawy programowej wynika, że uczeń powinien stosować różne sposoby przedstawiania algorytmów w tym w postaci schematów blokowych – to zagadnienie zostało przeze mnie omówione w artykułach zamieszczonych w poprzednich wydaniach „Informatora Oświatowego” (nr 2/2021, s. 48-49; nr 3/2021, s. 62).

Docelową formą prezentacji algorytmu jest język wysokiego poziomu. Wybrałem Pythona ze względu na prostotę i rosnącą popularność zarówno na rynku, jak i w edukacji. W Python można tworzyć algorytmy na maturze. Do kodu dodałem zmienną licznik, która nie ma bezpośredniego związku z algorytmem Euklidesa, ale jej zadaniem będzie policzenie ilości przebiegu pętli wskazującej NWD. Sprawdźmy w ten sposób wydajność obu wersji algorytmu.

Kod Python algorytmu Euklidesa – wyznaczenie NWD metodą przez odejmowanie.


```

1. liczba1=int(input('podaj pierwszą liczbę: '))
2. liczba2=int(input('podaj drugą liczbę: '))
3. licznik=0
# początek pętli
4. while liczba1!=liczba2:
5.     licznik+=1
6.     if liczba1>liczba2:
7.         liczba1=liczba1-liczba2
8.     else:
9.         liczba2=liczba2-liczba1
# koniec pętli
10.print ("pętla wykonana {} razy".format(licznik))
11.print("NWD to:", liczba1 )

```

Wyjaśnienie poszczególnych linii kodu:

1. Wczytuję z klawiatury zmienną liczba1. Funkcja input wyświetla komunikat i czeka na wprowadzenie wartości. Funkcja int zamienia wprowadzoną wartość (domyślnie string) na liczbę typu integer.
2. Jak w pk.1 ze zmienną liczba2.
3. Tworzę zmienną licznik z wartością początkową 0 po to aby sprawdzić wydajność algorytmu. Zmienna będzie zliczała przebiegi pętli.
4. Początek pętli dopóki liczba1 jest różna od liczba2 (!= operator nie są sobie równe).
5. Dodaję 1 do wartości zmiennej licznik, jest to skrót zapisu licznik = licznik+1.
6. Początek instrukcji warunkowej jeżeli liczba1 jest większa od liczba2.
7. Jeżeli warunek z pk. 6 jest spełniony podstaw do liczba1 wartość liczba1-liczba2.
8. W przeciwnym wypadku (do warunku z pk6).
9. Jeżeli warunek z pk. 6 nie jest spełniony, podstaw do liczba2 wartość liczba2-liczba1. Koniec pętli.
- 10.Wyprowadź na ekran komunikat, zastosowałem funkcję format, która wstawi wartość zmiennej licznik do nawiasu {}.
- 11.Wyprowadź wartość NWD. Można byłoby użyć funkcji format. Kod tej linijki wyglądałby tedy tak: print("NWD to : {}".format(liczba1)).

Kod Python algorytmu Euklidesa – wyznaczenie NWD metodą przez dzielenie.

```

1. liczba1=int(input(,podaj pierwszą liczbę: ,))
2. liczba2=int(input(,podaj drugą liczbę: ,))
3. licznik=0
4. if liczba2==0:
5.     print(„NWD to:”,liczba1)
6.     else:
# początek pętli
7.     while liczba2>0:
8.         licznik+=1
9.         reszta=liczba1%liczba2
10.     liczba1=liczba2
11.     liczba2=reszta
# koniec pętli

```

```

12. print(„pętla wykonana {} razy”.format(licznik))
13. print(„największy wspólny dzielnik to:”,liczba1)

```

Wyjaśnienie poszczególnych linii kodu:

1. Wczytuję z klawiatury zmienną liczba1. Funkcja input wyświetla komunikat i czeka na wprowadzenie wartości. Funkcja int zamienia wprowadzoną wartość (domyślnie string) na liczbę typu integer.
2. Jak w pk.1 ze zmienną liczba2.
3. Tworzę zmienną licznik z wartością początkową 0 po to aby sprawdzić wydajność algorytmu. Zmienna będzie zliczała przebiegi pętli.
4. Jeżeli liczba 2 jest równa 0 to przejdź do pk.5.
5. Wyprowadź komunikat NWD to : wartość liczba1.
6. W przeciwnym wypadku przejdź do pk.7.
7. Początek pętli dopóki liczba2 jest większa od 0.
8. Dodaję 1 do wartości zmiennej licznik, jest to skrót zapisu licznik = licznik+1.
9. Wstawiam do zmiennej reszta, resztę z dzielenia liczba1 przez liczba 2 (% operator modulo)
- 10.Wstawiam wartość zmiennej liczba2 do liczba1
- 11.Wstawiam wartość zmiennej reszta do liczba2
Koniec pętli.
- 12.Wyprowadź na ekran komunikat, zastosowałem funkcję format, która wstawi wartość zmiennej licznik do nawiasu {}.
- 13.Wyprowadź wartość NWD. Można byłoby użyć funkcji format. Kod tej linijki wyglądałby tedy tak: print("NWD to : {}".format(liczba1)).

Algorytm metodą przez odejmowanie wykona dla pary liczb 123456789 i 2 pętlę 61728395 razy, a algorytm metodą przez dzielenie dla tej samej pary liczb, wyświetli wartość 2 licznika pętli. Czas działania algorytmu bazującego na metodzie przez odejmowanie przy dużych liczbach jest znaczący, wykonanie takiej liczby operacji musi trwać.

Zapraszam na warsztaty z cyklu *Jak uczyć programowania?* organizowane przez nasz Ośrodek. Podczas szkoleń wyjaśniam wszystkie pojawiające się niejasności i zawiłości, zarówno pod względem merytorycznym, jak i technicznym.

Marek Wróblewski

Nauczyciel konsultant ds. wspomagania nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnej ODN w Słupsku. Autor wielu form doskonalenia dla nauczycieli informatyki i przedmiotów nieinformatycznych. Moderator nauczycielskich sieci współpracy i samokształcenia.

Mariola Czapiewska

Z rodziną za pan brat

SCENARIUSZ ZAJĘĆ Z WDŹ W KLASIE 4

W Ustawie z dnia 14 grudnia 2016 roku „Prawo oświatowe” czytamy: „Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich (...). System oświaty zapewnia w szczególności realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju; wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny; wychowanie rozumiane jako wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej, wzmacniane i uzupełniane przez działania z zakresu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży (...)”.

Od wielu lat polska szkoła wspiera rodziny także poprzez zajęcia edukacyjne „wychowanie do życia w rodzinie” (WDŹ). Zajęcia te realizowane są od czwartej klasy szkoły podstawowej i w szkole ponadpodstawowej. Jak każdy przedmiot WDŹ ma własną podstawę programową, określającą zarówno cele kształcenia, jak i przekazywane uczniom treści. Zajęcia z WDŹ, w odróżnieniu od innych lekcji, nie są obowiązkowe. Przedmiotu uczyć niedługo, ale zawsze staram się, aby treści, które chcę przekazać młodzieży były podane w sposób zrozumiały, interesujący i w miarę możliwości kreatywny.

Poniżej przedstawiam scenariusz zajęć, który można zrealizować w klasie IV. Uczniowie dopiero zapoznają się z przedmiotem WDŹ. Jest to druga lekcja po lekcji organizacyjnej. W dobie kryzysu rodziny kształcenie dzieci i młodzieży w polskich szkołach na temat tego, czym jest rodzina, rodzicielstwo staje się przejawem solidarności z przyszłymi pokoleniami.

Klasa: IV – szkoła podstawowa

Temat: Z rodziną za pan brat.

Czas trwania: 45 min.

Cel lekcji: uświadomienie roli rodziny w życiu człowieka, podkreślenie roli dziecka w budowaniu więzi rodzinnych.

Cele szczegółowe:

- poznanie podstawowych funkcji rodziny,
- ukształtowanie poglądów, przekonań i wyobrażeń o życiu rodzinnym,

- wskazanie na wzajemne stosunki między poszczególnymi członkami rodziny,
- prawidłowe komunikowanie się, rozwiązywanie konfliktów, empatia,
- dostrzeganie potrzeb własnych i innych ludzi, wyrażanie uczuć, asertywność,
- budzenie poczucia odpowiedzialności za rodzinę,
- aktywny udział w życiu rodziny.

Metody: burza mózgów, rozmowa kierowana, problemowa, integracyjna, zdania niedokończone.

Formy: indywidualna, grupowa, zbiorowa.

Środki dydaktyczne: duże kartki papieru, kłębek wełny, karty pracy

Przebieg lekcji:

1. Przywitanie i uczniów i sprawdzenie obecności.

Zabawa z kłębkami wełny. Uczniowie stoją w kole. Nauczyciel trzyma kłębek wełny i rzuca do wybranego ucznia, rozwijając go, mówiąc przy tym imię członka rodziny i jego jeden z obowiązków domowych. Kolejno uczniowie rzucają do siebie i wymieniają. W ten sposób uczniowie widzą, jak się tworzą więzy rodzinne. Z wełny powstała swoista pajęczyna (ok. 8 min.).

2. Nauczyciel na tablicy wypisuje hasło: **RODZINA**. Uczniowie podają skojarzenia na ten temat. Podchodzą i zapisują (ok. 5 min.).

3. Rozmowa kierowana (ok. 7 min.).

Kto tworzy twoją rodzinę?

Jakie są wasze obowiązki?

Jakie inne obowiązki mają członkowie rodziny wobec siebie?

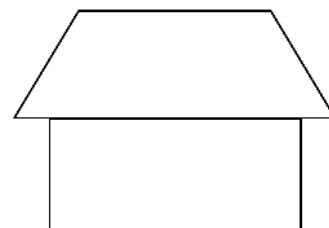
Dlaczego należy sobie pomagać?

Jak pokażesz członkom swojej rodziny, że ich kochasz i szanujesz?

Co możesz dla nich zrobić?

4. W kontury domu wpisz uczucia i zachowania członków rodziny, które sprzyjają życzliwej atmosferze w domu (ok. 5 min.).

Rozdanie kart pracy.

W prostokąt wpisz członka rodziny, a poniżej czynności, które wykonuje w domu.

JA				
----	--	--	--	--

5. Podział klasy na trzy grupy. Każda z grup otrzymuje wypisane na kartkach trzy funkcje rodziny oraz dużą kartkę do zapisu. Zadaniem uczniów jest rozwinąć myśl, na czym dana funkcja polega (ok. 12 min.).

Materiał pomocniczy dla nauczyciela:

Funkcje rodziny

Funkcja prokreacyjna – rodzina jest tą wspólnotą osób, która spełnia najkorzystniejsze warunki, aby w niej przyszedł na świat nowy człowiek i w niej przygotował się do samodzielnego życia.

Funkcja miłości – rodzina powinna zaspokoić podstawowe potrzeby ludzkie: miłości, bezpieczeństwa i przynależności. Każdy normalny człowiek odczuwa potrzebę posiadania kręgu bliskich osób.

Funkcja wychowawcza – jest to świadome działanie rodziców (członków rodziny) ukierunkowane na dobro dziecka.

Funkcja socjalizacyjna – zakłada uczenie się zachowań, norm i wartości uznawanych w danym społeczeństwie.

Funkcja ekonomiczna – służy zaspokojeniu potrzeb materialnych (jedzenie, ubranie, mieszkanie). Każdy członek rodziny ma swój wkład w zasilanie domowego budżetu. Rodzice czerpią dochody przez pracę, dla dzieci z kolei to nauka jest swoistą inwestycją w przyszłość.

Funkcja opiekuńcza – chroni przed negatywnymi skutkami życia np. ucieczką w alkoholizm, narkomanie. Dobry przykład wyniesiony z domu zapobiega popełnianiu błędów życiowych i daje punkt odniesienia do tego co dobre, a co złe.

Funkcja kulturotwórcza – dom wprowadza dziecko w świat sztuki i pozwala na rozwijanie własnych zainteresowań i talentów. Rodzina jest także szkołą języka, obyczajów, postaw i wzorów zachowań.

Funkcja religijna – wspiera rozwój moralno-religijny, jest swoistym kodeksem moralnym. Dzięki tej funkcji realizowany jest przekaz kultury religijnej, wierzeń i wartości.

Funkcja wspomagająca rozwój osobowości – przez osobowość należy rozumieć indywidualne właściwości psychiczne i duchowe danej osoby, kształtowane w ciągu całego jej życia. Na osobowość mają również wpływ: wiedza o sobie i świecie. Wszyscy mają wpływ na wszystkich i takie wielokierunkowe zachowanie daje szansę na wzbogacenie własnej osobowości.

Po skończonej pracy każda grupa prezentuje swoje przemyślenia, a efekty swojej pracy w formie plakatów wieszamy w widocznym miejscu sali. Uczniowie dochodzą do wniosków, że dom to miejsce, w którym mieszkamy, przebywamy razem z najbliższymi. Każdy z członków rodziny jest odpowiedzialny za dom i atmosferę, która w nim panuje. Drobiazgowo, które sprawiają, że nasz dom jest niepowtarzalny, nie można kupić w sklepie.

6. Rozwiązywanie wykreślanki. Zadaniem uczniów jest odnalezienie nazw członków rodziny. Wyrazy skreślamy poziomo, pionowo, po skosie, od tyłu. Rozmowa na temat stopnia pokrewieństwa określonych osób. (ok. 5min)

R	S	A	S	I	O	S	T	R	A	D	G
P	M	U	M	A	K	T	O	I	C	R	O
A	Y	A	T	O	J	I	H	I	Ó	N	J
D	A	D	C	D	O	E	D	N	R	R	C
R	H	A	L	O	J	I	D	P	K	W	I
B	R	A	T	M	C	M	Z	P	A	F	E
S	A	E	I	O	Z	H	I	L	M	A	C
T	T	U	J	T	Y	W	A	T	R	S	A
R	A	K	T	A	M	T	D	H	S	D	R
O	W	A	H	E	R	D	E	P	A	Y	D
J	I	U	J	N	Y	I	K	H	H	G	N
W	P	H	J	R	M	A	I	C	B	A	B

Nazwy członków rodziny do wykreślanki: matka, brat, dziadek, ojciec, siostra, babcia, syn, ciotka, macocha, córka, wuj, ojczym.

7. Nauczyciel proponuje, aby uczniowie dokończyli zdania: (ok. 3min.)

Rodzina to...

Cieszę się, gdy moja rodzina...

Z rodziną najlepiej...

Wiem, że moja rodzina...

W rodzinie może...

***

Dzięki realizacji takiego tematu uczniowie uświadamiają sobie, jak ważne są więzy rodzinne, utrwalają nazwy członków rodziny, a także mają okazję uzmysłowić sobie, jak wiele obowiązków spoczywa na wszystkich. To także uczy poszanowania pracy innych.

Uczniowie podczas lekcji WDŻ chętnie rozmawiają, dyskutują i zadają pytania, których nie mają odwagi postawić rodzicom czy prawnym opiekunom.

Mariola Czapiewska

Nauczyciel wychowania do życia w rodzinie w Zespole Szkół w Tuchomiu, oligofrenopedagog, polonista, logopeda oraz absolwentka studiów podyplomowych edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej.

Nauczyciel Pomorza 2021

DOBRE JEST CZASEM SPOJRZEĆ NA ŚWIAT Z PERSPEKTYWY DZIECKA

16 listopada 2021 r. w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Pomorskiego w Gdańsku, już po raz szósty odbyła się uroczysta gala, podczas której uhonorowani zostali nauczyciele Pomorza, wyróżniający się nieprzeciętnym zaangażowaniem w pracy z dziećmi i młodzieżą. Tytuł Nauczyciel Pomorza Roku 2021 otrzymała Zdzisława Głowienka – nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej nr 14 im. ks. Grzegorza Piramowicza w Gdańsku.

Wyróżnienia przyznano również 4 pedagogom: Marioli Romel-Kosiedowskiej – nauczycielce fizyki ze Szkoły Podstawowej nr 2 im. Obrońców Westerplatte w Prabutach, Sylwii Ropińskiej – nauczycielce języka polskiego ze Szkoły Podstawowej w Silnie, Monice Agnieszce Skwarek – nauczycielce matematyki w Zespole Szkół Informatycznych w Słupsku, Kamili Żwirek – nauczycielce edukacji wczesnoszkolnej, muzyki, logopedii i terapii pedagogicznej w Szkole Podstawowej w Lubieszewie.

Pozostali nominowani to: Anna Adryjanek – nauczycielka języka polskiego i wicedyrektorka w Ogólnokształcącym Liceum Programów Indywidualnych im. adm. Józefa Unruga w Gdańsku; Anna Borowicz – nauczycielka biologii i chemii ze Szkoły Podstawowej im. ks. prałata Józefa Bigusa w Baninie; Agata Borowicz – oligofrenopedagog i dyrektor Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego w Jezierniku, Marcin Stanisław Kisielewski – nauczyciel fizyki, informatyki i przedmiotów zawodowych w Zespole Szkół Mechanicznych i Logistycznych im. inż. Tadeusza Tańskiego w Słupsku, Elżbieta Maria Zardzewiały – nauczycielka plastyki i edukacji dla bezpieczeństwa w Szkole Podstawowej nr 6 z Oddziałami Integracyjnymi im. Władysława Gębika w Kwidzynie.

Wszystkim serdecznie gratulujemy wyróżnienia, życzymy zdrowia i dalszych sukcesów.

Rozmowa z Panią Zdzisławą Głowienką, laureatką Konkursu Nauczyciel Pomorza 2021

Jaka była Pani droga do zawodu nauczyciela?

Już jako mała dziewczynka bawiłam się z koleżankami w szkołę i to ja byłam zawsze nauczycielką, a one uczennicami. Z zeszytu A4 robiłam sobie dziennik, wpisywałam do niego nazwiska moich uczennic i oceny. Od zawsze wiedziałam, że chcę zostać nauczycielką w klasach młodszych, dlatego ukończyłam studia na Uniwersytecie Gdańskim na kierunku Pedagogika w zakresie nauczania początkowego i wychowania przedszkolnego. Podczas swojej pracy zawodowej wzięłam udział w kilkuset kursach i szkoleniach. Użytkowałam też Pierwszy Stopień Specjalizacji Zawodowej w zakresie nauczania początkowego. Gdy wprowadzono stopnie awansu zawodowego, w 2003 r. nadano mi stopień nauczyciela dyplomowanego.

37 lat pracy w zawodzie to imponujący okres. Czy pamięta Pani swoje początki, pierwszą klasę, w której była Pani wychowawczynią? Czy utrzymuje Pani kontakty z byłymi uczniami?

Tak, pamiętam moją pierwszą klasę i wszystkie następne. Pamiętam imiona i nazwiska wszystkich moich dzieci. Gdy spotykam czasami na ulicy lub w sklepie moich byłych uczniów, od razu zwracam się do nich po imieniu, natychmiast ich rozpoznaję. Niedawno w kolejce do kasy stała przede mną kobieta, nie widziałam jej twarzy. Kiedy odezwała się do kasjerki, rozpoznałam ją po głosie, wypowiedziałam jej imię i nazwisko. Ona odwróciła się i też mnie rozpoznała. To była dziewczynka z mojej pierwszej klasy. Pracowałam wtedy w Szkole Podstawowej nr 3 w Gdańsku. Długo rozmawialiśmy przed sklepem i wspominałyśmy moją pierwszą klasę, która liczyła 36 uczniów. Dla porównania – dzisiaj mam 19 dzieci w klasie. Niełatwo było pracować z tak liczną klasą, ale byłam wtedy młodą, pełną zapału nauczycielką i z nostalgią wspominam tamte czasy. SP 3 była jedną z największych szkół w Gdańsku. Pracowaliśmy od godz. 7:00 do 19:00, a ja miałam kl. I h i to nie była ostatnia klasa pierwsza. Pasowanie na ucznia przy takiej liczbie klas to było prawdziwe wyzwanie. W mojej pierwszej klasie dzieci nosiły niebieskie fartuszki z białymi kołnierzykami. Podczas przerw musiały spacerować dookoła korytarza, a my – nauczycielki – razem z nimi. Dzisiaj moje dzieci bawią się w czasie przerw, ale też noszą mundurki z logo szkoły.

Utrzymuję kontakty z niektórymi uczniami. Co roku we wrześniu przychodzą do mnie uczniowie z różnych roczników, którzy dawno skończyli podstawówkę, ale co roku pamiętają o nauczycielce z pierwszej klasy. Wydorosleli, zmieniły im się rysy twarzy, a ja natychmiast ich rozpoznaję. Kiedyś odwiedziła mnie jedna uczennica, na powitanie przytuliła się do mnie i powiedziała: Pachnie pani tak samo jak kiedyś. To są niezapomniane chwile, pełne wzruszeń. Inna uczennica, którą uczyłam 20 lat temu, wysłała mi co roku kartki na święta, urodziny, a nawet zaproszenie na swój ślub, na który, oczywiście, poszłam. To są piękne chwile. Piszemy do siebie kartki, czasami listy – takie tradycyjne, nie e-maile.

Jak w trakcie Pani kariery zmienili się uczniowie?

Szczerze mówiąc, nie widzę różnicy. Od 37 lat przychodzą do mnie w pierwszej klasie cudowni, mali ludzie, trochę wystraszeni, którzy nie wiedzą, co ich czeka, ale po pewnym czasie nabierają pewności siebie i coraz lepiej czują się w szkole. To raczej techniczne wytwory zmieniają się w szybkim tempie. Kiedyś dzieci oglądały bajki w telewizji, dzisiaj grają w gry

komputerowe i używają telefonów komórkowych. Czy możemy je winić za rozwój techniki? Dzisiaj dla dzieci to wszystko jest czymś zwyczajnym. To moja rola, żeby zachęcić dzieci do czytania książek. 37 lat temu i dzisiaj moi uczniowie czytali i czytają książki, i robią to chętnie. Kiedyś zostawały i dzisiaj zostają po lekcjach, żeby przygotować się do różnych konkursów, przedstawić lub pomóc w pracach przy organizacji kiermaszu bożonarodzeniowego, festynu rodzinnego czy innej szkolnej imprezy. Kiedyś i dzisiaj jedni byli kulturalni, z innymi trzeba było nad tym popracować. Często w telewizji słyszy się, jaka dzisiejsza młodzież jest niedobra, a ja znam wielu wspaniałych, młodych ludzi, którzy robią mnóstwo dobrych rzeczy dla środowiska, dla przyrody, dla starszych ludzi, dobrze się uczą i zawsze pamiętają o magicznych słówkach, zawsze wiedzą, jak należy się zachować. Mam kontakt z moimi byłymi uczniami i widzę, na jakich wspaniałych młodych ludzi wyrosli.

Tytuł Nauczyciel Pomorza 2021 jest ogromnym wyróżnieniem i docenieniem Pani mistrzostwa w zawodzie. Czy był, a może jest ktoś, kogo mogłaby Pani nazwać swoim mistrzem?

Moją mistrzynią była Halina Brillowska. Była, bo kilka lat temu odeszła po ciężkiej chorobie. Halinka pracowała ze mną w SP 3. Była dla mnie wzorem nauczyciela. To ona mnie wszystkiego nauczyła. Nigdy nie odmówiła pomocy, zawsze wszystko cierpliwie tłumaczyła. Pracowała też w Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku jako doradca metodyczny. Organizowała wspaniałe szkolenia. Dzięki niej jako pierwsze w Gdańsku wprowadziliśmy w naszej szkole nauczanie zintegrowane, zanim wprowadziła to reforma oświaty. Co tydzień prowadziłyśmy lekcje otwarte dla nauczycieli nauczania początkowego i dla siebie samych (było nas 37 nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej). Po lekcjach omawiałyśmy je, wskazywałyśmy, co było dobre, co można poprawić. Po 15 latach pracy w Trójce musiałyśmy się rozstać, bo tam powstało gimnazjum, a mnie przeniesiono do SP 14. Halinka pracowała już tylko w CENie, a potem odeszła na emeryturę. Na zawsze pozostanie w moim sercu.

Co motywuje i inspiruje Panią do podejmowania nowych wyzwań i osiągania kolejnych edukacyjnych sukcesów?

Moi uczniowie. Kiedy widzę małego chłopca, który ma problemy w nauce, ale wygrywa międzynarodowy konkurs plastyczny i z radością wykrzykuje: Wygrałem, nie wierzę! Cała klasa bije mu wtedy brawo i ta radość na jego twarzy... Widzę, jak podnosi się jego poczucie własnej wartości, jakie to jest dla niego ważne.

Od wielu lat należę do Stowarzyszenia Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta i jak mówi Freient: „Każda jednostka pragnie sukcesu. Niepowodzenie jest hamulcem.” Zwraca się do nauczycieli: „Starajcie się, by dziecko zawsze miało okazję do jakiegoś sukcesu”. Dlatego staram się, aby każdy mój uczeń osiągał jakieś sukcesy. Moje dzieci w ciągu ostatnich 10 lat zostały laureatami kilkuset konkursów literackich, plastycznych, fotograficznych, na fotoreportaż, gazetki (czasopisma, przewodniki po Gdańsku), teatralnych, kabaretowych, ekologicznych, recytatorskich, ortograficznych, czytelniczych, pięknego pisanie (wszystkie moje dzieci zawsze piszą piórem), matematycznych o zasięgu międzynarodowym, ogólnopolskim, wojewódzkim, miejskim i szkolnym.

Praca mojego ucznia, który został laureatem międzynarodowego konkursu plastycznego „Wszyscy równi – prawa człowieka oczami dziecka” wzięła udział w wystawie „Poland and the Convention on the Rights of the Child – the legacy of Janusz Korczak” w budynku ONZ w Nowym Jorku. Dzieci otrzymywały za swoje prace brązowe i złote medale od Ministra Spraw Zagranicznych Japonii, nagrody od prezydentów Polski, prezydenta Gdańska, marszałków senatu RP, marszałków i wojewodów woj. pomorskiego, rzecznika praw dziecka, Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków (OTOP), BirdLife International i wielu instytucji, których nie sposób tu wymienić, bo jest ich tak dużo. Moi uczniowie ciężko na to pracowali po lekcjach, w czasie zajęć *kuźnia talentów*, które od lat prowadzę społecznie. Najpiękniejsze jest to, że na kuźnię talentów chcą chodzić zawsze wszystkie moje dzieci. Każde dziecko jest w czymś dobre, każde ma inne uzdolnienia i talenty. Trzeba to z nich wydobyć, trzeba im to pokazać, dlatego biorę udział w różnych projektach, które mi w tym pomagają, a sukcesy moich uczniów są moim sukcesami.

Co uważa Pani za swój największy sukces zawodowy?

To był dzień, kiedy jedna z uczennic powiedziała do mnie, że przy mnie czuje się jak w domu. To był też dzień, kiedy mój uczeń z ADHD i Zespołem Tourette’a przyszedł do szkoły w bluzce, na której miał napis „Lubię moją szkołę”. I to był dzień, kiedy mój uczeń z niedostosowaniem społecznym, gdy dzieci pisały swobodne teksty na lekcji, wstał i przeczytał swój wiersz, w którym napisał: Przepraszam za to wszystko, co zrobiłem. Przepraszam, że Was krzywdziłem...”. A dzieci wtedy wstały i biły mu brawo, i nie tylko ja miałam wtedy łzy w oczach. To są takie chwile, których się nie zapomina. Zapomina się o tych wszystkich konkursach, o nagrodach, które też są dla mnie ważne, ale takie momenty z życia nauczyciela pozostają na zawsze w sercu.

Jakiej rady udzieliłaby Pani młodym nauczycielom rozpoczynającym pracę w szkole?

Najpierw powiedziałabym im, że wykonują najpiękniejszy zawód na świecie. Ja tak czuję.

Poradziłabym im, aby nie popadali w rutynę i zawsze dbali o rozwój zawodowy. Z czasem tracimy nieograniczoną energię i entuzjazm, dlatego bardzo ważna jest wymiana doświadczeń. Nawet, gdy wydaje się nam, że już wszystko wiemy, należy korzystać z interesujących ofert różnych szkoleń. Dla mnie każde szkolenie, kurs, spotkanie z innymi nauczycielami to zawsze przeżycie inspirujące do dalszej pracy, które owocuje wieloma nowymi pomysłami.

Odwołam się jeszcze raz do Celestyna Freineta, który nawoływał, by nauczyciel przewyciężył w sobie postawę autorytarną, narzucającą. Zalecam młodym nauczycielom, aby zniżyli się czasami do poziomu dziecka, aby weszli między uczniów, by z nimi pracowali, szukali razem rozwiązań i lepiej ich zrozumieli. Często podczas różnych warsztatów i konferencji w Stowarzyszeniu Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta pracowaliśmy technikami Freineta. Każda grupa otrzymywała określone zadania. Gdy kiedyś przypadła mi w udziale technika swobodnego tekstu, po otrzymaniu zadania poczułam lęk, czy mu podołam. Podobne emocje targają zapewne naszymi uczniami. Przez chwilę czułam się jak oni. Nie było łatwo napisać limeryk o ziemniaku, ale po prezentacji efektów pracy zespołów, okazało się, że nieźle sobie z tym poradziłyśmy. Zwykły ziemniak zainspirował nas do ciekawych poszukiwań, pobudził twórczą wyobraźnię, wyzwolił kreatywne myślenie, a nawet stał się inspiracją do poszukiwań nowych rozwiązań metodycznych. Dobrze jest czasem spojrzeć na świat z perspektywy dziecka. Lepiej je wtedy zrozumiemy. Takie spotkania z innymi nauczycielami pozwalają nabrać energii i entuzjazmu do dalszej pracy.

Młodym nauczycielom poradzę jeszcze, aby starali się wychować swoich uczniów na dobrych, uczciwych i tolerancyjnych ludzi. Brak tolerancji jest przyczyną wielu złych wydarzeń na świecie. Tolerancja w piramidzie moich wartości jest na pierwszym miejscu.

Aby mieć siłę do pracy konieczny jest odpoczynek. Jak spędza Pani wolny czas? Jakie są Pani pasje?

Wolny czas zawsze spędzam z moją rodziną. Uwielbiam podróżować, poznawać nowe miejsca w Polsce i Europie. Odpoczywam podczas górskich wędrówek, obserwacji ptaków i czytania książek. Ostatnio przeczytałam książkę Jerzego Bralczyka „Zwierzyńiec” – coś pięknego, polecam wszystkim. Jak powiedział Adam Wajrak: *To nie jest zwykła książka o zwierzętach i przyrodzie. Tak naprawdę to tylko pretekst, by udać się w fascynującą podróż w ostępy naszego języka. Tę książkę powinien mieć każdy, kto kocha język polski i przyrodę.*

Moją pasją jest moja praca. Pasja jest tym, co napędza nas do działania, jest naszą siłą napędową. Jeśli praca jest naszą pasją, to jesteśmy prawdziwymi szczęściarzami. Ja jestem.

O czym marzy Nauczyciel Pomorza 2021, nie tylko zawodowo?

Marzę, żeby skończyła się pandemia, żeby znowu było normalnie. Zawodowo marzę o tym, aby moja szkoła została wymalowana na zewnątrz, ponieważ jest bardzo stara i szara, a dzieci kochają kolorowy świat.

Ze **Zdzisławą Głowienką**, laureatką Konkursu Nauczyciel Pomorza 2021, nauczycielką edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej nr 14 im. ks. Grzegorza Piramowicza w Gdańsku rozmawiała **Dorota Iwanowicz**, konsultant ds. informacji pedagogicznej i kompetencji cyfrowych w ODN w Słupsku.

Irena Domnik
Zofia Lewandowska

Historia jednego zadania PO FINALE XX LIGI MATEMATYCZNEJ W KATEGORII: SZKOŁA PONADPODSTAWOWA

XX edycja Ligi Matematycznej im. Zdzisława Matuskiego w roku szkolnym 2020/21 przeszła już do historii. W kategorii: szkoła ponadpodstawowa, tegoroczna Liga składała się z czterech miesięcznych etapów domowych z zestawem pięciu zadań (październik-styczeń) oraz finału zawierającego siedem zadań. Zmagania finałowe w formie zdalnej w trzech grupach pod nadzorem Komisji Konkursowej miały miejsce 20 kwietnia 2021 roku. Z trudnymi zadaniami finałowymi zmierzyło się 44 uczniów. Zadania dla uczniów szkół ponadpodstawowych to zagadnienia nieszkolne, wymagające wiedzy spoza podstawy programowej. W tym roku do rozwiązania zadań konieczna była znajomość zagadnień z teorii niezmienników, metod rozwiązywania równań funkcyjnych, równań diofantycznych, układów równań cyklicznych, zasady szufladkowej Dirichleta, zagadnień z teorii liczb oraz twierdzeń z geometrii.

ZESTAW ZADAŃ FINAŁU:

ZADANIE 1. Wykaż, że spośród dowolnych siedmiu liczb naturalnych można wybrać dwie liczby a, b takie, że różnica $a^2 - b^2$ jest podzielna przez 10.

ZADANIE 2. W zbiorze liczb rzeczywistych rozwiąż układ równań

$$\begin{cases} x^2 + x(y - 4) = -2 \\ y^2 + y(x - 4) = -2. \end{cases}$$

ZADANIE 3. a, b, c, d, e są to liczby 7, 8, 9, 10, 11, ale ustawione w innej, przypadkowej kolejności. Wykaż, że iloczyn $(a - 1)(b - 2)(c - 3)(d - 4)(e - 5)$ jest liczbą parzystą.

ZADANIE 4. W wycinek koła o promieniu R wpisano okrąg o promieniu r . Cięciwa łącząca promienie wycinka koła ma długość $2a$. Wykaż, że

$$\frac{1}{r} = \frac{1}{R} + \frac{1}{a}.$$

ZADANIE 5. Przyprostokątne trójkąta prostokątnego mają długości a, b . Wyznacz długość odcinka wyciętego z dwusiecznej kąta prostego przez przeciwprostokątną.

ZADANIE 6. Adam użył dwukrotnie każdej z cyfr 1, 2, 3, ..., 9 i utworzył kilka parami różnych liczb pierwszych w taki sposób, że suma tych liczb jest możliwie najmniejsza. Oblicz tę sumę.

ZADANIE 7. Funkcja $R \rightarrow R$ spełnia warunek

$$2f(x) + 3f\left(\frac{2022}{x}\right) = 5x$$

dla dowolnej dodatniej liczby rzeczywistej x . Oblicz $f(6)$

Za każde zadanie można było otrzymać 10 punktów (łącznie 70 punktów). Liczba uzyskanych przez finalistów punktów ułożyła się następująco:

Oczywiście, na największe gratulacje zasługuje dwoje uczniów (4,55%), którzy zdobyli maksymalną liczbę punktów. O wysokim poziomie tegorocznego finału świadczy liczba aż 16 osób (36,4%), które zdobyły od 60 do 69 punktów. Natomiast średnia liczba uzyskanych punktów to 49,25, więc rozwiązanych prawie pięć z siedmiu zadań.

Interesująco przedstawia się średnia punktów uzyskanych za poszczególne zadania:

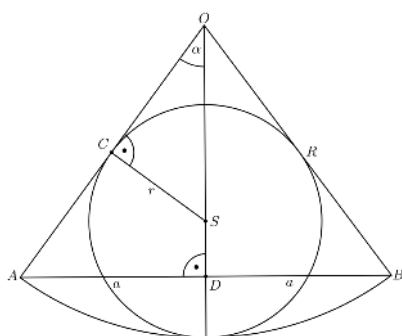
Łatwo zauważyć, że zadanie 3 okazało się najprostsze i większość uczniów uzyskała za nie maksymalną liczbę 10 punktów. Najtrudniejsze okazały się zadania 6 i 4.

Poniżej prezentujemy rozwiązania tych zadań zaproponowane przez Komisję Konkursową:

ROZWIĄZANIE ZADANIA 6: Żadna liczba pierwsza różna od 2 i 5 nie może się kończyć cyfrą 5 lub cyfrą parzystą. Zatem każda z cyfr 2, 5, 4, 4, 6, 6, 8, 8 musi pojawić się jako cyfra co najmniej dziesiątek wśród napisanych liczb pierwszych. Ponadto każda z cyfr 2, 5, 1, 1, 3, 3, 7, 7, 9, 9 musi wystąpić wśród liczb pierwszych jako cyfra jedności. Zatem szukana suma wynosi co najmniej 477 , bo $10(2+5+4+4+6+6+8+8)+(2+5+1+1+3+3+3+7+7+9+9) = 477$.

Przykładem żadanego zestawu liczb pierwszych jest: 2, 5, 29, 53, 41, 47, 61, 67, 83, 89.

ROZWIĄZANIE ZADANIA 4: Wprowadźmy oznaczenia jak na rysunku:

Rys. 1

Trójkąt OCS jest podobny do trójkąta ADO na podstawie cechy (kąć-kąć). To implikuje kolejno:

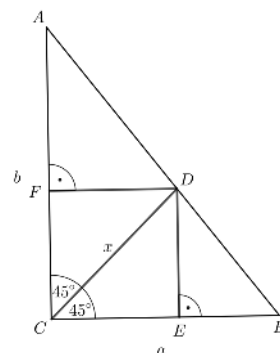
$$\begin{aligned}\frac{r}{a} &= \frac{R-r}{R} \\ Rr &= aR - ar \\ Rr + ar &= aR.\end{aligned}$$

Mnożąc teraz obie strony równania przez

$$\frac{1}{aRr} \text{ dostajemy } \frac{Rr}{aRr} + \frac{ar}{aRr} = \frac{aR}{aRr}, \text{ czyli } \frac{1}{a} + \frac{1}{R} = \frac{1}{r}.$$

Dla Komisji Konkursowej interesujące okazały się rozwiązania **Zadania 5** – ze względu na różnorodność metod zastosowanych przez finalistów, którzy wykazali się dużą kreatywnością i znajomością różnych twierdzeń geometrycznych. W przypadku zadań z geometrii bardzo często nie istnieje tylko jedna metoda rozwikłania zagadnienia. Poniżej przedstawiamy rozwiązania finalistów. Rozpoczniemy od wprowadzenia oznaczeń wspólnych dla wszystkich sposobów rozwiązania.

Przez x oznaczymy szukaną długość odcinka wyciętego z dwusiecznej kąta prostego przez przeciwprostokątną oraz wprowadźmy oznaczenia jak na rysunku:

Rys. 2

Na początku zauważmy, że czworokąt $CEDF$ jest kwadratem, więc szukana długość x jest długością jego przekątnej. Oznaczmy długość boku kwadratu $CEDF$ przez y . Zatem $x = y\sqrt{2}$.

Metoda nr 1 – zastosowanie równoważności figur

Widać, że pole trójkąta CBA jest sumą pól trójkątów CBD i ACD . Zapiszmy to symbolicznie

$$\frac{ab}{2} = \frac{ay}{2} + \frac{by}{2}.$$

$$\text{Stąd } y = \frac{ab}{a+b}, \text{ czyli } x = \frac{ab\sqrt{2}}{a+b}.$$

Wynik uzyskamy szybciej, jeśli zastosujemy inny wzór na pole trójkąta: $\frac{ab}{2} = \frac{ax \sin 45^\circ}{2} + \frac{bx \sin 45^\circ}{2}$.

Podstawiając $\sin 45^\circ = \frac{\sqrt{2}}{2}$ otrzymujemy szukaną wartość x .

Metoda nr 2 – zastosowanie podobieństwa trójkątów

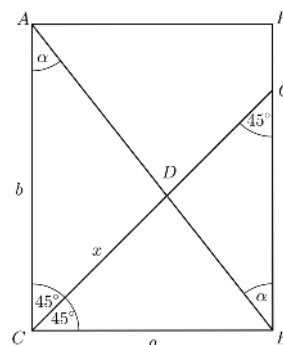
Ta metoda była najczęściej stosowana przez finalistów, przy czym różny był wybór pary trójkątów podobnych. Rzuty prostopadłe punktu D na przyprostokątne wyznaczają trójkąty podobne na mocy cechy podobieństwa (kąć-kąć): CBA i EBD , CBA i FDA oraz EBD i FDA .

Rozważmy pierwszą wskazaną parę. Z podobieństwa trójkątów CBA i EBD mamy $\frac{a-y}{y} = \frac{a}{b}$.

Wtedy $y = \frac{ab}{a+b}$, a w konsekwencji $x = \frac{ab\sqrt{2}}{a+b}$.

Analogicznie postępujemy w dwóch pozostałych przypadkach.

Intrygujące rozwiązanie zaproponował finalista z Gdyni. Mianowicie skonstruował drugi trójkąt przystający do danego, tworząc prostokąt tak, jak na rysunku:

Rys. 3

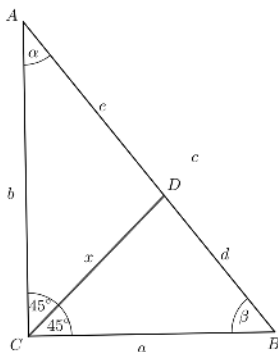
Trójkąt BHA jest przystający do CBA . Punkt G jest punktem przecięcia dwusiecznej CD i boku BH . Wówczas kąty GCA i CGB mają równe miary jako kąty naprzemianległe wewnętrzne przy prostych równoległych CA i BH przeciętych prostą CG . Analogicznie, równe miary mają kąty CAB i HBA . Zatem trójkąty CDA i DBG są podobne na mocy cechy podobieństwa (kąć-kąć). Ponadto zauważmy, że trójkąt CBG jest prostokątny równoramienny, czyli $|BG| = a$ oraz $|CG| = a\sqrt{2}$. Ostatecznie możemy zapisać: $\frac{a\sqrt{2}-x}{x} = \frac{a}{b}$. Po przekształceniach dostajemy $x = \frac{ab\sqrt{2}}{a+b}$.

Metoda nr 3 – zastosowanie twierdzenia Talesa

Niektórzy finaliści do konfiguracji z Rys. 2 zastosowali twierdzenie Talesa i uzyskali te same równości, co w metodzie nr 2. Na przykład: $\frac{|BE|}{|ED|} = \frac{|BC|}{|CA|}$, czyli $\frac{a-y}{y} = \frac{a}{b}$. Kolejne dwie metody wykorzystują funkcje trygonometryczne.

Metoda nr 4 – zastosowanie twierdzenia sinusów

Wprowadźmy dodatkowe oznaczenia jak na rysunku:

Rys. 4

Z twierdzenia sinusów zastosowanego do trójkątów CDA oraz CBD uzyskujemy równości

$$\frac{x}{\sin \alpha} = \frac{e}{\sin 45^\circ} \text{ oraz } \frac{x}{\sin \beta} = \frac{d}{\sin 45^\circ}$$

Dodając je stronami mamy

$$\frac{x}{\sin \alpha} + \frac{x}{\sin \beta} = \frac{e}{\sin 45^\circ} + \frac{d}{\sin 45^\circ}$$

Wykorzystując funkcje trygonometryczne w trójkącie prostokątnym dostajemy

$$\sin \alpha = \frac{a}{c} \text{ oraz } \sin \beta = \frac{b}{c}$$

W rezultacie otrzymujemy kolejno

$$\frac{xc}{a} + \frac{xc}{b} = \frac{e+d}{\sin 45^\circ}, \quad \frac{xc}{a} + \frac{xc}{b} = c\sqrt{2}, \quad x = \frac{ab\sqrt{2}}{a+b}$$

Dwóch finalistów wykorzystało w twierdzeniu sinusów również kąty przy wierzchołku D , ale wówczas konieczna była znajomość wzoru na sinus sumy dwóch kątów. Natomiast finalistka z Gdyni dodatkowo do wyznaczenia wartości d zastosowała twierdzenie o dwusiecznej kąta wewnętrznego trójkąta, tj. równość $\frac{a}{d} = \frac{b}{e}$.

Bardziej pracochłonne okazało się wykorzystanie twierdzenia cosinusów.

Metoda nr 5 – zastosowanie twierdzenia cosinusów

Przyjmując oznaczenia jak na Rys. 4, z twierdzenia cosinusów zastosowanego w trójkącie CDA oraz CBD możemy zapisać:

$$d^2 = a^2 + x^2 - 2ax \cos 45^\circ$$

$$e^2 = b^2 + x^2 - 2bx \cos 45^\circ$$

Dodając stronami powyższe równości mamy

$$d^2 + e^2 = a^2 + b^2 + 2x^2 - (a+b)x\sqrt{2}$$

Z twierdzenia Pitagorasa wiemy, że $a^2 + b^2 = c^2$.

Ponadto $d + e = c$. Zatem

$$d^2 + e^2 = (d+e)^2 + 2x^2 - (a+b)x\sqrt{2}$$

Korzystając ze wzoru skróconego mnożenia powyższe wyrażenie przyjmuje postać:

$$0 = 2de + 2x^2 - (a+b)x\sqrt{2}$$

Wróćmy do Rys. 2. Z podobieństwa trójkątów CBA i EBD oraz CBA i FDA mamy $\frac{c}{a} = \frac{e}{y}$ oraz $\frac{c}{b} = \frac{d}{y}$.

Ponadto przedstawmy y w zależności od x , tj. $y = \frac{x}{\sqrt{2}}$.

Teraz wyznaczając odpowiednio e i d oraz wstawiając do ostatniego równania uzyskujemy

$$\frac{c^2 x^2}{ab} + 2x^2 - (a+b)x\sqrt{2} = 0$$

Powyższy warunek i twierdzenie Pitagorasa implikują kolejno:

$$\begin{aligned} \frac{x^2(a^2+b^2)}{ab} + 2x^2 - (a+b)x\sqrt{2} &= 0, \\ (a^2+b^2) + 2ab)x^2 - (a+b)abx\sqrt{2} &= 0, \\ x^2(a+b)^2 - (a+b)abx\sqrt{2} &= 0. \end{aligned}$$

Jedynym niezerowym rozwiązaniem tego równania kwadratowego jest $\frac{ab\sqrt{2}}{a+b}$.

Analogiczne rachunki wykonała finalistka z Gdańska, która zamiast podobieństwa trójkątów wykorzystowała w powyższym rozumowaniu twierdzenie o dwusiecznej.

Metoda nr 6 – zastosowanie twierdzenia Stewarta

Podobne, jak w poprzedniej metodzie, rachunki wykonali dwaj finaliści, którzy wykazali się znajomością twierdzenia Stewarta (można je udowodnić stosując twierdzenie cosinusów).

Dla konfiguracji Rys. 4 z twierdzenia Stewarta otrzymujemy równość:

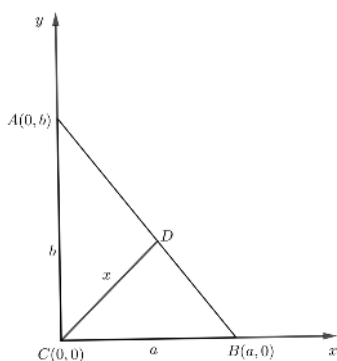
$$a^2 d + b^2 e - x^2 c = ced$$

Widać już, że dalsze rachunki są analogiczne do tych powyżej, więc je pomijamy.

Na koniec przedstawimy rozwiązanie metodą współrzędnych.

Metoda nr 7 – zastosowanie geometrii analitycznej

Umieścimy trójkąt CBA w układzie współrzędnych jak na rysunku 5:

Rys. 5

Z założenia a i b są liczbami dodatnimi. Prosta CD jest dwusieczną kąta prostego, więc jej równanie to $y = x$. Niech $y = mx + n$ będzie równaniem prostej AB . Aby wyznaczyć współczynniki m i n należy rozwiązać układ równań

$$\begin{cases} 0 = ma + n \\ b = m \cdot 0 + n \end{cases}$$

Stąd $n = b$ oraz $m = -\frac{b}{a}$. Zatem $y = -\frac{b}{a}x + b$ jest równaniem prostej AB . Punkt $D(x_D, x_D)$ jest punktem przecięcia prostych AB i CD , więc jego współrzędne spełniają równania tych prostych, czyli

$$x_D = -\frac{b}{a}x_D + b.$$

W konsekwencji $x_D = \frac{ab}{a+b}$.

Zatem długość odcinka CD obliczamy ze wzoru:

$$x = \sqrt{\left(\frac{ab}{a+b}\right)^2 + \left(\frac{ab}{a+b}\right)^2} = \frac{ab\sqrt{2}}{a+b}.$$

To czyste piękno w matematyce - jedno zadanie, a siedem sposobów dojścia do wyniku, przy wykorzystaniu różnych twierdzeń i pomysłów. Dlatego warto uczestniczyć w zmaganiach konkursowych – wyzwala ją kreatywność, pobudzają logiczne myślenie, pozwalają na twórcze poszukiwania optymalnych rozwiązań.

Wszystkich, którzy chcą zmierzyć się z podobnymi problemami matematycznymi, zapraszamy do wzięcia udziału w kolejnych edycjach Ligi Matematycznej im. Zdzisława Matuskiego.

*Ligę Matematyczną prowadzą pracownicy Instytutu Nauk Ścisłych i Technicznych Akademii Pomorskiej w Słupsku we współpracy z nauczycielami I Liceum Ogólnokształcącego im. Bolesława Krzywoustego w Słupsku.

dr Irena Domnik

Adiunkt w Instytucie Nauk Ścisłych i Technicznych Akademii Pomorskiej w Słupsku. Nauczyciel akademicki z 30-letnim stażem pracy. Współorganizatorka konkursu Liga Matematyczna im. Zdzisława Matuskiego. Współautorka „Zbioru zadań z topologii ogólnej z rozwiązaniami” oraz czterech tomów „Zostań mistrzem matematyki. Zbiór zadań z ligi matematycznej z rozwiązaniami”.

dr Zofia Lewandowska

Starszy wykładowca w Instytucie Nauk Ścisłych i Technicznych Akademii Pomorskiej w Słupsku. Nauczyciel akademicki z 30-letnim stażem pracy. Współorganizatorka konkursu Liga Matematyczna im. Zdzisława Matuskiego. Współautorka „Zbioru zadań z topologii ogólnej z rozwiązaniami” oraz czterech tomów „Zostań mistrzem matematyki. Zbiór zadań z ligi matematycznej z rozwiązaniami”.

Justyna Szczepk-Bogdanowicz

Gdzie cyfrowy emigrant spotyka cyfrowego tubylca JAK ROZPOCZĄĆ PRZYGODĘ Z KRAJOWYMI I MIĘDZYNARODOWYMI PROJEKTAMI eTWINNING NA WSZYSTKICH PRZEDMIOTACH?

W codziennej pracy nauczyciela, zwłaszcza w okresie pandemii, często zastanawiamy się jak aktywizować uczniów. Ich motywacja i aktywność stanowią priorytet nauczycielskich decyzji. Obecnie, kiedy czujemy się pewniej w zakresie znajomości technologii informacyjnych znalezienie bodźca, który skutecznie pobudzi uczniów do działania jest jeszcze większym wyzwaniem. Kształcąc cyfrowych tubylców, czyli już wszystkie roczniki uczniów, stajemy przed dość dużym wyzwaniem, aby dorównać im kroku w obsłudze różnorodnych narzędzi cyfrowych, a nawet, żeby zaimponować im znajomością TIK i zachę-

cić do przyswajania wiedzy. Jeśli nie chcemy zostać w tyle za uczniem w sferze nowoczesnych technologii to platforma eTwinning będzie dla nas skutecznym i zasobnym wsparciem.

Jak czytamy na stronie głównej portalu eTwinning oferuje on „platformę współpracy dla pracowników szkół tj. nauczycieli, dyrektorów szkół, bibliotekarzy, itp. z krajów europejskich, które tutaj komunikują się, współpracują i realizują projekty, dzielą się i, mówiąc krótko, czują się i są częścią najbardziej ekscytującej społeczności edukacyjnej w Europie”. Co ciekawe chociaż współpraca w realizacji projektów europej-

skich początkowo w dużej mierze wymagała znajomości języka angielskiego, dziś już mogą z niej korzystać również nauczyciele, którzy nie uczą tego języka. W jej zasobach można również odnaleźć szkoły w naszym kraju realizujące projekty krajowe, do których nie potrzeba znajomości języka obcego. Moim zdaniem jednak największą wartością współpracy w eTwinning jest możliwość poznania europejskich rówieśników i autentyczny kontakt z językiem. Dlatego w tym sensie projekty eTwinning wydają się być najlepiej zaplanowane, kiedy realizuje je nauczyciel przedmiotów np. matematyczno-przyrodniczych przy wsparciu nauczyciela języka angielskiego (ale mogą to być również inne języki europejskie, chociaż język angielski jest zdecydowanie najpopularniejszy).

Tematyka i zakres ich działania są w zasadzie niczym nieograniczone i zależą tylko od pomysłowości osób zakładających i realizujących projekt. Obecnie, przy dużej świadomości znaczenia nauczania interdyscyplinarnego, wskazane jest, aby rozbudzać wśród uczniów zainteresowanie naukami ścisłymi i przyrodniczymi. Projekty STEAM, od pierwszych liter angielskich słów S – Science (nauki przyrodnicze), T – Technology (technologia), E – Engineering (inżynieria), A – Art (sztuka), M – Mathematics (matematyka) łączą w sobie zagadnienia interdyscyplinarne, pobudzają zainteresowanie naukami inżynieryjnymi i motywują uczniów do rozwijania wiedzy właśnie w tych dziedzinach, ponieważ dotyczą autentycznych, praktycznych kwestii pojawiających się we współczesnym świecie.

Po zalogowaniu się na portalu można znaleźć mnóstwo inspirujących, zrealizowanych projektów, które warto zaadaptować do własnych potrzeb. Przykładowe tematy to: „Przez żołądek do zdrowia”, „Odkryjmy magię świat”, „Zaprzyjajnij się z kropką”, „Jem zdrowo i kolorowo”, „English in my hometown” („Angielski w moim mieście”), „Symbole narodowe”, „Zostań zaradnym cyfrowym obywatelem”, czy „Sharp brains with mind games” (projektowanie gier do nauki), „Adapt your future”, „Lasy europejskim dziedzictwem” i wiele innych.

W palecie projektów eTwinning przeważają te dotyczące wszelkiego rodzaju różnic i podobieństw kulturowych, wspólnego dziedzictwa kulturowego, projekty kulinarne i promujące zdrowe postawy, historyczne czy geograficzne oraz przede wszystkim o tematyce ekologicznej i środowiskowej, a także dotyczące kodowania i bezpieczeństwa w sieci.

W każdym projekcie wskazane jest wykorzystanie ciekawych narzędzi do pracy zdalnej, które zachęcą dzieci i młodzież do wykonywania zadań. Realizując projekt po raz pierwszy zachęcam do dołączenia do „gotowego” projektu, który został świeżo założo-

ny przez doświadczonego eTwinera lub Ambasadora eTwinning i który ma koncepcję, zatwierdzoną przez Narodową Agencję. Warto podkreślić, że każdy członek platformy i każdy projekt jest zweryfikowany przez biuro w Polsce, a oczekiwanie na potwierdzenie założenia konta trwa zazwyczaj kilka dni. Plan projektu musi zostać zatwierdzony, a stać się to może przy współdziałaniu dwóch założycieli projektu (dwóch szkół). Na szczęście są to jedyne formalności. Poza tym, nikt nie będzie nas nadzorował, nawet jeśli nie uda nam się zrealizować założonego planu. Możemy za to ubiegać się o nagrodę, czy wyróżnienie naszych działań po zakończeniu projektu w postaci odznaki eTwinning – krajowej lub europejskiej.

Czym jest portal eTwinning poza współpracą szkół? Oczywiście największą jego korzyścią jest możliwość realizacji współpracy europejskiej bez czasochłonnej dokumentacji, a dzięki forum partnerskiemu – w zasadzie od ręki. Ponadto, daje nam możliwość organizowania wirtualnych spotkań i wirtualnego kontaktu dzieci i młodzieży z rówieśnikami z Polski lub innych krajów, pozwala kształtować postawy obywatelskie i społeczne, umiejętności współdziałania, podejmowania inicjatyw, rozwoju kreatywności i oczywiście posługiwania się nowoczesnymi technologiami i językami obcymi.

Mówiąc o korzyściach warto zauważyć, iż projekty eTwinning są bardzo dobrym punktem startowym w programie Erasmus+. Po pierwsze pozwalają na nawiązanie kontaktów – skompletowanie grupy projektowej i stworzenie tematu, który w przyszłości może być kontynuowany w formacie Erasmus+. Wnioski Erasmus+, które wywodzą się z wcześniejszego projektu eTwinning otrzymują również więcej punktów w ocenie wniosków przez Narodową Agencję programu.

Korzyści można wymieniać bez liku. Co bardzo istotne, eTwinning daje szerokie zaplecze rozwoju zawodowego poprzez warsztaty i seminaria online oraz stacjonarne. Platforma proponuje wiele kursów i konferencji w kraju i za granicą, współfinansowanych przez środki europejskie i prowadzonych przez najlepszych specjalistów na najwyższym poziomie.

Adrianna Wisłocka

Matematyka na tropie złota

Od września 2021 r. uczniowie z klasy 7 i 8 Szkoły Podstawowej im. Janiny i Cyryła Zalewskich w Biesowicach realizują projekt „Matematyka na tropie złota”, który dofinansowany został przez Fundację mBanku w ramach VIII już edycji programu mPotęga. Tematem projektu jest poznanie szczególnej liczby, która już od stuleci fascynowała błyskotliwe umysły matematyków, fizyków, malarzy, inżynierów, muzyków i przyrodników. Chodzi o złotą liczbę często oznaczaną przez φ , która znana była już starożytnym Grekom.

Ciekawe pytania

Zespół projektowy zajmuje się znalezieniem odpowiedzi na pytania: Dlaczego ta liczba nazywana jest złotą? I czy faktycznie pokazuje, że świat jest matematyczny, a ona jest przepisem na piękno i harmonię? Co mają ze sobą wspólnego piramidy, ateński Partenon czy Wieża Eiffela? Gdzie dzisiaj wykorzystuje się zasadę złotej proporcji? Dlaczego matematyka interesuje się uprawą ananasów, kalafiora i słoneczników? A co ma do tego wszystkie dowód osobisty, prawo jazdy i karta bankowa?

Szukanie ideału

W realizację projektu zaangażowano również młodszych kolegów i koleżanki. Zespół postanowił znaleźć w swoim gronie człowieka o idealnych proporcjach. Inspiracją do podjęcia takich działań okazał się rysunek Leonarda da Vinci „Człowiek witrwiański”. Wyjątkowość dzieła tego renesansowego artysty polega przede wszystkim na doskonałym połączeniu precyzyjnej geometrii z dokładnością odwzorowania ciała ludzkiego. Znany na całym świecie rysunek ukazuje prawdziwy geniusz jego autora, ale również przede wszystkim podkreśla piękno i doskonałą harmonię ludzkiego ciała.

Uczniowie przygotowali własne przybory miernicze, a potem dokonali pomiarów. Mierzyli m. in. wzrost, odległość pępka czy kolana od podłogi, długość ramienia i dłoni oraz szerokość i wysokość twarzy. Następnie zebrali swoje dane w arkuszu programu Excel. Pozwoliło im to potem w szybki sposób sprawdzić, kto ma idealne proporcje. Wytypowali zwycięzców w ośmiu kategoriach. Przygotowali dyplomy i miłe niespodzianki dla tych, których ciało spełniało zasadę złotej proporcji.

Złoty prostokąt

Kolejnym etapem projektu było zorganizowanie konkursu pod tajemniczym tytułem „Złoty prostokąt”. Każdy uczestnik miał narysować prostokąt, który we-

dług niego jest idealny. I tu pojawiły się pytania. Duży czy mały? Długi czy krótki? Co to znaczy, że prostokąt jest idealny? Uczniowie rysowali, a zespół projektowy sprawdził potem, która figura jest idealna. Który prostokąt wygrał? Najbliższym ideału okazał się prostokąt o wymiarach: 8 cm $\times$ 5 cm. Potem przygotowano wystawę prac i każdy z uczestników mógł osobiście sprawdzić, ile wynosi stosunek boków jego prostokąta i jak daleko mu do liczby $\varphi \approx 1,6180$.

Warsztaty matematyczno-plastyczne

Kolejny etap projektu to warsztaty plastyczne na temat złotej proporcji. Uczestnicy zajęć zostali zapoznani z zasadą rysowania „złotych” figur, następnie wszyscy przystąpili do tworzenia oraz dekorowania idealnych prostokątów czy trójkątów. Wykorzystano w tym celu drukarkę 3D oraz maszynę do wycinania i tłoczenia papieru. Na koniec przygotowano wystawę prac, które powstały podczas warsztatów. I wtedy przed organizatorami warsztatów pojawił się twardy orzech do zgryzienia. Musieli podjąć decyzję, które prace zasługują na wyróżnienie. Nie była to łatwa decyzja, ponieważ wszyscy bardzo się starali, a prace były różnorodne i bardzo ciekawe. Ale w końcu udało się i po burzliwej naradzie wyłoniono zwycięzców.

Podsumowanie działań

Przed uczniami zostało jeszcze zorganizowanie uroczystego podsumowania realizacji projektu. Planują zaprosić rodziców na telekonferencję, podczas której przybliżą im, czym zajmowali się przez kilka miesięcy. Zaprezentują co udało im się zrobić, ale również zaproszą gości do wspólnej zabawy z proporcjami. Na pewno będzie to czas ciekawej nauki i sprawi wszystkim dużo radości.

Projekt „Matematyka na tropie złota” to dobry sposób na zainteresowanie uczniów naukami ścisłymi. To okazja do pokazania im, że matematyka tak naprawdę jest zawsze wokół nich. A wspólne działania w gronie zespołu zachęciły uczestników do rozwiązywania problemów w sposób twórczy oraz stosowania teorii szkolnej w praktyce.

Matematyka na tropie złota
projekt dofinansowany przez Fundację mBanku

Adrianna Wisłocka

Nauczyciel matematyki w Szkole Podstawowej im. Janiny i Cyryła Zalewskich w Biesowicach.

Anna Kmita

Choinka moich marzeń

MIĘDZYSZKOLNY KONKURS PLASTYCZNY DLA UCZNIÓW O SPECJALNYCH POTRZEBACH EDUKACYJNYCH

Przedświąteczny czas dla wielu uczniów powiatu gdańskiego oraz trójmiejskich szkół podstawowych kojarzy się z Międzyszkolnym Konkursem Plastycznym „Choinka moich marzeń”. Konkurs pomyślany w roku 2013 jako odpowiedź na pytanie – co nauczyciel wspomagający mógłby zrobić dla dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych w pełniejszym zaspokojeniu ich potrzeb rozwojowych – „rozwinął skrzydła” i obecnie odbywa się już jego dziewiąta edycja. Do tej pory co roku w okresie listopadowo-grudniowym do Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 8 w Gdańsku, który jest organizatorem konkursu, zostaje nadsyłanych pocztą i dostarczanych osobiście około 100-150 prac konkursowych.

Tematem konkursu są wymarzone przez dzieci choinki, wykonane według własnego pomysłu, techniką dowolną z przeróżnych materiałów. Przez trzy edycje trwania konkursu uczniowie ograniczeni byli do wykonania tylko formy płaskiej choinki, na kartce A4 w trzech kategoriach wiekowych: klasy 0-1, klasy 2-3 i klasy 4-6. W roku 2016 zaproponowaliśmy uczestnikom wykonanie prac zarówno w formie płaskiej, jak i przestrzennej. W minionych latach trzy kategorie wiekowe, w których zainteresowani mogli brać udział, nieco się zmieniły i trwają do dziś: kategoria I: klasy 0-1, kategoria II: klasy 2-4, kategoria III: klasy 5-8. Głównym celem konkursu jest stworzenie uczniom o specjalnych potrzebach edukacyjnych możliwości do swobodnego wyrażenia za pomocą środków plastycznych swoich emocji. Udział uczniów w takiej aktywności kształtuje i rozwija zainteresowania artystyczne, pobudza ich wyobraźnię i kreatywność. Konkurs daje możliwość na zaprezentowanie twórczości inspirowa-

nej Świątami Bożego Narodzenia uczniom o specjalnych potrzebach edukacyjnych, którzy nie często mają okazję brać udział w innych konkursach ze względu na różnego rodzaju deficyty rozwojowe. Aktywność artystyczna daje im szansę wykazać się i poczuć równie wyjątkowo, jak ich zdrowi rówieśnicy. Dla tych dzieci, często nawet wykonanie pracy plastycznej jest bardzo trudne, muszą pokonać swoje ograniczenia, wygrać ze swoją niepełnosprawnością, wykazać się nie lada cierpliwością. Ważnym elementem tego przedsięwzięcia jest również współpraca środowisk szkolnych.

Zgodnie z regulaminem, dostarczone do Organizatora prace, zostają poddane ocenie jury, w skład którego wchodzi nauczyciele Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 8 w Gdańsku. Komisja ocenia wytwory uczniów biorąc pod uwagę: samodzielność wykonania pracy, pomysłowość, technikę, estetykę oraz zaangażowanie. Ważnym punktem odniesienia w rozstrzygnięciu konkursu jest rodzaj niepełnosprawności dziecka wykonującego choinkę. Co roku prace uczniów zaskakują jury. W galerii pojawiają się przepiękne, bardzo pomysłowe oraz niepowtarzalne choinki marzeń, a komisja ma nie lada wyzwanie by wyłonić laureatów. Dlatego co roku na podium staje wielu uczestników, jak również bardzo liczne grono otrzymuje wyróżnienia. Dzięki hojności i przychylności sponsorów, a także Pani Dyrektor Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 8 w Gdańsku, corocznie nagradzamy blisko 40 uczniów. Od początku przy realizacji konkursu wspiera nas Grupa Energa. Wiele upominków na przestrzeni lat ofiarowali nam ZTM Gdańsk, Grupa GPEC, wydawnictwo Zakamarki, Saur Neptun Gdańsk S. A., Metropolitalny Związek Komunikacyjny Zatoki Gdańsk, Kino Helios Gdańsk Forum, Pomorski Ośrodek Ruchu Drogowego, sklep Piotr i Paweł czy Tesco. „Walka” o sponsora nie zawsze jest łatwa, ale z wielką radością mogę napisać, że nam zawsze jakoś się udaje, aby na twarzach uczestników wywołać uśmiech wręczając nagrodę.

O wynikach konkursu, terminie i miejscu uroczystego wręczenia nagród Organizator informuje uczestników za pośrednictwem facebooka szkoły, e-mailem na adres podany w zgłoszeniu pracy oraz wysyła również informację do placówek uczniów. Dokładamy wszelkich starań, aby wręczenie upominków i dyploma-

mów dla wszystkich nagrodzonych dzieci odbyło się w miłej, przedświątecznej atmosferze, połączonej ze słodkim poczęstunkiem. Za każdym razem jest nam niezmiernie miło gościć małych, młodych artystów oraz ich wspaniałych nauczycieli, a także rodziców, pod których kierunkiem powstają tak piękne prace. Wręczając nagrody cieszymy się ich szczęściem oraz sukcesem. Wielokrotnie przychodziło nam gratulować i ścisnąć już nieco większą dłoń uczestnika, który wzrasta razem z naszym przedsięwzięciem, a zdobyta nagroda w tym konkursie nie jest jego pierwszą.

Mimo trudności związanych z pandemią i zdalnym nauczaniem, w ubiegłym roku „Choinka moich marzeń” cieszyła się nadal ogromnym powodzeniem. Przebieg konkursu różnił się od tych w latach poprzednich, gdyż uczestnicy mieli wybór w dostarczeniu pracy. Mogli przesłać zdjęcie wykonanej choinki mailem do Organizatora, wysłać pracę pocztą lub dostarczyć osobiście do szkoły. W wirtualnej galerii zgromadziliśmy ponad 50 bardzo oryginalnych choinek, które można było podziwiać na facebooku ZSP nr 8 w Gdańsku. Werdykt nie był łatwy, ale tuż po długiej przerwie świąteczno-feryjnej 37 uczestników otrzymało nagrody i dyplomy. Tym razem nie w tak uroczystym klimacie, ale osobiście z rąk koordynatorów konkursu.

Serdecznie zapraszamy do udziału w kolejnej IX edycji, która jest w pełnej fazie realizacji. Z niecierpliwością czekamy na wszystkie prace choinkowe, które będziemy mogli wyeksponować na naszej szkolnej wystawie i na tej podstawie wyłonić laureatów. Pierwsze prace dotarły już do Organizatora, a nagrody zostały przygotowane. Na pozostałe „perełki” czekamy do 13 XII 2021 roku, aby wyniki ogłosić jeszcze przed Świętami Bożego Narodzenia.

Chcielibyśmy podziękować wszystkim uczestnikom dotychczasowych ośmiu edycji konkursu, a zwłaszcza nauczycielom, którzy motywują i wspierają swoich uczniów podczas takich przedsięwzięć oraz koordynują wykonanie pracy na terenie szkoły. Rodzicom gratulujemy wspaniałych i utalentowanych dzieci. Zapraszamy do udziału w konkursie w przyszłych latach, być może już na szczeblu wojewódzkim z wpisem do rejestru konkursów Pomorskiego Kuratora Oświaty.

Anna Kmita

Od 2006 roku nauczyciel współorganizujący kształcenie w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 8 w Gdańsku w klasie integracyjnej. Współtwórca i koordynator Międzyszkolnego Konkursu Plastycznego dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych „Choinka moich marzeń”.

Małgorzata Spychalska

Projekt Biblioteka Przedszkolaka w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Smołdzinie ROZWÓJ KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH W PRZEDSZKOLU

Od września 2021 r. Zespół Szkolno-Przedszkolny w Smołdzinie bierze udział w ogólnopolskiej kampanii społecznej „Biblioteka Przedszkolaka”. Pomysłodawcą projektu jest Fundacja Burza Mózgów, która zajmuje się promocją czytelnictwa wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. Zajęcia prowadzone są w grupie sześciolatków, przy ścisłej współpracy z biblioteką szkolną i wychowawczynią grupy przedszkolnej.

Głównym założeniem kampanii jest stworzenie w każdym przedszkolu minibiblioteki oraz dostarczenie najmłodszym czytelnikom ciekawych, atrakcyjnych i wartościowych książek. Każda placówka, biorąca udział w projekcie, otrzymała kuferek z zestawem 10 książek – nowości wydawniczych w pięknych wydaniach. Poza lekturami znajduje się w nim mnóstwo gadżetów czytelnictwa, które sprawiają, iż każde prowadzone zajęcia są wyjątkowe i zapadają w pamięci dzieci. Dzięki nim czytanie staje się atrakcyjnym, namacalnym procesem, który pobudza wyobraźnię i przedstawia książkę jako interesujący sposób na wspólne spędzanie czasu. Wśród gadżetów możemy odnaleźć: 25 kompletów kart pracy w formacie A3 wraz z teczkami do ich przechowywania, pacynki babci i dziadka, papierowe okulary do słuchania, informator dla nauczycieli, dyplomy oraz naklejkę na drzwi dla przedszkola. Należy podkreślić, iż każda z tych rzeczy wykonana jest w sposób bardzo efektowny i przemyślany, przez co jest bardzo atrakcyjna dla dzieci. Zwyczajnie papierowe okulary dzięki temu, że mają służyć do słuchania, a nie do poprawy widzenia, stają się rzeczą wręcz magiczną ☺

Autorzy projektu zadbali również o znakomite zaplecze metodyczne dla nauczycieli i dobrą organizację. Na każdym spotkaniu czytana jest inna książka (lub jej fragment) i wypełniana specjalnie do niej przygotowana karta pracy schowana w personalizowanejteczce czytelnika. Z wypełnionych kart dzieci tworzą własną, indywidualną książkę. Karty są bardzo przejrzyste i czytelne, nawet dla najmłodszych. Opierają się na rysowaniu, wklejaniu liter, tworzeniu własnych projektów w odniesieniu do czytanej aktualnie literatury. Z otrzymanego przewodnika można wydrukować zestawy potrzebnych liter bądź też pobrać je ze strony projektu: <https://bibliotekaprzedzkolaka.pl>

Każde spotkanie przybiera formę warsztatów czytelnictwa. Dzięki zastosowanym kreatywnym pomocom, to nie tylko słuchanie czytanej książki, lecz cały proces twórczy, dający szereg wartościowych, pozytywnie stymulujących bodźców. W dzisiejszym,

przestymulowanym świecie, jest to nie lada wyzwaniem dla każdego nauczyciela i rodzica.

Intencją projektu jest również promowanie czytania generacyjnego. Obecna sytuacja pandemiczna sprawia, iż trudno czasami zaprosić do przedszkola babcię lub dziadka na wspólne czytanie. Na szczęście i tu również Fundacja pozwala na różne rozwiązania. W naszej szkole, oprócz członków rodzin dzieci – rodziców, babć, dziadków – czytają również panie bibliotekarki, pan dyrektor, pani księgowa, a także pani woźna. Warto podkreślić, że takie wspólne czytanie łączy i buduje prawidłowe więzi emocjonalne. Nam bibliotekarkom, realizującym ten projekt, na pewno udało się zbudować z dziećmi niezwykłą relację. Jest to dla nas szczególnie ważne, gdyż to właśnie te maluchy w przyszłym roku szkolnym spotkają się z nami w klasie pierwszej i przyjdą do naszej biblioteki jako najmłodsi czytelnicy.

A jak to było u nas...

13 września 2021 r. odbyły się w naszej szkole inauguracyjne warsztaty czytelnictwa. Zazwyczaj pierwsze spotkanie prowadzi osoba wyznaczona z Fundacji. U nas gościem był Łukasz Dębski – pomysłodawca Biblioteki Przedszkolaka, prezes Fundacji, a także autor licznych książek dla dzieci. Z pewnością można powiedzieć: właściwy człowiek na właściwym miejscu. Pan Łukasz przywiózł nam cały pakiet materiałów, kuferek z książkami i gadżetami oraz – co najważniejsze – rewelacyjne podejście do najmłodszych czytelników. Dzieci z uwagą słuchały czytanego przez niego „Grufallo” Julii Donaldson oraz wzięły udział w warsztatach typograficznych. Każdy maluch otrzymał swoją teczkę, w której gromadzi karty pracy z kolejnych literackich spotkań. Z pieczętów – liter przywiezionych przez Pana Łukasza – przedszkolaki wykonywały swoje autoportrety, co było nie lada wyzwaniem, ale też dobrą zabawą. Warsztaty te stanowiły niesamowitą przygodę wyzwalającą fantazję i kreatywność młodszych.

W kufereku znaleźliśmy następujące książki:

- Pan Maluśkiewicz i wieloryb: Julian Tuwim, il. Bohdan Butenko, wyd. Dwie Siostry;
- Wierszyki domowe: Michał Rusinek, il. Joanna Rusinek, wyd. Znak;
- Wierszownik z podróży dookoła świata: Łukasz Dębski, il. Anna Kaszuba Dębska, Fundacja Burza Mózgów;
- Gębołud: Roksana Jędrzejewska-Wróbel, il. Agnieszka Żelewska, wyd. Bajka;

- Pan Kuleczka: Wojciech Widłak, il. Elżbieta Waszczyńska, wyd. Media Rodzina;
- A niech to gęś kopnie: Marta Guśniowska, il. Robert Romanowicz, wyd. Tashka;
- Dżok. Legenda o psiej wierności: Barbara Gawryluk, il. Iwona Cała, wyd. Literatura;
- Podwodny świat. Opowieść o Jacques'a Cousteau: Jennifer Berne, il. Eric Puybaret, wyd. Tekturka;
- Opowiesci z Doliny Muminków. Na podstawie opowiadań Tove Jansson: Alex Haridi, Cecilia Davidson, Filippa Widlund, wyd. Harper Collins Polska (Harper Kids);
- Gruffalo: Julia Donaldson, il. Axel Scheffler, wyd. Tekturka.

Wrześniowe warsztaty są miłym wspomnieniem wspaniałej zabawy. Od tamtego wydarzenia spotykamy się z naszymi sześciolatkami co tydzień, o określonej porze. Zawsze staramy się znaleźć osobę, którą angażujemy we wspólne czytanie. Czasami przygotowujemy dodatkowe atrakcje. Na przykład podczas czytania książki „Pan Maluśkiewicz i wieloryb” Juliana Tuwima oraz w trakcie zajęć tematycznych wykorzystano lupy powiększające i drobne elementy wycięte z papieru – ubiór i ekwipunek głównego bohatera. Zachęcamy do tworzenia własnych pomocy – dotyk i możliwość praktycznego działania sprawiają, iż dzieci jeszcze bardziej przeżywają losy książkowych bohaterów i angażują się w przygodę.

Zgodnie z zasadami projektu, do każdej otrzymanej książki powinniśmy zorganizować zajęcia – warsztaty czytelnicze. Pierwsze spotkanie odbyło się z panem Łukaszem, więc przed nami jeszcze kilka interesujących spotkań z książkami i przedszkolakami. Na realizację projektu Fundacja zaplanowała trzy miesiące. Po tym czasie należy przedstawić sprawozdanie końcowe.

Jeszcze raz serdecznie zachęcam wszystkich do udziału w kampanii „Biblioteka Przedszkolaka”. To projekt bardzo przemyślany, wartościowy i atrakcyjny zarówno dla czytelnika, jak i nauczyciela. W dzisiejszym, cyfrowym świecie zapomnieliśmy o tym, jak ważny jest kontakt z książką. To on buduje świat wartości każdego małego czytelnika. Czytanie generacyjne, z udziałem zaproszonych gości, uczy tworzenia relacji społecznych i aktywnego uczestnictwa w grupie. Uczy szacunku do starszych i rówieśników, konkretnych zachowań i relacji. Pozwala poznawać emocje i uczucia, jakie towarzyszą życiu – nie tylko dziecka, lecz również przyszłego ucznia, pracownika, obywatela. Czytanie to jeden z lepszych pomysłów na kształtowanie kompetencji społecznych od najmłodszych lat. To gwarancja dobrego startu w dorosłe życie.

Małgorzata Spychalska

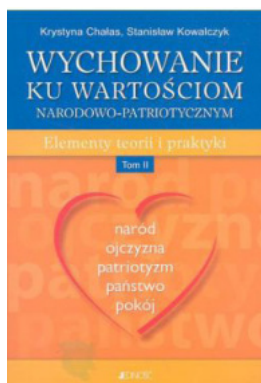
Nauczyciel bibliotekarz i wychowawca świetlicy w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Smołdzinie, z kilkunastoletnim stażem pracy. Absolwentka Pedagogiki Opiekuńczo-Wychowawczej na Akademii Pomorskiej w Słupsku oraz studiów podyplomowych z zakresu: bibliotekoznawstwa, pedagogiki specjalnej i terapii pedagogicznej.

PBW poleca...

❖❖ TO WARTO PRZECZYTAĆ ❖❖

Chalas Krystyna, Kowalczyk Stanisław „Wychowanie ku wartościom narodowo-patriotycznym. Elementy teorii i praktyki. T. 2, Naród, ojczyzna, patriotyzm, państwo, pokój”

W publikacji autorzy zwrócili uwagę na rolę wartości narodowo-patriotycznej w integralnym rozwoju człowieka. Dokonali także szczegółowej analizy poszczególnych wartości w aspekcie celów wychowania. Książka składa się z dwóch części: CZĘŚĆ I: 1. Subkultury narodu; 2. Naród i Ojczyzna; 3. Obiektywno-przedmiotowe wartości narodowo-patriotyczne; 4. Subiektywno-podmiotowe wartości narodowo-patriotyczne; 5. Zagrożenia wartości narodowo-patriotycznych; 6. Wartości narodowo-patriotyczne a procesy europejskiej integracji globalizacji. CZĘŚĆ II: 1. Teoretyczne podstawy wychowania ku wartościom narodowo-patriotycznym; 2. Zarys programów wychowawczych.

Czarnocka Marzena „Udzielanie i dokumentowanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole i przedszkolu”

W publikacji wykorzystano zakres zagadnień związanych z kształceniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, uwzględniając obowiązujące od 1.09.2017 przepisy dotyczące organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej wszystkim dzieciom i młodzieży, jak też rozwiązania na rzecz uczniów, którzy z powodu ich szczególnych potrzeb powinni być objęci kształceniem specjalnym lub wymagają indywidualnego nauczania. Uzupełnieniem książki są przydatne w pracy, gotowe do wykorzystania dokumenty, zamieszczone na dołączonej do książki płycie CD. Książka podzielona jest na 8 rozdziałów: 1. Prawne uwarunkowania organizacji wsparcia dla dzieci i młodzieży ze z specjalnymi potrzebami; 2. Organizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej; 3. Organizacja kształcenia specjalnego; 4. Kwalifikacje nauczycieli i specjalistów; 5. Wsparcie dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; 6. Wzory

dokumentów; 7. Podsumowanie; 8. Podstawa prawna.

Denek Kazimierz, Dymara Bronisława, Korzeniowska Wiesława „Dziecko w świecie wielkiej i małej Ojczyzny”

W publikacji czytelnik odnajdzie wyczerpującą charakterystykę głównych i kontekstowych pojęć dotyczących różnych przestrzeni Ojczyzny; opis związków człowieka z ziemią i obszarami swojskości w warunkach ścierania się kulturowych tradycji lokalnych z realiami programów Unii Europejskiej; obraz szkoły jako małej Ojczyzny wiedzy i więzi, będącej edukacją wspólną. Książka składa się z trzech części: CZĘŚĆ I: Poszukiwanie drogi: Rozdział I – Pojęcie Ojczyzny, jej rodzaje, funkcje i odniesienia; Rozdział II – Moja mała Ojczyzna; Rozdział III – Desygnat Ojczyzny; Rozdział IV – Najwyższa wartość. CZĘŚĆ II: Kulturowe przemiany w obrębie wielkich i małych Ojczyzn: Rozdział I – Mała i wielka Ojczyzna wobec współczesnych trendów unifikacyjnych; Rozdział II – Mała ojczyzna i jej wybrane „obszary szczególne” (na przykładzie Górnego Śląska); Rozdział III – „By czas nie zaćmił i niepamięć”. Świat dziecka – światem wielkiej i małej Ojczyzny; CZĘŚĆ III: Mała i wielka Ojczyzna w humanistycznej edukacji: Rozdział I – Wielka Ojczyzna i małe ojczyzny – śladami różnych znaczeń i kontekstów; Rozdział II – Ojczyzna i ojczyzniane klimaty w tekstach szkolnych podręczników; Rozdział III – Różne barwy polskości w kompleksowej edukacji.

Wybór i opracowanie:

Dorota Czapiewska

Wydział Wspomagania Edukacji PBW w Słupsku

✧✧ TEMATYCZNE ZESTAWIENIE BIBLIOGRAFICZNE ✧✧ Na podstawie kartoteki zagadnieniowej PBW w Słupsku

KSZTAŁTOWANIE POSTAW Wydawnictwa zwarte

- Ciechomski Maciej. Wychowanie do empatii : koncepcje teoretyczne, metody i programy wspierania empatii u dzieci w wieku szkolnym. - Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2020. - 214 s.
- Edukacja małego dziecka : praca zbiorowa. T. 14, Konteksty społeczne i międzykulturowe / pod redakcją Ewy Ogrodzkiej-Mazur, Urszuli Szuścik, Anny Szafrąskiej. - Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2019. - 260 s.
- Esteve Pujol. Wartości w życiu społecznym : jak uczyć dzieci szacunku, tolerancji, wytrwałości...? / il. Inés Luz González ; przekł. z jęz. hisz. Marta Basiak]. - Kielce: „Jedność”, 2006. - 192 s.
- Karwatowska Małgorzata. Uczeń w świecie wartości. - Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, 2010. - 182, [1] s.
- Ku życiu wartościowemu : idee, koncepcje, praktyki. T. 2, Koncepcje - praktyki / pod redakcją naukową Wiolety Danilewicz, Jerzego Nikitorowicza, Mirosława Sobieckiego. - Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2018. - 444 s.
- Pałuch Ryszard. „(Nie)święty” wychowawca z ekranu : próba zdefiniowana zespołu postaw wychowawczych na podstawie wybranej literatury i filmografii. - Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława BM Archidiecezji Krakowskiej, 2016. - 167 s.
- Sztuka bycia człowiekiem : wychowanie a poszukiwanie wartości i sensów życia : artykuły, eseje, wspomnienia, notatki, szkice / red. Bronisława Dymara, Bogusława Cholewa-Gałuszka, Ewa Kochanowska. - Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2011. - 334 s., [22] s.
- Styl życia i zachowania prozdrowotne : wybrane konteksty / pod red. Marioli Świdorskiej. - Łódź : Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej, 2011. - 435 s.
- Śnieżyński Marian. Roztropność nauczycielska. - Kraków: Petrus. - 2020. - 271 s.
- Wegner-Jeziarska Magdalena. Scenariusze zajęć z zakresu rozwoju kompetencji emocjonalnych i komunikacyjnych dzieci i młodzieży w szkole podstawowej / [ilustracje: Dawid Żabiński]. - Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2020. - 153, [3] s.
- Węglarz Joanna, Bentkowska Dorota. Trening umiejętności społecznych dzieci i młodzieży : przewodnik dla terapeutów / [ilustracje: Magdalena Gubała, Maria Pelc]. - Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia, 2020. - 211, [1] s.

Artykuły z czasopism

- Biało-czerwone. Zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe w świetlicy / Paclawska Klaudia // Świetlica w Szkole. - 2020, nr 1, s.8-9
- Co to jest ojczyzna? // Bliżej Przedszkola. - 2019, nr 10, s.64-66
- Dziecięca literatura a najważniejsze wartości. [sprawiedliwość, uczciwość] / Engler Maria // Remedium. - 2020, nr 10, s.16-17
- Etyka w ochronie środowiska naturalnego / Górka Kazimierz, Łuszczak Marcin, Thier Agnieszka // Aura. - 2020, nr 12, s.3-5
- Etyka w zawodzie nauczyciela / Jankowska Anna // Bliżej Przedszkola. - 2021, nr 6, s.24-26
- Książeczka naszych wartości / Jaszczuk Milena // Poradnik Bibliotekarza. - 2021, nr 7-8, s.45-46
- Kształtowanie postaw prośrodowiskowych dzieci na przykładzie szkolnego klubu ogrodnika. [Dodatek ekologiczny dla szkół nr 284] / Demeshkant Natalia, Plata Martyna // Aura. - 2018, nr 7, s.1-2
- Kształtowanie postaw tolerancyjnych w procesie wychowania do kultury fizycznej / Bojkowski Łukasz // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2020, nr 2, s.42-44
- Kształtowanie postawy odpowiedzialności za grzeczność językową. [kultura języka] / Kloskowska Adriana // Polonistyka. - 2021, nr 5, s.29-33
- Kształtowanie postawy tolerancji pozytywnej / Kamińska-Holc Katarzyna // Głos Pedagogiczny. - 2019, nr 111, s.34-39
- Kto Ty jesteś? Krótka refleksja o problemach kształcenia postaw patriotycznych i obywatelskich we współczesnej szkole / Ochwat Magdalena // Guliwer. - 2018, nr 3, s.43-52
- Kurza emancypacja, czyli edukacja obywatelska na wesoło / Kasińska Paulina // Guliwer. - 2021, nr 2, s.90-92
- Magiczna moc bajek, czyli bajkowa podróż do krainy wartości i dziecięcej wyobraźni / Zielińska Anna // Bliżej Przedszkola. - 2020, nr 3, s.9
- Mała ojczyzna. Scenariusz zajęć świetlicowych / Krasówka Beata // Świetlica w Szkole. - 2020, nr 1, s.12-13
- Moja Mała Ojczyzna - Pomorze. [konspekt] / Głowienka Zdzisława // Informator Oświatowy. - 2021, nr 2, s.54-59
- patriotyzmie - nowości do wykorzystania w szkole: na lekcji, w świetlicy szkolnej / Trojan Elżbieta // Świetlica w Szkole. - 2020, nr 1, s.18-19
- Obowiązkowa religia lub etyka / Bugdański Bogdan // Dyrektor Szkoły. - 2021, nr 9, s.10-14
- Odczują od religii. Raport KAI: „Polska młodzież w ostatnim dziesięcioleciu doświadcza przyspieszonej sekularyzacji” / Skura Piotr // Głos Nauczycielski. - 2021, nr 11-12, s.16
- Plan pracy świetlicy. Wychowanie do wartości i kształtowanie postaw patriotycznych dzieci (cz. 2) / Hoffmann Joanna // Świetlica w Szkole. - 2019, nr 05, s.33-35
- Plan pracy świetlicy. Wychowanie do wartości i kształtowanie postaw patriotycznych dzieci (cz.1) / Hoffmann Joanna // Świetlica w Szkole. - 2019, nr 04, s.33-35
- Pod lupą ministra. Priorytety Czarna w nowym roku szkolnym: Edukacja patriotyczna oraz „wrażliwość na prawdę i dobro” / Skura Piotr // Głos Nauczycielski. - 2021, nr 29-30, s.8
- Prymas Tysiąclecia. Scenariusz zajęć dydaktyczno-wychowawczych dla klas II i III, dostosowany do przeprowadzenia zajęć przez rodzica w domu / Sasin Małgorzata // Wychowawca. - 2020, nr 6, s.24-25
- Rola filmu w wychowaniu do wartości. Edukacja filmowa w pracy wychowawcy klasy / Równy Anna // Meritum. - 2020, nr 3, s.55-62
- Rozmowy z uczniami o kulturze (6). Gdzie jest granica? Wątki religijne w sztuce współczesnej / Sławińska Monika // Wychowanie Muzyczne. - 2021, nr 1, s.50-57
- Systemowy akcent na kształtowanie postaw i wartości / Sewastianowicz Monika // Dyrektor Szkoły. - 2019, nr 9, s.19-23
- Trenowanie zachowań czy kształtowanie postaw? / Kordziński Jarosław // Dyrektor Szkoły. - 2021, nr 1, s.72-74
- Wartości stale obecne. Jak wykorzystać książki na lekcjach wychowawczych? / Kamińska-Holc Katarzyna // Głos Pedagogiczny. - 2021, nr 121, s.82-86
- Wartości w życiu człowieka. Godzina wychowawcza dla uczniów klas V-VI / Łukasik Joanna // Wychowawca. - 2020, nr 9, s.26-27

WSPARCIE PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNE Wydawnictwa zwarte

- Czarnocka Marzenna. Udzielanie i dokumentowanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole i przedszkolu. - Warszawa : Wiedza i Praktyka, 2019. - 321 s.
- Kompetencje kluczowe drogą do kariery : program rozwijania kompetencji kluczowych oraz scenariusze zajęć / realizator proj. : Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie. - Bydgoszcz : Pomorska Oficyna Wydawniczo-Reklamowa Jarosław Skrzypczak, 2013. - 480 s.
- Kozdroń Agnieszka. Wychowanie przez zabawę : projekty i gry w kształtowaniu kluczowych kompetencji u dzieci i młodzieży. - Warszawa : Difin, 2015. - 217 s.
- Krasowicz-Kupis Grażyna [i in.]. Diagnostyka psychologiczna dla potrzeb edukacji : standardy dla psychologów pracujących w poradniach psychologiczno-pedagogicznych. - Gdańsk: Harmonia Universalis, 2019. - 198 s.
- Louisohn Philip Louis, Louis Karen McDonald. Potrzeby emocjonalne dziecka : praktyczny poradnik dla rodziców i specjalistów / przekład

- Agnieszka Cioch. - Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne, 2019. - 336 s.
- Rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów w procesie edukacji wczesnoszkolnej / red. nauk. Janina Uszyńska-Jarmoc, Barbara Dudel, Małgorzata Głoskowska-Soldatow. - Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” ; Białystok: Wydział Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku, 2013. - 257 s.
  - Taraszkiewicz Małgorzata, Nalepa Zofia. Jak wspierać dzieci w kryzysie?: poradnik dla rodziców nie tylko na czas globalnej pandemii. - Poznań: „Święty Wojciech” Wydawnictwo, 2020. - 109 s.
  - Taraszkiewicz Małgorzata, Nalepa Zofia. Jak wspierać dzieci w kryzysie? : poradnik dla rodziców nie tylko na czas globalnej pandemii. - Poznań: „Święty Wojciech” Wydawnictwo, 2020. - 109 s.
- ### Artykuły z czasopism
- 6 kroków do zbudowania dobrej relacji z rodzicem / Semeniuk Agata // Życie Szkoły. - 2019, nr 7, s.26-28
  - Ciągłość jest ważna. Wsparcie dla dzieci i osób dorosłych w kryzysach psychicznych / Drachal Halina // Głos Nauczycielski. - 2021, nr 18-19, s.16
  - Diagnostyka dzieci i młodzieży w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w czasie pandemii COVID-19 / Wielebski Mariusz // Niepełnosprawność i Rehabilitacja. - 2020, nr 1, s.43-50
  - Jak rozmawiać z rodzicami nieprzekonanymi do pomocy psychologiczno-pedagogicznej? / Łoskot Małgorzata // Głos Pedagogiczny. - 2020, nr 116, s.38-40
  - Jak rozmawiać z rodzicami, gdy niepokoją nas zachowania dziecka w szkole? / Wójtowicz Beata // Wychowawca. - 2020, nr 6, s.13-15
  - Jak skutecznie poradzić sobie z konfliktem między rodzicami a szkołą w obszarze pomocy psychologiczno-pedagogicznej? / Łoskot Małgorzata // Życie Szkoły. - 2021, nr 6, s.29-33
  - Kompetencje kluczowe w procesie uczenia się przez całe życie jako europejskie ramy odniesienia - aspekty prawne, psychologiczne i pedagogiczne / Bębas Sylwester, Jasiuk Ewa // Edukacja Ustawiczna Dorosłych. - 2021, nr 1, s.35-48
  - Konflikt między rodzicami a szkołą w obszarze pomocy psychologiczno-pedagogicznej / Łoskot Małgorzata // Głos Pedagogiczny. - 2020, nr 115, s.9-13
  - Mediacje rówieśnicze - zmiana w pomocy psychologiczno-pedagogicznej - cz. I / Sierota Agata // Remedium. - 2019, nr 5, s.26-27
  - Ocena efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej uczniowi / Łoskot Małgorzata // Głos Pedagogiczny. - 2021, nr 124, s.6-9
  - Oczekiwania nauczycieli wobec rodziców i wzajemnej współpracy / Kupiec Monika // Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze. - 2019, nr 6, s.27-38
  - Perspektywy zmian w pomocy psychologiczno-pedagogicznej - cz. II / Sierota Agata // Remedium. - 2019, nr 7-8, s.56-58
  - Perspektywy zmian w pomocy psychologiczno-pedagogicznej / Sierota Agata // Remedium. - 2019, nr 2, s.8-9
  - Planowanie pracy pedagoga i psychologa szkolnego na rok szkolny 2020/2021 / Łoskot Małgorzata // Głos Pedagogiczny. - 2020, nr 118, s.5-10
  - Podsumowanie pracy pedagoga i psychologa szkolnego w roku szkolnym 2020/2021 / Łoskot Małgorzata // Głos Pedagogiczny. - 2021, nr 125, s.6-11
  - Pomoc psychologiczno-pedagogiczna a RODO / Łoskot Małgorzata // Wychowanie w Przedszkolu. - 2021, nr 6, s.53-55
  - Pomoc psychologiczno-pedagogiczna przed monitorem komputera / Zielińska-Graf Agnieszka // Meritum. - 2020, nr 3, s.43-47
  - Realizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole - założenia systemowe a rzeczywistość edukacyjna / Kanclerz Bożena // Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze. - 2020, nr 3, s.16-25
  - Rozpoznawanie potrzeby pomocy dziecku w czasie pandemii. Scenariusz zdalnego spotkania z rodzicami / Garstka Tomasz // Dyrektor Szkoły. - 2021, nr 5, s.59-60
  - Uczestnictwo rodziców w życiu szkoły na pierwszym poziomie kształcenia / Dziamska Dorota // Życie Szkoły. - 2020, nr 3-4, s.4-8
  - Udzielanie wsparcia rodzicom w czasie ograniczenia funkcjonowania szkół / Łoskot Małgorzata // Głos Pedagogiczny. - 2020, nr 115, s.34-36
  - Wsparcie czy wygórowane ambicje? Czyli jak współpracować z trudnymi rodzicami / Lasek Mikołaj // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2020, nr 2, s.48-49
  - Wsparcie rodzin z dziećmi w okresie pandemii - zadania i organizacja pracy asystentów rodziny. [covid-19] / Krasiejko Izabela // Praca Socjalna. - 2020, nr 2, s.117-128
  - Współpraca biblioteki pedagogicznej z poradnią psychologiczno-pedagogiczną / Choryńska Kornelia // Poradnik Bibliotekarza. - 2020, nr 6, s.20
  - Współpraca nauczycieli z rodzicami uczniów - przez pryzmat nauczycielskich narracji / Zalewska-Bujak Małgorzata // Kwartalnik Pedagogiczny. - 2021, nr 2, s.154-176
  - Współpraca z poradnią / Szczepkowska Katarzyna // Dyrektor Szkoły. - 2021, nr 2, s.43-44
  - Współpraca z rodzicami / Garstka Tomasz // Dyrektor Szkoły. - 2020, nr 1, s.29-33

Wybór i opracowanie:

Jolanta Janonis, Agnieszka Stolarczyk
Wydział Informacyjno-Bibliograficzny
PBW w Słupsku

INFORMATOR OŚWIATOWY NR 4/2021 ISSN 1505-0904

ZESPÓŁ REDAKCYJNY: Irena Czyż, Dorota Iwanowicz, Renata Kołosowska, Ewa Misiewicz, Iwona Poźniak, Bożena Żuk
WSPÓŁPRACA: Mariusz Barański, Władysława Hanuszewicz, Joanna Kierul-Cieślak, Dorota Czapiewska, Anna Kreft, Joanna Pawlak-Jęczewska, Katarzyna Rodziewicz, Justyna Szczypek-Bogdanowicz, Agata Szklarkowska, Marzena Tuliszka, Marek Wróblewski

SKŁAD KOMPUTEROWY I DRUK: Miejska Biblioteka Publiczna w Słupsku

KOREKTA: Ewa Misiewicz, Iwona Poźniak, Anna Sobczyk

WYDAWCA: Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, ul. Poniatowskiego 4a, tel/fax sekretariat: 59 84-23-567, doskonalenie: 502 644 975, www.odn.slupsk.pl; e-mail: wydawnictwo@odn.slupsk.pl

NAKLAD: 300 egz.

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za poglądy i opinie Autorów zamieszczonych tekstów. Zastrzegamy sobie prawo do skracania tekstów i do nadawania im własnych tytułów. Materiały prosimy przysyłać e-mailem: wydawnictwo@odn.slupsk.pl

*Wszystko jest, jak przed rokiem:
na szybach srebrne kwiaty
i ten sam obraz w ramach okien,
świat biały, jak opłatek...*

Zdzisław Kunstam, W Dzień Bożego Narodzenia

Rok 2022

Styczeń

Po	Wt	Śr	Cz	Pi	So	Ni
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Luty

Po	Wt	Śr	Cz	Pi	So	Ni
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28					

Marzec

Po	Wt	Śr	Cz	Pi	So	Ni
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Kwiecień

Po	Wt	Śr	Cz	Pi	So	Ni
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Maj

Po	Wt	Śr	Cz	Pi	So	Ni
					1	
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Czerwiec

Po	Wt	Śr	Cz	Pi	So	Ni
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

Lipiec

Po	Wt	Śr	Cz	Pi	So	Ni
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Sierpień

Po	Wt	Śr	Cz	Pi	So	Ni
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Wrzesień

Po	Wt	Śr	Cz	Pi	So	Ni
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Październik

Po	Wt	Śr	Cz	Pi	So	Ni
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Listopad

Po	Wt	Śr	Cz	Pi	So	Ni
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Grudzień

Po	Wt	Śr	Cz	Pi	So	Ni
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						